

COMPENDIUM
METAPHYSICÆ,
Juxta ductum & ænigib[us] clarissi-
morum in hoc genere Philosophorum
concinnatum, & tam disputando
quam legendo Studiose juven-
tuti propositum,

In Regiâ Academiâ Aboënsi,
ab

ANDREA THURO-
NIO, Phys. & Log. Prof.
ordinario.

*Nunc primâ vice ad usum discentium
in lucem prodiens.*

A B O Æ

Imprimente PETRO HANSONIO
Academiæ Typogr.
Anno 1664.

ILLUSTRISSIMO
HEROI ac DOMINO,
DN. PETRO Brahe!
Comiti in Visingzborg/ Lib. Bar.
in Catana/ Domino in Rydboholm/
Lindholmen / Brahelinna & Boge-
sund &c. Regni Sueo Gothici Drotze-
to & Senatori Supremo , Generali Ju-
sticie, per Sveciam & Magnum Finlan-
dia Ducatum, Subjectasque provincias
Directori , Legifero Wesmanniae,
Montanorum & Dalecarliae, nec
non Academiae Aboensis
Cancellario.

Domino meo gratosissimo
ac benignissimo,

*Opusculum hoc Metaphysicum
humilimè*

Consecro dicoque.

ILLUSTRISSIME COMES,
DOMINE GRATIOSISSIME:

Quantum emolumenti ab i-
stâ Scientiarum veluti Aqui-
lâ, quam vulgò *Metaphysicen* appel-
lant, ferè in universam redeat rem
literariam; esset omnino præfra-
cti, seculo hoc cùm primis erudi-
to, velle ignorare. Res id (ne ali-
unde repetam) ipsa loquitur. Nun-
quam enim quisquam, in Quæstio-
nibus, quâ Philosophorum, quâ
Theologorum iis præcipue, quæ
terminos, ut vocant, mixtos ha-
bent, versari feliciter; nunquam
Philosophiæ aut Theologiæ, omni
ex parte solidam comparare no-
titiam poterit: qui animum non
mediocriter Metaphysicæ studio
excoluerit. Hinc explicationes
communissimarum vocum, hinc

fundamenta distinctionum, hinc
decisionum ac solutionum pluri-
marum fontes peti debent, in di-
sputationibus sapientum, quas
nonnemo veritatis cribrum ap-
pellavit. Hæc procul dubio So-
briæ Metaphysicæ vis & facultas
estecerat, ut in Regiis Academiæ
Constitutionibus, Logicæ Profes-
sioni Metaphysicorum quoq; ter-
minorum explicatio adjungere-
tur. Quo ego in munere diligen-
tiæ meæ qualecunq; documentum
exstare cupiens, Institutiones
quasdam Logicas, etsi, ut tum fe-
rebat tempus, & caprus discenti-
um, breves; tales nihilominus,
quæ, quod spero, fugientibus spi-
nosas subtilitates, abundè suffici-
ant, adornavi; Sub Tuæque Il-
lust: mæ Clementiæ nomine emisi

in pug

in publicum. Quapropter, cum in-
stituto eodem Compendium hoc
Metaphysicum, in lucem nunc e-
dam; in quo, quantum licuit, Spi-
nositatem omnem & subtilitatem
inutilem fugi, & quicquid in Au-
thoribus probatissimis super hoc
argumento inveniri utilissimum
potuit, quasi in fasciculum brevi-
um quorundam præceptorum,
cum concisis, ubi videbatur opus,
annotationibus, comportavi, or-
dineque digessi. Non adeo lon-
gè diuq; mihi circumspiciendum
fuit, cuius benigno patrocinio il-
lad committerem, præsertim
quando Academiæ Nostræ, in eâ
que degentium cura & salus, post
Deum O. Max. ac Potentissimum
Regem Nostrum, Tuæ Illust^{mæ}
Clem:tiæ incumbat. Accipiat itaq;

Illustriſſima Tua Clem:ia hunc
quoque laborem meum gratioſo
vultu ac ſerenâ mente, meque cle-
menti ſuo favore ac patrocinio
etiam porro fovere pergaſ, qui
vovere & precari non deſino, ut
vivat Illust:ma Tua Clem:ia vi-
vat, vigeat, floreat; Patriæque, Si-
bi, Suis & Nobis ſalva & fofpes
quàm diutifſimè fit ſuperſtes.

Illust:ma Tuæ Clem:iae

Aboe 13 Calend.

Iun. A. 1664.

Cultor humilimus

ANDREAS THURONIUS
Prof. Aboens.

In Disputationes Metaphysicas,

Præclarissimi V I R I,

DN. M. ANDREÆ THU-
RONII, Physices & Logices in Reg.

Acad. Aboensi Professoris Celeberr:

Fautoris, collegæ & Amici sui
honoratissimi,

S C H E D I A S M A :

Quicquid Aristoteles atque ingeniosa vetustas
De primâ sophiâ prodidit: ista vides
In parvo, studio sed magno, scripta libello
Lector & authoris colligis ingenium.

Sic Logicæ pridem dederat præcepta, modumque
Quo docet argutâ solvere mente plicas.

Omnia nunc Entis Metaphysica dogmata felix
Explicat hac sophici candida stella chori.

Sic probat Arctoo venerandam Pallada mundo
Exserere & Musas, Philosophosque caput.

Perge tuis, patriæ, scriptis, nostroque Lyceo,
Atque tibi aeternum conciliare decus.

Hoc agis: in cœlo Phœbei luminis instar
Fulgebis tandem, mens generosa: Vale!

MARTINI MILTOPÆI,
Eloq. Prof. ibid.

ILLUSTRISSIMO

HEROI ac DOMINO,

DN. PETRO Brahe!

Comiti in Wisingzborg/ Lib. Bar.
in Götana/Domino in Rydboholm/
Lindholmen / Brahelinna & Boge-
sund &c. Regni Sueo Gothici Drotze-
to & Senatori Supremo , Generali Ju-
stitiæ, per Sveciam & Magnum Finlan-
diæ Ducatum, Subjectasque provincias
Directori , Legifero Wesmanniæ,
Montanorum & Dalecarliæ, nec
non Academiæ Aboënsis
Cancellario.

**Domino meo gratosissimo
ac benignissimo,**

*Opusculum hoc Metaphysicum
humiliè*

Consecro dicoque.

ILLUSTRISSIME COMES,
DOMINE GRATIOSISSIME:

Quantum emolumenti ab i-
stâ Scientiarum veluti Aqui-
lâ, quam vulgò *Metaphysicen* appel-
lant, ferè in universam redeat rem
literariam; esset omnino præfra-
cti, seculo hoc cumpromis erudi-
to, velle ignorare. Res id (ne ali-
unde repetam) ipsa loquitur. Nun-
quam enim quisquam, in Quæstio-
nibus, quâ Philosophorum, quâ
Theologorum iis præcipue, quæ
terminos, ut vocant, mixtos ha-
bent, versari feliciter; nunquam
Philosophiæ aut Theologiæ, omni
ex parte solidam comparare no-
titiam poterit: qui animum non
mediocriter Metaphysicæ studio
excoluerit. Hinc explicationes
communissimarum vocum, hinc

fundamenta distinctionum, hinc
decisionum ac solutionum pluri-
marum fontes peti debent, in di-
sputationibus sapientum, quas
nonnemo veritatis cribrum ap-
pellavit. Hæc procul dubio So-
briæ Metaphysicæ vis & facultas
estecerat, ut in Regiis Academiæ
Constitutionibus, Logicæ Profes-
sioni Metaphysicorum quoq; ter-
minorum explicatio adjungere-
tur. Quo ego in munere diligen-
tiæ meæ qualecunq; documentum
exstare cupiens, Institutiones
quasdam Logicas, etsi, ut tum fe-
rebat tempus, & caprus discenti-
um, breves; tales nihilominus,
quæ, quod spero, fugientibus spi-
nosas subtilitates, abundè suffici-
ant, adornavi; Sub Tuæque Il-
lust: mæ Clementiæ nomine emisi

in pug

in publicum. Quapropter, cum in-
stituto eodem Compendium hoc
Metaphysicum, in lucem nunc e-
dam; in quo, quantum licuit, Spi-
nositatem omnem & subtilitatem
inutilem fugi, & quicquid in Au-
thoribus probatissimis super hoc
argumento inveniri utilissimum
potuit, quasi in fasciculum brevi-
um quorundam præceptorum,
cum concisis, ubi videbatur opus,
annotationibus, comportavi, or-
dineque digessi. Non adeo lon-
gè diuq; mihi circumspiciendum
fuit, cuius benigno patrocinio il-
lud committerem, præsertim
quando Academiæ Nostræ, in eâ
que degentium cura & salus, post
Deum O. Max. ac Potentissimum
Regem Nostrum, Tuæ Illust^{mæ}
Clem:tiæ incumbat. Accipiat itaq;

**Illust^{ris}sima Tua Clem^{entia} hunc
quoque laborem meum gratioso
vultu ac serenâmente, meque cle-
menti suo favore ac patrocinio
etiam porro fovere perget, qui
vovere & precari non desino, ut
vivat Illust^{ris}ma Tua Clem^{entia} vi-
vat, vigeat, floreat; Patriæque, Si-
bi, Suis & Nobis salva & sospes
quām diutissimè sit superstes.**

Illust^{ris}ma Tua Clem^{entia}

Aboæ 13 Calend.

Iun. A. 1664.

Cultor humilimus

ANDREAS THURONIUS

Prof. Aboëns.

In Disputationes Metaphysicas,

Præclarissimi V I R I,

D N. M. A N D R E Æ T H U-
R O N II, Physices & Logices in Reg.
Acad. Aboensi Professoris Celeberr:

Fautoris, collegæ & Amici sui
honoratissimi,

S C H E D I A S M A :

Quicquid Aristoteles atq; ingeniosa vetus las.
De primâ sophiâ prodidit: ista vides
In parvo, studio sed magno, scripta libello
Lector & authoris colligi ingenium.
Sic Logicæ pridem dederat præcepta, modumq;
Quo docet argutâ solvere mente plicas.
Omnia nunc Entis Metaphysica dogmata felix
Explicat hac sophici candida stella chori.
Sic probat Arctoo venerandam Pallada mundo
Exserere & Musas, Philosophosq; caput.
Perge tuis, patriæ, scriptis, nostroq; Lycae,
Atq; tibi aeternum conciliare decus.
Hoc agis: in cœlo Phœbei luminis instar
Fulgebis tandem, mens generosa: Vale!

MARTINI MILTOPÆI,
Eloq. Prof. ibid,

Ad Authorem Praeclarissimum.

MAG. ANDREAS THURONIUS.

Per Anagr. adj. lit. A.

THURA. MAGNA. NIDO. SERVAS.

Elabor.

Scilicet ut verno cum splendet in æthere Titan,
Concipiunt Volucres pullos nidoq; reservant:
Dum calet ait Phœbus, producunt pignora lecti,
Totus ut harmonicis resonet concentibus æther.
Hinc laus magna D E O, mortalibus inde voluptas
Exsurgit, melicis cum psallunt ritè figuris;
Sic tu deliciæ Divum, decus urbis & orbis
Finnūm, THURONI, pars cordis maxima nostri,
Dum pia fata ferunt, dum splendent sydera mentis,
Concipis intra animum vivacem grandia rerum,
Scilicet ut fatus voluerum congressibus extat;
Sic animu: rerum congressu concipit æquum.
Hinc N I D O SERVAS fragrantia MAGNAq; THU-

R A,

Quæ in laudem Domini profers usumq; Juventæ,
Ergo tibi nō strum est præconia scribere laudum,
Et fuit hoc operæ precium transmittere carmen;
Accipe grato animo, dedimus nam mente serenâ,
Mnemosynon nostri hæc tibi sint meditamina cordis.

JOHANNES FORSENIUS
Vice Pastor in Lojo.

Q.F.F.Q V.D.O.M.

COMPENDII METAPHYSICI
Procœmium.

D E.

DEFINITIONE ET DIVISIO-
NE METAPHYSICÆ.

Theorema.

i. **M**etaphysica (a) est scientia (b)
Entis (c) quatenus ens est (d).

(a) Duo hic circa definitum notari
possunt, nomenclatura scilicet & existentia
Metaphysicæ.

Nominis Originem quod concernit,
natum id est apud Aristotelis interpre-
tes ex inscriptione XIII librorum τῶν
μετὰ τὰ φυσικά, quibus disciplinam
hanc Philosophus proposuit, & adhuc
in Scholis Philosophorum retinetur,
cum genium disciplinæ ipsius non ma-
lè exprimat. Nam juxta hanc appella-
tionem, prout gemina est præpositionis
μετὰ apud Græcos significatio, scientia
hæc dicitur vel i. quasi postnaturalis, si-
ve ob inventionem, quæ ob abstrusam

rerum universalium cognitionem post alias disciplinas inventas contigerat; siue ob doctrinam, quod, cum abstractissima difficulter intelligantur, post reliquias scientias dissentibus proponi posstulet. Vel 2. quasi trans, seu supranaturalis, quia Materia, circa quam hæc versatur scientia, longè est nobilior rebus Physicis, easque communitate suâ superat & transcendent.

Ambiguitate nomen Metaphysicæ non usque adeò laborat. Calovius tamen observat id aliquando generaliter & synecdochice sumi, pro omni habitu Theoretico discursivo: & Pererius de Philos. cap. 7. affirmat scientiam Spirituum magis propriè quam transcendentium Metaphysicam appellari. Nos ictis acceptationibus omissis, propriè hanc vocem pro scientia Entis quam talis, usurpamus.

Præter titulos autem honorarios, quibus dignitas Metaphysicæ declaratur, cuiusmodi sunt: *Domina, Aquila, Reginæ,*

apex

PROÆCMIUM

3

apex disciplinarum, item *Theologia* apud Aristotelem lib. II. Metaph. cap. 6. salutatur etiam 1. *Sapientia*, competit namq; ipsi requisita sapientiae à Philosopho. 1. Metaph. cap. 2. recensita. 1. Versatur circa omnia. 2. Circa difficilima. 3. habet cognitionem certissimam. 4. primas rerum causas habet cognitas, & est ad docendum aptissima, non quoad modum & ordinem docendi, quod Logicæ competit; sed quoad subministracionem rerum 5. per se appetitur. 6. Est omnium scientiarum praestantissima iisque dominatur, imperio scilicet non Practico, quod Politicæ est proprium; sed Theoretico.

II. *Philosophia prima*, & *naturæ* ἐξοχὴ
absolutè *Philosophia*, quia 1. pars Philosophiae præcipua est. 2. Instar seminis totam Philosophiam continet. 3. Prima Philosophiae principia, axiomata communissima & terminos generalissimos explicat.

III. *Scientia catholica* & *universalis*, quia in communi cognoscit omnia, altissimasq; divisiones Entis sub universalissimâ ratione pervolvit.

IV. *Ontologia* ab objecto, quæ appellatur

A 2

tio,

tio, à recentioribus introducta ut tolerari potest: ita antiquis usitatum Metaphysicæ nomen nequaquam est rejicendum. Vide Fromm. Disp. Met. 2.q.6.

Constituendam porro disciplinam esse peculiarem, quæ conceptum Entis universalissimum & primum contempletur, sic argui-mus. Objectum ab aliarum disciplina-rum objectis distinctum, peculiarem disciplinam postulat. Ens quatenus Ens est tale objectum. E. Majorem non negabit, qui non ignorat intellectum humanum omnis scibilis cognitionem desiderare, objectaque scientiarum esse mensuras. Mi-nor probatu facilis est. Nam Ens ut Ens cum suis passionibus, & proximis, liceat ita nunc loqui, speciebus, omnino est aliquod scibile, à scientiarum particu-larium objectis, non quidem realiter, sed formaliter, quod sufficit, distinctum. Quem conceptum Entis primum si parti-cularis aliqua disciplina explicandum susciperet, fines suos transiret, unde confusio non parva esset expectanda.

Acce-

PROCÆMIUM

5

Accedit necessitas & aliarum disciplinarum indigentia. Nam nisi distinctio-nes, Axiomata & termini in alijs disciplinis occurrentes in scientiâ hâc Catholica explanarentur, turpis eorum in actu signato repetitio in omnibus disciplinis esset instituenda. Insignem usum Metaph. in Theolog. ostendunt Scarf. in procœm. Theor. Transcend. & Calov. sect. i. procœm. Met. Div.

(b) *Definitio Metaphysicæ gemino conce-ptu Naturam ejus declarat, conceptu nimirum convenientiæ seu genere, & differen-tiæ. Genus Metaphysicæ constituimus sci-entiam sic ratiocinantes: i. Metaphysicæ, cum sit habitus mentis Theoreticus, (nam artem cum Tiplero, aut pru-dentiam eam nemo doctiorum facile fecerit) genus est, aut Intelligentia, aut Sapientia, aut Scientia. Sed non intel-ligentia, nec sapientia, E. scientia.*

Major communī Philosophorum consensu, præter tres istos habitus in-

6 METAPHYSICÆ
tellectuales, plures Theoreticos non ad-
mittente, stabilitur.

Minorem ita confirmamus. Metaphysicæ genus non est intelligentia, hæc enim est habitus primorum principiorum. Nam et si Metaphysica etiam prima principia consideret, facit tamen id, non in actu signato ut intelligentia; sed in actu exercito. Atq; sic Metaphysica dicitur Intelligentia non formaliter, ita enim specie differt ab Intelligentia; sed virtualiter, quia prima principia materialiter applicata ad formandas conclusiones adhibet, & ante intelligentiæ inter disciplinas collocationem vices ejus sustinuit. Competitq; titulus intelligentiæ Metaphysicæ, non sub formalitate intelligentiæ, sed sapientiæ, ut subtiliter cum Gutkio loquitur Frommius.

Nec Sapientia est genus Metaphysicæ. Nam æquè latè patet cum Metaphysica, estquè Synonymum ejus Grammaticum, ut suprà patuit. Quod tamen sine præjudicio magnorum virorum dictum

dictum volumus, qui Sapientiam genus faciunt Metaphysicæ. Nam & eorum sententia benè defenditur, si *Sapientia in genere definiatur*, ut vult Calovius, *habitus discursivus, continens notitiam principiorum & conclusionum*, sicque comprehendat sub se *Sapientiam primam & secundam*. Vide Calov. sect. I. proœm. theor. 2. Nobis accuratiūs & magis propriè loqui videntur, qui ad *essentiam sapientiae requirunt*, ut *conclusiones suas ex primis principiis eliciant*.

2. *Habitus ex principiis demonstrativis deducens conclusiones infallibiles est scientia. Metaphysica talis est habitus.* E. Major probatur ex formalia ratione scientiarum, quæ est cognitio infallibilis conclusionis ex principiis demonstrativis, vel ut in Instit. Log. pag. 755 definivimus, *notitia conclusionis per demonstrationem acquisita*. Nam conditiones scientiarum, quas communiter afferunt, quod versari debeat circa objectum particulare, quod sit verum genus respectu inferiorum

Et præcognitum: habere affectiones à subje-
cto demonstrando realiter distinctas, Et pro-
bare ex principiis non primis, sed ortis, ta-
libusq; quæ sint veræ causæ affectionum,
sunt conditiones materiales, & scientiæ
non in genere, sed scientiæ tali com-
petunt, ac proinde ad ultimum scientiæ
conceptum ejusq; formalem rationem
non sunt trahendæ. Minor negari non
potest, si conclusiones Metaphysicæ di-
ligenter examinentur, & demonstratio-
nes, quibus utitur hæc scientia, atten-
dantur.

Cum itaque Metaphysica scientia sit,
per demonstrationem suas formet con-
clusiones, necesse est. Ex Logicis au-
tem constat demonstrationem esse dupli-
cem, Ostensivam seu directam Et per im-
possibile, Ut râquè utitur Philosophia pri-
ma, Et quidem in demonstratione o-
stensivâ medium est duplex, Essentiani-
mirum & Affectio prius demonstrata. Vi-
de Instit. nostras Log. pag. 749. Ex-
empl. prioris. Quicquid Essentiam
habet

habet realem, est perfectum. Ens essentiam habet realem. E. Ens est perfectum. Exempl. post. O. Independens est incorruptibile. Q. Ens est independens. E. Q. Ens est incorruptibile. In demonstratione per impossibile adhibetur primum illud principium, quod exponit Arist. 3. Met. 3 & 4. *Impossibile est idem simul esse & non esse.* Exempla passim apud Metaphysicos occurunt.

(c) *Differentia definitionis* petita est à Materia circa quam sive Objecto Metaphysicæ, in quo duo concurrunt, Materiale nimirum & Formale. Materiale Objecti Metaphysici dicimus *Ens* esse, quod Metaphysicæ cum reliquis disciplinis commune est. Ab hoc Materiali subjecti primæ Philosophiæ removenda sunt ea, quæ sub falso titulo eidem se insinuant, & de quibus non nisi æquivocè dicitur, debet enim objectum verè & realiter ab iis, quæ sub se continent, participari.

Excludit ergo Ens, prout est subjectum

Metaphysicæ. 1. *Ens rationis*, cui nec essentia, nec affectiones transcendentiales, nec titulus substantiæ aut Accidentis, nisi per intellectus fictionem, competunt.

2. *Ens per accidens*. Nam hoc vel casuale est & fortuitum, quod sub scientiam non cadit: vel plura Entia completa involavit & aggregat, atq; sic non unum, sed plures conceptus menti repræsentat: habetquè sicut unitatem, ita etiam Entitatem non nisi æquivocè.

3. *Ens negativum*. Objectum enim scientiæ debet esse conceptus realis: At negativum Ens non ponit, sed tollit essentiam.

4. *Ens complexum*. Nam hoc iterum cum plures simul conceptus menti sisstat, non unum objectum est, sed multa.

5. *Ens in potentia*. Nam i. Hoc non habet propriam & veram essentiam. Quam enim in causis habere dicitur, ea quidem Ens reale est, sed non constituit intrin-

intrinsecè essentiam Entis in potentia.
Alioquin id quod jam actu est, intrinsecè constitueret id quod non dum est
actu : & accidens in actu, esset substantia in potentia realitas (Non succenseant
nobis Philosophica tractantibus elegantia Tullianæ
Candidati, si voces non semper audiant classicis au-
thoribus usitatas : tales enim in subtilitatibus Philoso-
phicis adhiberi semper nequeunt) 2. *Enti in po-*
tentia non competit affectiones transcen-
dentes. Ex. gr. Non potest dici causa,
nam causatum produceret, antequam i-
psum esset productum, atque sic simul
esset & non esset. Nec potest dici cau-
sum, quia nondum emergerat e cau-
sis, nisi forte quis absurdè dixerit cau-
sum independens. 3. *Enti in potentia*
nec formalis ratio subsistenter, nec inexisten-
tiae applicari potest, utraquè enim ante re-
quirit existentiam, quæ de Ente in po-
tentia dici nequit.

6. *Ens Modale.* Nam modus abstractè
consideratus non habet essentiam, sed
eam duntaxat afficit : alias modus vi-
cissim suos haberet modos, & sic pro-
cessus

cessus fieret in infinitum. Adde quod modus non possit dici substantia vel accidens. Non tamen, ut monet Frommius, propterea modus planè ejicitur ex Metaphysica, nec per accidens in ea tractatur, sed objectum modò non est contemplationis scilicet. Sed hi termini, ne circa eos impingamus, plenius explicabuntur in Theoria Entis.

Vulgò h̄c dicunt Ens dupliciter considerari posse 1. Participialiter, quomodo Ens actu designat. 2. Nominaliter, quomodo essentiam ab actuali existentia abstractam denotat, includitq; non solum Ens actu sed etiam potentiam, & hoc sensu Ens objectum faciunt Metaphysicæ. Sed nos jam probatum dedimus, Ens in potentiam non esse Ens reale, Nec enim essentia naturam Entis assequitur, donec assequatur esse existentiaz; inquit Alex. de Alex, 5. Met. c. 15.

(d) *Formale subjecti Metaphysici exprimitur verbis, quatenus Ens est.* Ubi perinde fuerit, judice Cornel. Mart. sive particula quatenus accipiatur Reduplicativè, sive specificativè. Nam utrumque bene explicari potest. Reduplicativè accipitur, quia causam ostendit, cur prædicatum conveniat subjecto, indicat scili-

cet Ens

est Ens propterea in Metaphysica cognosci, quia habet propriam & intrinsecam essentiam. *Specificativè* verò, quia determinat rationem, quā prædicatum subiecto convenit, limitat scilicet objectum reliquis etiam disciplinis commune, quod non consideretur hīc Ens sub notione particulari, sed secundum essentiam & quidditatem communissimam. Confer. si placet Institut. nostras Log. pag. 497.

Formale igitur hoc innuit, verba sunt Calovii, Ens in abstracto & universali, & excludit Entia in particulari. Innuit communem rationem omnium, excludit considerationem specialem singulorum. Est enim abstracta ab omnibus, non verò concreta ex omnibus. Considerat omnia in universali, non universaliter omnia. Est sapientia Entis non Entium.

Breviter: duo præstat hoc formale.
I. Ponit & innuit ea quæ circa objectum Metaphysicæ consideranda sunt, Internam nimirum & communem Entis essentiam,

sentiam, cum attributis transcendentibus & modis contraheontibus. 2. *Removet* & *excludit* quidditates particulariter determinatas (unde ratio patet cur corpus, quod est quidditas particulariter determinata, non contineatur in obiecto Metaphysicæ) & affectiones externas, statumq; Entis accidentalem. Unde evidens est cum primis discrimen inter *Metaph.* cujus *Ens est subj. contemplationis*, quæq; id sub notione propriâ & in suâ essentiâ considerat: & *Logicam* in qua *Ens est subjectum operationis*, & consideratur sub notione accidentali, quatenus substans notionib; secundis.

Porrò ut *amplitudo objecti Metaphysici exactè circumscribatur*, utque expedita detur ratio omnes difficultates, quas formale quatenus *Ens*, tollere non potest, ritè solvendi, *abstractio Prima Philosophiae* diligenter est attendenda, quæ ceu medium quoddam, *Ens* in statum objectivum provehit, additque ipsi indifferetiam ad materiata & immateriata.

Abstrac-

Abstractionem in tractatu nostro de Phil. in genere fecimus quadruplicem, 1. à materia secundum essentiam. 2. à materia singulari seu signata. 3. à materia & signata & universali. 4. à materia secundum indifferentiam. Prima est Pneumaticæ, secunda Physicæ, tertia Matheos, quarta Philosophiae Primæ, hæc enim circa tales versatur conceptus, qui in formalis suâ ratione materiam non involvunt, sed indifferenter communes sunt rebus materia carentibus eâq; præditis.

Hinc plenè ratio reddi potest, cur Metaphysica descendat ad considerationem substantiæ, & non corporis aut spiritus. Illa enim continetur sub abstractione Metaphysica; hæc vero sub ea non continentur.

Hæc duo jam explicata, formale scilicet objecti & abstractio, differentiam ostendunt, inter ea quæ scientificè, & qua non scientificè sive per accidens in Metaphysica tractantur. Scientificè, & quidem directè agitur hic

bic de Natura Entis: per ordinem ad directum de passionibus Entis, modis id contrahentibus & demonstrationis principijs. Non scientificè huc pertinent, quæ vel ad æquivocationem tollendam, huc alijs non referenda, adducuntur: vel ad complenda summa rerum genera proponuntur, ut quantitas, situs habitus &c. vel exempli loco è rebus particularibus, aut commentarij è disciplinis vel facultatibus alijs assumuntur: aut alijs in actu signato traduntur, quæ in disciplinis particularibus æquè bene explicari non possunt, nec propriam sedem in disciplinâ aliquâ adhuc omnium calculo recepta habent, quales sunt termini analogiæ, abstractionis &c. Aut denique objecta disciplinarum particularium, quarum est objecta sua habere præcognita.

Valere nunc jubemus eos, qui in assignando objecto primæ Philosophiæ peccant vel in Excessu, utpote qui aut objectum illius constituerunt Ens in tantâ

tantâ latitudine suntum, ut dicatur de Entibus etiam rationis, complexis, negativis, per accidens &c. aut Metaphysicam ad specialissima quæque progressi debere opinati sunt; Vel in defectus, quales sunt illi, qui vel Deum, vel Ens creatum, vel substantiam in communis, vel substantiam immaterialem &c. pro subiecto Metaphysicæ venditant. Vide Scheibl. lib. I. Metaph. c. I. tit. 4.

Coronidis loco hic statuimus reliquas disciplinas Metaphysicæ, subalternatione propriè & rigorosè dis Etâ, non esse subalternatas. Quod uberior expositum vide apud Scheibl. lib. I. Met. cap. I. n. 129 & seqq.

2. Metaphysicæ partes duæ sunt (a) Generalis (b) Ens in abstractissimâ ratione & omnimodâ indifferentia quoad naturam communissimam & affectiones & quæ latè patentes contemplans. (c) Et specialiss. Ens in abstracione minori, quâ per subsistentiam & inherentiam expressior essendi ratio repræsentatur, considerans (d).

(a) Unaquæque scientia Objectum suum plenè considerare debet, & in tot partes secari postulat, quot modis se objectum illius menti repræsentat. Cum igitur Ens quâ Ens intellectui sisti possit, aut sub notione communissimâ & abstractissimâ, aut sub notione minus abstractâ & universalî, atque expressiori essendi ratione: hinc fit, ut duæ partes Prima Philosophiæ rectè constituantur, quarum una maximam Entis communitatem evolvit; altera communitatem illum restringens, modos Entis contrahentes expendit.

(b) Tota quidem Metaphysica, si cum alijs conferatur disciplinis, verè generalis dicitur & universalis scientia; si vero partes ejus inter se considerentur, una est generalior alterâ, integrâ interim disciplinâ manente generali. Notatu digna sunt verba Calovii: *Cum scientia alia dicitur generalis alia specialis, divisio est generis in species; at partitio est cum Metaphysica partes due dicuntur; Generalis & Specialis.*

Specialis. Illud fit ratione diversi objecti, hoc ratione diverse considerationis ejusdem objecti.

(c) Aliæ scientiæ in parte communâ subjectum suum cum principiis & affectiōnibus sub generali notionē evolvuntur quā in parte Metaphysica ab ijsdem recedit, nulla, cum versetur circa Ens in universali, agnoscens principia incomplexa, sive causæ sint, sive rationes superiores, ē quibus attributa manent, inferantur vel de Ente probentur. Eo igitur loco, quo aliæ scientiæ agunt de principiis, Metaphysica rectè statim ad explicandum suum objectum progressit, idque definit, quod alijs scientiis non convenit, quæ objectum suum debent habere præcognitum.

(d) In hâc parte speciali omnia Entia particularia ad certas classes revocata veluti quādam in tabulâ, ita oculos sistuntur, ut sub conceptu generali rerum varietas universa conspiciatur. Debet enim Regitia scientiarum

non modò Ens in abstractissimâ natu-
râ contemplari, sed illud etiam in mo-
dos suos proximos, *subsistentiam & inhæ-
rentiam*, quæque huc pertinent dividere,
cum hæc necessariò cognoscenda sint;
idque in nullâ disciplina particulari fie-
ri possit. Quid quod Metaphysica di-
sciplinarum particularium objecta tum
præcognoscit, quando omnia Entia
particularia in certas classes redacta,
quasi in abaco delineata speculatur.

PARS GENERALIS
eiusquè
TRACTATUS PRIOR
*Simplicem (a) Entis Theoriam
exhibens.*

(a) Duo essendi momenta in priori
Metaphysicæ parte consideranda sunt:
quorum primum *quidditativam Entis ra-
tionem simpliciter*, & ab omni attribu-
to abstractam sistit; secundum verò *Ens*
cum attributo aliquo complicatum, sicq; in
alio atq; alio statu exhibet. Illud meritò,

ceu

ceum fundamentum reliquorum in pri-
mā Philosophiā omnium præmittitur,
& continet Entis cum ὄνοματολογιαν,
cum πραγματολόγιαν.

C A P. I.

D E
ENTIS ETYMOLOGIA
ET COGNATIS ETYMO-
LOGICIS.

Ens derivatur à verbo *SUM* (a)
unde cognata quoque ejus, sunt *EST*
(b) *ESSE* (c) *ENTITAS* (d).

(a) Sicut τὸ οὐ apud Græcos partici-
pium est ab εἰμι; ita *Ens* à *Sum* apud
Latinos, utut hic Seneca Ep. 58. angu-
stias damnat Romanas, quod syllaba
ista Græcorum exprimi Latinè non pos-
sit. Res nobis est non cum Philologis,
sed Philosophis.

EST consideratur vel *Intra* vel *Exo*-
tra propositionem. *Ibi* est vel secundi ad-
jecti, notatquè existendi actum, ut: ho-
mo est: *Vel* teriiij *adjecti* seu *copula*,

prædicatum cum subjecto connectens,
sive expressa sive implicita. Vide Inst.
nosc. Log. p. 437. & seq. ut, homo est
animal. *Homo loquitur, id est, homo*
est loquens. Reperitur autem verbum
est, non duntaxat in propositionibus
quæ fiunt de veris & positivis Entibus,
sed in omnibus etiam quæ fiunt de ijs,
quæ sub latissimâ Entis significatione
continentur: hinc dico, cæcitas est in
oculo, Purgatorium est figmentum &c.
Hic itidem existentiam notat, vel in expli-
cationibꝫ æquipollit τῷ significat, ut cum
quero: quid hoc est? vel explico: hoc est:
ubi nil aliud expeto, quam vel scire quid
hoc sibi velit? vel docere, quid hoc deno-
ret, sive declarare id, quod ante dictum
verbis significantibus. Calovius.

(c) ESSE est 1. *Reale seu verum et au-*
ctuale, ut Petri jam existentis, vel possi-
bile seu futurum, Scoto diminutum, ut Ro-
sæ tempore hiberno. 2. *Reale seu ex-*
tra intellectum, ut lapidis verè existen-
tis; vel cognitum seu objectivum, Thomi-
stis

stis diminutum, ut, finis in cognitione, generis &c. 3. *Genericum, specificum & individuale* sive *numericum*, ut, in Petro animalis, hominis, Petri. 4. *Essentia*, quod est ipsa rei natura sine respectu ad existentiam: *Existentia*, quae res est actu: *Subsistentia seu suppositum*: quod est suppositi: Et *inexistentia*, quod accidentium. 5. *Totale*, quod est ex omnium partium nexu, ut esse hominis ex anima & corpore: Et *Partiale*, quod ex aliqua est parte, ut esse hominis ex anima. 6. *Naturale*, quod res habet extra intellectum; *Intentionale*, quod res habet in intellectu, ut *imago leonis*. *Propositionale*, quod consistit in veritate propositionis, ut, mors est privatio. 7. *Quidditativum*, per quod rei licet non existenti praedicata verè tribuuntur, sic dico in hieme malum producere poma, Platonem esse hominem. Et *Positivum*, quo res actu existit, ut Sol.

Nota I. *Esse* rerum materialium est in forma materialiter; in composito subjectivè & formaliter.

2. *Esse* in alio dicitur aliquid vel ut I. Pars i

eaque vel integralis, ut caput in corpore humano: vel essentialis, sive Physica, ut anima & corpus in homine, sive Metaphysica, ut genus & differentia in specie: vel subjectiva, ut homo in vel potius sub animali. 2. Totum integrale quidem in partibus simul sumptis, ut, domus in tecto, pariete, fundamento &c. homo in anima & corpore: totum verò Universale in quavis parte subjectivâ, ut genus in specie, animal in homine. 3. Forma sive substantialis, sive accidentalis, in materia, ut anima, albedo in homine. 4. Effectus in causa efficiente, sic filius nondem genitus est adhuc in suis causis. 5. Res in fine suo, ut avarus in divitiis, virtus in beatitudine. 6. In loco locatum, ut aqua in urceo. 7. Res in tempore. Nam in tempore vivimus omnes. 8. Rex in Regno, Rector in Academia, &c. 9. Ut in subjecto, quomodo accidens est in substantia. Præter has & plures alias forte in Philosophia, Theologi ex Sacra Scriptura habent sequentes locutiones: Deus Pater est in Filio, Filius in Patre, in Christo habitat tota plenitudo Divinitatis, humana Christi natura subsistit in persona Filii Dei &c. Vide hæc partim tradita in Institut. Log. p. 60.

(d) ENTITAS sæpè sumitur pro ipsâ *Essentia*; aliquando etiam pro diminuta essendi ratione; unde modus Entis dicitur Entitas quædam. Adde, quod Entitas interdum significat quidditatem totius integralis; sicut *Essentia* quidditatem totius essentialis Metaphysici denotat. Quo sensu

sensu dicimus, rei nihil addi, nihil demin
posse, manente invariata specie, ratio
ne essentiae; posse tan en ipsi addi & demin
quid ratione Entitatis, specie non variata.
Vide Calovium, de cogn Entis Etymol.

AXIOMATA.

I. *Impossibile est idem (a) simul esse (b)*
& non esse (c)

(a) 1. Sive sit Ens sive non Ens. 2. quoad nomen &
significationem.

(b) tam absolute & simpliciter, quam determinate &
cum apposito, ut inferat regula, idem non posse si
mul existere & non existere, & non posse simul esse
tale v. g. rationale, & non esse tale.

(c) 1. Eodem modo. Proprium competit uni tan
quam proprium πρώτως, alteri κατ' ὄλο
per communicationem. Est nimurum diversus com
petentiae modus. 2. Eodem respectu. Unde non
obstat binarium esse & dimidium, & non dimidium.

II. (a) *Quodlibet (b) est vel non est.*

(a) Differt a precedenti hæc regula, quod illa dicit
repugnantiam, seu negationem simultatis; hæc
vero immediationem, seu negationem medii. Estq;
precedens hujus fundamentum, nam ad quæstionem
cur hæc regula sit vera? Resp. quia impossibile est
idem &c.

(b) Sive sit Ens sive non Ens. Canis est animal,
vel non est animal. Cerberus est animal, vel non
est animal.

III. Omne quod est, quando est, necesse
 (a) est esse. Et omne quod non est, quando
 non est, necesse est non esse. (b).

(a) necessitate non absolutâ, sed hypotheticâ ex suppositione actus essendi (vel ut alii loquuntur, necessitate immutabilitatis ex suppositione) quæ admis-
 sionem sibi habet contingentiam, ut infrâ dicetur.
 (b) æquè verum est, Platonem, dum non scribit,
 necesse est non scribere : quam Platonem, dum scri-
 bit, necesse est scribere.

C A P. II.

^{DE}
**ENTIS HOMONYMIA
 ET DISTINCTIONIBUS
 NOMINALIBUS.**

2. *Ens accipitur participialiter (a)
 vel Nominaliter (b).*

(a) Seu *Adjectivè*, pro eo quod jam
 actu est in mundo.

(b) Seu *Substantivè* prout indifferen-
 ter se habet ad id, quod possibile est,
 & quod actu existit. Nos Ens pro no-
 mine quidem habemus ; negamus ta-
 men sub se comprehendere Ens possi-
 ble. Vide supra pag. 10.

2. *Ens accipitur vel nimis late (a)*
vel nimis strictè (b) vel adæquate (c).

(a) *Acceptio justo latior iterum triplex est.* Nam vox Entis in istâ sumitur 1. *Generalissimè*, pro omni eo, quod in propositione aliquâ subjectum vel prædicatum constituere potest, cuius significationis fundamentum est, quod verbum est in omni propositione reperiatur. Ita nomen Entis etiam tribuitur non Entibus. 2. *Minùs generaliter*, prout dicitur de *Ente actuali & potentiali*. 3. Item paulò *specialius* prout iis tantum competit, quæ actu sunt, sive *Entia sint sive Entis modi*, *Entia per se vel per accidentem*.

(b) *Acceptio justo strictior vel dicit 1. Imperfectionem*, quando *Ens sumitur concretivè*, prout concipitur esse compositionem ex essentiâ & essentiam habente, & sic de Deo dici non potest: vel 2. *Perfectionem*, quando *Ens vel dicitur de Solo Deo*, propter independentem & in-

fini-

finitam essendi rationem, vel de Sola substantia completâ.

(c) Adequata & propria, quam hic intendimus, Entis acceptio est, quâ supra pag. 9. Objectum primæ Philosophiae constituebatur. Ubi tamen adhuc nota voce Entis interdum omnia ea, quæ ad Ens quâ Ens pertinent comprehenduntur, interdum vero Ens, prout ab affectionibus & modis propriis praescindit, considerari. Vide Calov. Met. part. gen. tract. i. art. 1. subl. 1. cap. 1. Conf. etiam instit. nostr. Log. pag. 29.

3. Ad evolvendam vocis Entis homonymiam pertinent quoque distinctiones Nominales (α) sequentes. 1. Ens est Positivum (β) vel Negativum (γ). 2. Reale (δ) vel Rationis (ε). 3. Actu (ζ) vel potentia (η) 4. complexum (θ) vel Incomplexum (ι). 5. Per se (κ) vel per accidens (λ).

(α) Beneficio harum distinctionum ea se-

ea sequestrantur, quæ verè non sunt Entia, sed nomen Entis æquivocè dunt taxat participant, suntq; quasi Entium simiæ. Quæ quidem directè ad nullam disciplinam spectant, quatenus tamen indirectè cognosci possunt, referuntur in actu signato ad disciplinam maximè universalem, Metaphysicam, ut ita ipsum Ens ex suis oppositis magis innotescat.

(β) *Ens positivum est, quod essentiam veram in naturâ habet*; ut, homo, Angelus, color, visus. Solent tamen, dōcente Calovio, distingvere inter positivum rigorosè & strictè acceptum, quod jam definivimus; & impropriè ac latius sumptum, prout extendit sese ad ea etiam, quæ defectum & privationem Entitatis dicunt formaliter, ut cum Theologi peccatum originis positivum appellare non dubitant.

(γ) *Ens negativum est, quod essentiam destruit & tollit.* Estq; purè negativum, quod omnimodam essentiæ absentiam, vel

negationem Entitatis absolutè notat, dicitur quod nihil negativum, ut non homo, non visus: vel privativum, quod negat Essentiam in subjecto capaci, dicitur quod nihil privativum, ut cæcitas.

Privatio 1. accipitur vel *impropriè* pro absentiâ rei quâvis, etiam in subjecto non capaci, ut cæcitas in lapide: vel *propriè*, prout jam est definita.

2. Est vel *lata*, quæ est negatio boni inesse soliti, sine ullâ læsione subjecti, ut tenebræ, ablatio ferti in virgine: vel *stricta*, quæ est negatio boni inesse debiti cum læsione subjecti, ut mors, cæcitas in oculo.

3. Est vel *secundaria*, quæ est absentia eius, quod rem extrinsecus perficere solet, ut paupertas, nuditas; vel *primaria*, quæ est negatio boni alicujus naturalis. Hæc est vel *Totalis* seu *privatio potentiae*, rem tollens quoad actum & potentiam, (intellige potissimum secundam) vel *partialis*, à quâ non potest fieri ad habitum naturaliter regressus, ut, mors: vel *Partialis*

zialis, seu privatio actus, rem negans quo-
ad actum tantum, non potentiam, vel,
a quâ sit ad habitum naturaliter regres-
sus, ut, somnus.

4. *Privatio est vel Physica*, quæ est ab-
sentia formæ generandæ: *vel Logica*,
quæ est absentia formæ, quæ in certo
subjecto vel jam fuit vel esse debuit. Vi-
de Institut. nostr. Log. part. I. cap. 17.

(d) *Ens reale est*, quod non esse fingitur,
sed aliquid est etiam intellectu non cogitante;
sive sit extra mentem, ut Deus, Angelus,
lapis: sive in mente, ut species intelligi-
bilis, habitus in intellectu &c. Alias rea-
le quot modis dicitur, infrà exponemus.

(e) *Ens rationis est*, quod non habet verum
esse, sed objectivè ab intellectu ut Ens finge-
tur. Hoc ut intelligas nota juxta Calo-
vium & Frommum aliquid referri ad
rationem variis modis. 1. *Intransitivè*,
sic ipse intellectus est Ens rationis. 2. *Ef-
fectivè*, quomodo intellectus actiones, ut
intellectio, consultatio &c. & quæcum-
que arte sunt, dicuntur Entia rationis.

3. *Subjectivè*, sic quæ in intellectu sunt tanquam subjecto dicuntur Entia rationis. 4. *Objectivè realiter*, quâ ratione illa, circa quæ intellectus tanquam objecta versatur, quæq; præter esse objectivum, quod in mente habent, esse reale obtinent extra mentem, Entia quodammodo rationis dici possunt 5. *Objectivè absoluē*, quod ab intellectu fingitur absq; ullo in re fundamento, quodq; præter quam quod intellectui objicitur nihil est, ut chimæra, Cerberus, purgatorium. 6. *Objectivè consequenter*, quod quidem præter esse objectivum, nihil habet, consequitur tamen cognitionem rei & præsupponit rationem quandam in re, à quâ intellectus occasionem arripit talem conceptum fingendi. Talia Entia rationis sunt, relationes rationis & notiones secundæ. Duo posteriores modi constituunt verè *Ens rationis*, & quidem quo ad conceptum objectivum, non formalem, qui, utpote qualitas mentis semper est *Ens reale*.

Obiter nota, & Objectivè etiam diversimodè dici: 1. Idealiter, in mente vel divinâ vel humanâ, per ideam ante actum essendi, sic mundus dicitur fuisse ante creationem objectivè, item domus ædificanda in mente artificis. 2. Typicè, in typo sive figurâ per præfigurationem, ita Christus ut homo prælens fuit in V. T. saltem sub typis & umbris. 3. Intentionaliter, in nostris sensibus sive animis per præsentationem, ut objecta sensibilia per suas species in sensibus.

(?) Ens actu est, quod actum essendi obtinens verè existit, sive nullas agnoscat causas, ut Deus: Sive à causis suis productum sit, ut, natus homo.

(?) Ens potentia seu potestate est, quod nondum existit aut actum essendi habet, accipere tamen eum virtute causæ producentis potest, ut homo nondum natus, doctrina nondum acquisita puer.

Nota 1. Distincta sunt esse actum vel potentiam, & esse actu vel potentiam. Illo denominatur Ens disjunctivè, quâ vel

actuat vel actuari potest. Hoc proponitur Entis diversus status, quâ vel potestate est, ut possit existere, vel actu est, ut de facto existat, Calovius. 2. Actu & potentia esse tripliciter intelligitur, 1. de diversis Entibus, quorum unum verè existit, alterum existere potest. 2. de ejusdem Entis diversis statibus, ut actus ipsam actionem existentiam, potentia vero eiusdem Entis, antequam existat, ad existendum possibilitatem denotet. 3. de diversa ejusdem Entis consideratione, sub actuati existentiâ, & possibilitate ad existendum, quæ simul cum existentia consilit, ut cum consideratur Iohannes non tantum prout nunc existit, sed etiam ut porro potest existere. De primo sensu hic possimum loquimur. 3. Ens potentia dicitur possibile, eiq. opponitur impossibile. Possibile 1. dicitur aliquid respectu agentis vel supernaturalis vel Naturalis. 2. est vel Logicum, quale possibile est, quod non involvit contradictionem: vel Physicum, quod possibile est respectu cursus rerum naturalis.

Impos-

Impossible est 1. Logicum, quod involvit in se contradictionem. 2. Physicum quod naturaliter fieri non potest. 3. Morale, quod suâ quidem naturâ possibile est, magnas tamen habet difficultates, adeò ut omnibus diligenter examinatis videatur impossibile, ut omnes homines esse beatos &c.

(9) *Ens complexum est, quod pluribus constat conceptibus: incomplexum quod uno tantum.*

Complexum & incomplexum est triplices:
1. Voce tantum. Inde Complexum terminis, alias Logicum est Enunciatio, sive plures res sive unam tantum involventis, ut, homo est Philosophus, justitia est virtus. Incomplexum verò termini est terminus simplex, sive rem unam sive plures includens, ut Angelus, sedent, doctus.

2. Re tantum. Itaque complexum rei, alias Metaphysicum vel Physicum est, in quo plures res concidunt, quod sit vel in aggregatis tam ordinatis, quale Respublica, quam inordinatis, quale strues

lignorum, acerbus lapidum: vel *inconcretis*, quæ ex *subjecto* & *adjuncto* componuntur, ut, justus, Rex, consul. *Incomplexum rei* est, quo una res significatur sive vox ponatur una, sive plures, ut: homo, Redemptor generis humani, ars bene differendi.

Huc refer abstractum, quod ut notat Frommius, vel *ulteriore abstractionem non patitur*, & dicitur *ultimatum*, ut, *humanitas*, *albedineitas*: vel *ulteriore abstractionem admittit*, & dicitur *non ultimatum*, ut *homo*, *albedo*.

3. *Voce & Re simul.* Tale complexum est, corpus est quantum, corvus est niger. Talia incomplexa, lapis, linea, virtus &c. Hie nota distinctionem Non Entis in complexum, quod est propositio falsa, & incomplexum, quod est nihil.

(x) *Ens per se est, quod in se est simplex quid & verè unicum, nec habet præter essentiam suam aliquid extraneum, ut Leo anima, arbor.*

(λ) *Ens*

(λ) *Ens per accidens est, in quo plura Entia completa extraessentialiter sunt unita: quod quot modis fiat, occasio exponendi dabitur in doctrina Unitatis; ut homo, iustus, civitas, ferrum ignitum.*

In universum autem tribus modis hæc distinctio considerari solet, ut dicitur *Ens per se & per accidens* 1. *Ratione unionis*, prout jam dictum. 2. *Ratione cause*, quomodo *Ens per se* est, quod productum est à causa per se, ut mundus à Deo, filius à patre: *Ens per accidens* vero, qnod est à causa per accidens, ut effectus casuales & fortuiti. 3. *Ratione subjecti*, quomodo *Ens per accidens* dicitur, quod contingenter cum subjecto cohaeret, sive per inherentiam, ut habitus Philosophiæ in homine: sive per adherentiam, ut divitiæ: sive per circumstantiam, ut vestimenta homini, sive per externam denominationem, ut laus vel virtus per militi. *Ens per se* contraria.

Alias in Institut. nostris Logicis ostendimus per se septem principiū mo-

dis dici: scil. ratione 1. Originis, 2. Com-
positionis. 3. Collectionis. 4. Causa-
litatis. 5. Inhaesionis. 6. Prædicationis.
7. Substantiæ. Quos ibi vide pag. 61.
Quibus addi potest, quod rō perse ali-
quando opponatur rō per aliud, quo-
modo sol dicitur lucere per se, luna per
aliud: sic ferrum ignitum calefacit per
aliud; ignis per se.

AXIOMATA.

I. *Non entis (a) nulla est scientia (b)*
 (a) tam complexi quam incomplexi (b)
 positiva, affirmans, per se & directa;
 datur enim non entis scientia negativa,
 per accidens & indirecta.

II. *Non Entis (a) nulla sunt (b) acciden-
 tia (c)*

(a) I. Intellige non Eos verè & simpli-
 citer tale, quatenus tale: nam quæ non
 Entia sunt secundum quid, ut futura
 præscita, privantia &c. quatenus secun-
 dum quid sunt, secundum quid etiam
 habent attributa. Nam etiam ejus, quod
 in esse

in esse cognito saltem est, tunc quoq;
cum non dum actu est, aliquod esse
potest attributum, ratione scilicet cogni-
tionis & prævisionis, ut loquitur Ca-
lovius. 2. Non Entis, id est non exi-
stentis eo tempore, quod per copulam
vel prædicatum significatur. Hinc re-
ctè dico: Turnus est vietus ab Ænea,
quia sufficit prædicatum eo tempore
existere, quod indigitatur per copu-
lam vel prædicatum.

(b) per affirmationem veram. Nam
per negationem, & affirmationem fal-
sam esse possunt.

(c) 1. Intrinsecè denominantia, nam
extrinsecè denominantia ab actu intel-
lectus, Phantasie vel appetitus (non sen-
suum externorum) esse possunt 2. Realia,
vera & positiva; imo privativa, nisi ter-
mini illi quibus opponuntur, denomi-
nant extrinsecè ab intellectu, phantasia
vel appetitu. Unde dicere non licet:
homo non dum natus est cæcus, sed
licet: homo non dum natus est inco-

gnitus. Vide Sthal. Reg. Phil. tit. I,
Reg. 4.

III. Privatio præsupponit habitum.

IV. Privationis nulla est efficacia. Priva-
tivum non est causa positiva.

V. Habitū & privatio sunt circa idem
subjectum.

VI. Privatio non incurrit in sensus.

VII. Privatio est malefica.

VIII. A privatione ad habitum non datur
regressus.

Hæc Axiomata explicata vide in In-
stit. nostris Log. pag. 287 & 288.

XI. Enti in potentia non repugnat tribui
prædicata realia (a)

(a) Hæc enim, inquit acutiss. Calovi-
us, veritatē saltem attributionis po-
scunt, non vero essendi actualitatem
inferunt. Ubi distinguere, inter prædi-
cata extrinsecē, & intrinsecē denomi-
nantia. Illa sub notione temporis præ-
sentis; hæc saltem sub futuri Enti fu-
tu-ro attribuuntur. Non tamen propte-
rea potest Enti in potentia quā tali, ad-
scribi

PARS GENERALIS

41

scribi operatio realis, ut id ostendit me-
rito laudatus Calovius. Cap. de Nom.
Entis dist. Porism. 15.

X. Quæ per accidens sunt (a) sub scien-
tiam non adunt.

(a) Scilicet ratione causæ, & quidem
in actu exercito.

XI. Quod æquivocè est Ens, æquivocè ha-
bet affectiones Entis. (a)

(a) Quale namque subiectum, talia
attributa.

C A P. III.

ENTIS SYNONYMIS EORUMq; COGNATIS.

2. Vocabula eandem cum Ente si-
gnificationem habentia, dicuntur En-
tis synonyma (a)

(a) Grammatica non Logica. Varijs
enim nominibus appellari potest una
& eadem rei essentia. Quæ sicut &
corum cognata, cum non in primâ

solum Philosophia; sed in alijs quoque disciplinis frequentissimè occurrant, nec parum faciant ad naturam Entis pleniùs explicandam, hoc loco merito expli-
cantur.

2. Eorum quædam simpliciter & omnimodè Enti equipollent, ut Essentia, Entitas, Res, Aliiquid: quædam verò significationi Entis, respectum quendam ex impositione vocis & usu loquendi addunt, ut: Existentia, Forma, Natura, Quidditas, Ratio, Terminus.

3. Essentiæ (a) cognata sunt, Essentiæ (b) Essentialiter (c) per essentiæ (d) de essentia (e) Extra essentiæ (f).

(a) Ens ut suprà pag. 27. indigitatum, non hic in sensu imperfectionis accipiatur, pro concreto ex essentiâ & subje-
cto; Nam tametsi Essentia à Gramma-
ticis

ticis, ut abstractum Entis concipi possit: nos tamen ex usu Philosophico, habemus eam pro synonymo Entis simpli- citer..

(b) *Essentiale id dicitur, quod ad essen- tiam rei spectat, estq; duplex: Essentiam constituens, alias essentiale constitutivum & à priori: Et consequens, alias essentiale consecutivum & à posteriori.* Utrumque spectat ad rei essentiam vel absolutè, ut anima rationalis & risibilitas homini, forma ignis & potentia calefaciendi igni sunt essentialia; vel respectivè, prout res est talis vel talis, & in certo statu, sic doctrina homini docto est essentia- le quid, ignis ferro ignito &c.

Porro *Essentiale* opponitur 1. *r̄o Realis*, cum primis in doctrina distinctionis, & Unionis, ut infrà in utrâque patebit. 2. *r̄o Extraessentiali vel non essentiali*, Sic essentiale, est quod ad intrinsecam es- sentiae constitutionem pertinet; extra- essentiale, quod extra eandem est. Il- lud in Logicis synonymum, hoc pa- rony.

onymum dicitur. 3. *Accidentali*, sed minùs adæquate non enim omne non esse entia statim est accidentale, nisi dextrè: explicetur, ut docet Calovius.

4. *per personam in divinis*, ut ex Armando & Augustino notat idem Dn. Calovius.

(c) *Essentialiter* dicitur aliquid vel ratione convenientiae, vel dependentiae. Convenit aliquid alicui *Essentialiter* 1. Originaliter & independenter, sic Deus dicitur bonus essentialiter & originaliter. creaturæ participativè. 2. Constitutivè, ut anima rationalis homini. 3. Consecutivè, ut risibilitas homini 4. Subjectivè ut subjectum proprio, substantia accidenti: 5. Definitivè, sine quo aliquid non potest definiri, ut, Relato correlatum, habitui objectum &c. Dependet aliquid essentialiter ab alio, vel ut à suo constitutivo, ut homo ab anima rationali, quæ dicitur dependentia formalis: vel ut à suo productivo, ut creatura à creatore, domus ab architecto, quæ dependentia consequentiva appellatur.

Iatur. Addunt alij dependentiam Relati-
vam, inhasivam &c. de quibus infrà in
distinctionibus dependentiæ.

(d) Per *essentiam* dicitur aliquid vel
independenter, ut Deus per *essentiam* bo-
nus: vel *constitutivè*, ut homo dicitur
rationalis.

(e) De *essentiâ* dicitur esse vel *latè o-
mne id*, quod quoquo modo compe-
tit alicui *essentialiter*, vide supra ex-
plic. hujus termini: vel *strictè*, quod est
pars alicujus essentialis, sive *Physica*, sive *Me-
taphysica*, sic anima rationalis & animal
sunt de *essentiâ* hominis.

(f) Eodem modo *extra essentiam* ali-
cujus esse dicitur vel *latè*, quod rei nul-
latenus convenit *essentialiter*: vel *strictè*,
quod non est *essentiale* rei *constituti-
vum*, sic doctrinæ capacitas est *extra es-
sentiam* hominis: disputatio *extra es-
sentiam* hominis docti,

4. *Entitas et si aliquando diminu-
tam essendi rationem significat* (a)

com-

*communiter tamen sumitur pro ipsa
essentia (b)*

(a) Suprà pag. 24. (b) Scarf, Met.
Exemp. lib. I. c. I.

5. *Rei* (a) *conjugata sunt Realitas*
(b) *Reale* (c) & *Realiter* (d)

(a) *Res omnino àequipollent Enti, &*
sicut ipsum Ens varias admittit signifi-
cationes. Aliás, ut accuratè observat
D. Calovius cap. de cogn. Entis Syno-
nym. Res opponitur 1. Narrationi apud Hi-
storicos, qui veritatem rei à veritate nar-
rationis distingvunt. 2. Personis & fa-
ctis apud Rhetores, qui laudem & vi-
tuperium dicunt esse vel rerum, vel per-
sonarum, vel factorum. 3. Voci signi-
ficativa apud Logicos, quibus omne
theima dicitur esse Res vel Vox. 4. Ap-
parenti & intentionalis apud Physicos, qui
dicunt colorem nubium intentionalem
esse non realem &c. 5. Spei in sacris,
ubi notat præsens bonum, sicut spes
espicit bonum futurum: sic dicimus
salva-

salvati non in re, sed in spe. 6. *Simulacrum, typo vel umbræ apud Theologos,* ut cum dicunt Christum immolatum in V. T. ratione Typi, in Novo quoad rem. 7. *Apud Metaphysicos opponitur vel Enti rationis, vel Modo.* Hactenus Caslovius.

(b) *Realitas est, quasi diminutivum à re,* nam significat aliquid minus re, solet-
què constitui triplex: 1. *Formalis, quæ nihil aliud est, quam gradus essentia- lis, & alias dicitur formalitas.* Tales realitates in leone sunt, substantiæ, cor-
poris, viventis, animalis. 2 *Subjectiva, quæ est vel affectio vel motus con- trahens.* Sic unitas, veritas, subsisten-
tia, inhærentia realitates Entis dici pos-
sunt. 3. *Objectiva, quæ objicitur intel- lectui, estquæ ipsum esse cōgnitum in mente, ut realitas divitarum acquiren- darum, futuræ dignitatis &c.*

(c) *Reale in genere dicitur de omni eo, quod non est ab intellectu factum, sive sit Ens, sive Entis modus, privatio vel ne- gatio,*

gatio, quomodo dico veritatem, bonitatem &c. in Ente, tenebras in aëre, negationem rationis in brutis &c. esse realem. Hinc ὡρῶς & realiter inesse dicitur, quod αληθῶς est & non fингitur, inquit Scarfius. In specie vero Reale est, quod habet in natura veram & positivam essentiam.

(d) τὸ Realiter, ut cum Calovio docet Frommius, opponitur 1. τῷ Essentialiter, ut ferrum cum igne unitur realiter, non essentialiter. 2. τῷ effectivè & virtualiter, ita magnes tangit ferrum quod ad se trahit non realiter, sed virtualiter. 3. τῷ verbaliter, sic dicitur aliquis sapientissimus, doctissimus, non tam re ipsa, quam verbis. 4. τῷ intentionaliter, sic objectum visibile ingreditur oculum non realiter, sed intentionaliter & quoad speciem. 5. τῷ idealiter, sic domus exstruenda est non realiter, sed idealiter in mente artificis. 6. τῷ Typicè, quæ acceptio in primis usum habet in Theologia, quando ea quæ in

Novo

Novo Testamento sunt Realiter, dicuntur in veteri fuisse typicè. Vide nominatos Authores.

6. *Aliquid dicitur quasi quidditatem aliquam habens; ejus cognatum est Aliquis* (a)

(a) *Aliquid notat naturam & essentiam: aliquis suppositum vel personam. Sic aliud dicit naturam & essentiam, alias personam vel Suppositum. Aliud est anima, aliud corpus (quo ad essentiam) non suppositum aliud atque aliud. Hæc distinctione neque ignota est Theologis. Vide Calovium cap. de cogn. Ent. Synon. ad vocem Aliquid.*

7. *Existentia significat Ens cum respectu ad actum essendi (a) ejus cognatum est Inexistentia (b)*

(a) *per hunc actum res extra causas substitut, sive positivè, ut è causis suis jam emerserit; sive negativè, ut in causis non esse quidem potuerit.*

(b) *hæc accidentibus est propria.*

8. *Forma* (a) quoque respectum dicit ad actum, & crebrius de determinatis & particularibus quidditatibus dicitur, (b) quam de Ente in communione. Inde derivata sunt: *Formalitas* (c) *formalis ratio* (d) *de formalis* (e) *formaliter* (f)

(a) Intellige formam non partis seu *Physicalis*, sed totius seu *Metaphysicam*, quæ omni Enti, quatenus actu est, tribuitur totamque essentiam notat, non partem tantum essentialem.

(b) Inde sunt tales termini Scholastici: *animalitas*, *humanitas*, *caninitas*, *paternitas*, *filialitas* &c.

(c) *Formalitas* aliquando totius essentiae conceptum notat & sic non differt à forma Metaphysica: sæpiùs tamen diminutam essendi rationem seu gradum essentialem dicit, sicque differt à formâ ut pars à toto: sic *humanitas* est forma hominis; *animalitas* & *rationalitas* *formalitas*.

Nota:

Nota : Entitas, (prout aliquid minus re significat) Realitas & formalitas distingvuntur , quod illa & ista essentiam dicant , haec verò simul ultimum essendi actum inferat. Frommius dicit : Entitas & realitas magis materiales dicuntur : formalitas verò magis formalis plerumque habetur.

(d) *Formalis ratio seu formale significat*
 1. *quidditatem rei ultimam, & ab omnibus conditionibus materialibus abstractam:*
& tunc Materiale, quod ipsi opponitur, dis-
cit reem in tali vel tali subjecto, & particu-
lari aliqua materia vel speciali conditione
constitutam. Sic corpori in formali sua
 ratione competit constare ex mate-
 riâ & forma: ad materiale verò perti-
 net habere materiam visibilem & for-
 matum viventem. *Formalis ratio rela-*
tionis est esse ad, materialis conditio
esse accidens &c. 2. *Materiale est na-*
tura communis & indeterminata, que in
pluribus esse potest, ut genus: formale verò
est id, quod communem naturam rei ad cer-
tam speciem restringit & determinat, ut dif-
ferentia specifica. Est & in voceibus for-
 male significatum , monente, Du, Scar-

fio, v. g. album formaliter albedinem significat &c. Quid sit *suppositio Materialis* & *Formalis*, in Logicis docetur.

(e) *De formalī esse* dicitur vel 1. quod rei abstractè, exclusis extraneis respectibus, adventitiis defectibus, conditionibus accidentalibus, circumstantialibus aut specialibus considerata, tribuitur. Sic de formalī substantiæ est per se subsistere, sed substare accidentibus specialis est conditio substantiæ creatæ. 2 Quod etsi formalem rationem integrè non exprimat, ad eam tamen tanquam pars pertinet. Ita dicimus de formalī corporis naturalis esse materiam.

(f) *Formaliter* variè dicitur, prout terminus hic opponitur 1 $\tau\ddot{\omega}$ *accidentaliter*, quando notat ipsam rei quidditatem, ut, homo formaliter est animal rationale, accidentaliter doctus. 2 $\tau\ddot{\omega}$ *virtualiter* seu *effectivè*, quomodo formam vel qualitatem actu subjecto inhærentem significat, ut sol est calidus non for-

formaliter, sed virtualiter. 3. τῷ eminenter, ita dicimus, quicquid perfectionis obtinent creaturæ, etiam Deum habere, non formaliter, sed eminenter. 4. τῷ materialiter, & quidem diversimodè. Nam vel 1. τὸ materialiter materiam, τὸ formaliter formam significat, ut cum dicimus hominem materialiter & ratione corporis esse corruptibilem, formaliter & ratione animæ rationalem. Vel 2. τὸ materialiter conceptum genericum & communem; τὸ formaliter conceptum proprium & differentiam denotat; ita homo materialiter est animal, formaliter rationalis. vel 3. τὸ materialiter significat materialem rationem & conditionem specialem seu contractam; formaliter vero rationem formalem, quæ rei in abstractione convenit. Exempla suprà habuimus pag. 51.

Adde quoque sequentia. τὸ formaliter opponitur etiam 1. τῷ Objectivè, sic cognitio rei, est in intellectu formaliter, res ipsa objectivè. 2. τῷ iden-

ticè. Unde sensus formalis & identicus. Hæc propositio : Rationale est sensibile : vera est in sensu identico , non formaliter 3. τῷ causaliter seu effectivè. Sic agere formaliter dicitur , quod informat , effectivè , quod efficit. Albedo facit parietem album formaliter , pictor effectivè. Resistere formaliter dicitur , qui nihil agendo hostis actionem impedit , efficienter , qui agendo impedit. Mænia resistunt hosti formaliter , milites efficienter. Sic adversa se mutuo è subiecto expellunt , non effectivè tantum sed etiam formaliter. Vide Instit. nostr. Log. p. 274. 4. τῷ dispositivè , sic Tyro Logicæ est Logicus non formaliter , sed dispositivè. 5. τῷ concomitanter: Casus unius est fortuna alterius , non formaliter sed concomitanter. Cognitio præmissarum est cognitio conclusionis , non formaliter , sed dispositivè vel concomitanter &c.

9. *Natura* (a) dicit *Ens cum respectu ad proprietates & operationes.* Inde derivantur termini *Naturale, à naturâ, secundum naturam &c.* (b)

(a) Vox *Natura* est ambigua. Nam accipitur 1. Generalissimè pro omni eo quod describi potest, ut, cum dicimus explicari naturam privationis, entis rationis. 2. Pro *Synonymo Entis.* 3. Pro Deo, qui omnia in proprio naturæ ordine posuit, diciturque *Natura naturans.* 4. Pro omni re creata, quæ vocatur *Natura naturata*, quò spectat illa etiam acceptio, quâ dicimus rem esse vel non esse in rerum natura, id est in hoc universo. 5. Pro ordine causarum naturalium, quo sensu dicimus Deum & naturam nihil facere frustrâ. 6. Pro indole inclinatione & temperamento. 7. Pro legge naturali, sic dicitur natura legitimam sui defensionem concedere 8. Pro ultima rei differentia, ut, humanitas est natura hominis. 9. Pro essentiâ

ex materia & forma composita. 10. Pro
essentia personalitati contradistincta.
Plures acceptiones vide apud Wendel.
cont. Phys. part. I. cap. 3. & alios.

(b) De iis ex professo agemus, bono
cum Deo, infra in cap. de Naturali &
Artificiali.

10. *Quidditas* Ens notat cum
respectu ad intellectum, quatenus co-
gnoscitur quid sit, seu in quantum de-
finitione exprimitur. Ejus cognata
sunt *Quidditativum* (a) & *quiddi-
tative* (b).

(a) *Quidditativum* dicitur 1. *Constitu-
tive*, ut *materia* & *forma*. 2. *Consecuti-
vè*, ut *passiones propriæ* quæ *essentiam*
consequuntur. 3. *Specificativè*, ut *diffe-
rentia specifica*. 4. *Prædicativè*, quod *præ-
dicator* in quid est, ut *animal* de *homini*.
5. *Repræsentativè*, quod *potentia* *cognoscenti*
*aliquam quidditatem re-
præsentat*, ut *species intelligibilis & sen-
sibilis*. Vide *Castanæum*.

(b) *Quida*

(b) *Quidditativè aliquando opponi-
tur τῷ positivῷ. Et tunc τὸ positivὲ re-
quirit actualem rei existentiam: τὸ quid-
ditativὲ verò etiam rei non existenti ve-
rē facit tribui prædicata essentialia, ut
cum dicitur: Socrates est homo: Vide
Fromm. ad hanc vocem.*

22. *Cum respectu ad cognitionem
nostram, essentiam rei quoque dicunt
Ratio (a) (cujus cognata sunt, ratio-
ne (α) à ratione (β) de ratione (γ)
cum ratione (δ)) & Terminus (b).*

(a) *Ratio sumitur i. Pro ipso intelle-
ctu. 2. Pro operatione intellectus. 3.
Pro synonymo argumenti in Logicis.
4. Pro fictione mentis. 5. Pro deprā-
vato rationis usu. 6. Pro modo, con-
ditione aut consideratione rei; ut cum
dicimus aliam esse rationem alicujus
rei.*

*(α) Ratione, id est respectu, vel men-
tis operatione.*

(β) *A ratione dicitur esse, quod à ratione dependet ut causâ.*

(γ) *De ratione (cai opponitur extra rationem) dicitur esse, quod ad conceptum & essentiam rei pertinet. Vide sup pag. 52.*

(δ) *Cum ratione, quod fit ad ductum & præscriptum rationis.*

(b) *Cognitio nostra incipit ab accidentibus & terminatur in essentia, quæ etiam intellectum nostrum in se indeterminatum terminat & proinde terminus est. Præter hanc autem significationem Terminus est vel notionalis seu Logicus, qui varius est, ut suo loco docetur. Vel Realis, isque 1. Loci, quo circumscribuntur corpora. 2. Essentiæ, quo circumscribitur essentia creaturæ finita. 3. Mutationis utpote Generationis, isque vel Totalis seu qui, ut homo : vel Formalis seu quo, ut forma hominis &c.*

AXIOMATA.

1. *Posito Ente negari nequit essentia. Et vicissim.*

vicissim. Negatâ essentiâ ipsum Ens superesse non potest.

II. Entis unius unica est essentia. (α)

(α) 1. Completa & absoluta, alias etiam totum potest dici habere essentiam totalem, pars partialern. 2. In eodem essendi modo, & in eadem unitatis ratione. Conf. Fromm. & Scarf. Metap. Exemp. lib. I, cap. I, ex. 3.

III. Essentia consistit in indivisiibili (β).

(β) Non quidem semper ἀπλῶς & absolute, quasi omnis essentia divisionem omnem respuat in star puncti Mathematici: Sed πῶς, secundum quid & certo modo, quod scilicet essentia non possit dividî ita, ut eadem & ipsa maneat. Sensus igitur est, essentias rerum quatenus talium, indivisibiles esse in alias sibi similes & æquales essentias. Ab alijs sic effertur Axioma. *Essentiae rerum sunt sicut numeri.*

IV. Essentiae rerum sunt aeterna (γ).

(γ) Scilicet vel 1. ratione connexionis essentiæ & prædicatorum essentialium, ut sensus sit, Essentias & prædicata essentialia cum rebus semper & necessariò esse connexa. Vel clariùs

clarius, 2. ratione prædicationis seu æternitate Logicâ; non ratione durationis seu æternitate Metaphysicâ. Cave ergo hinc impiè & contra fidem nostram colligas æternam rerum omnium durationem & existentiam.

V. Essentialie respectivè non est essentialie rei absolutè & simpliciter.

V. g. Virtus est essentialis homini certo respectu & modo, quatenus est virtute prædictus; non verò absolutè quatenus est homo.

VI. Non omne reale est simul essentialie (δ) Itaque: Negatâ attributionis ratione essentiali; non illicò neganda est realis. (ε)

(δ) Albedo inest cygno, nigredo corvo realiter, non essentialiter. Unio ferri & ignis in ferro ignito est realis, non essentialis: (ε) nec quia essentialis non est, negari debet esse realis.

VII. Quic-

VII. *Quicquid rei verè competit, id ei tribuitur vel essentialiter, vel non essentialiter (§).*

Non accidentaliter : non enim omne quod rem non essentialiter denominat, Statim est accidens rei subjectivè inhærens. E. g. de corpore dicitur, quod sit animatum : anima tamen corpori non tribuitur accidentaliter, ut accidens ipsi subjectivè inhærens, etsi id fiat non essentialiter. Sic Creatio Deo tribuitur nec essentialiter, nec accidentaliter. Vid. Calv. cap. de cogn. Ent. Etym. porism. 15. Et Fromm. Metaph. lib. I. cap. 3, probl. I.

VIII. *Quod realiter est ipsa essentia, non statim est de essentia.*

Ita unitas, veritas &c. revera sunt ipsa Entitas, non tamen de essentia seu formalis ratione Entis.

IX. *Omne Ens (η) propriam habet existentiam (Ω).*

(η) prout scil. Ens est simplex vel compositi-

positum, totum vel pars. Vid. Ax. 2.
 (9) non tamen propterea statim subsi-
 stentiam. Est enim hæc ulterior modus
 Entis existentis in genere substantiæ.
 Vid. Calovium de cog. Ent. Synon. po-
 rism. 6.

X. *Unius Entis (i) unica est existentia (x).*
 (i) Ut nimirum Ens est Unum, sim-
 plex vel compositum : ita tales habet exi-
 stentiam. (x) Cave tamen exinde infe-
 ras unitatem substantiæ. Vide mo-
 dò laudatum Calovium porism. seq.

XI. *Quod est de materiali rei vel termi-
 ni, id in formale ejusdem non est inferen-
 dum.*

Nam rectè Gutkius : In omni, in-
 quit, conceptu considerandum est, quid
 de formalis importat, nec de termino
 judicandum, quatenus in hâc vel illâ
 specie reperitur, sed ex eo quod in modo
 abstractionis infert. Aliud enim est,
 ut accurate loquitur Calovius, rei ab-
 stracta quidditas, aliud specialis in cer-
 to subiecto conditio & qualitas, nequè
 veli.

vel ista ex hac estimanda, vel hæc instantam inferenda. Conf. Frommum lib. 1. Met. cap. 3. Ax. 4.

C A P. IV.

DE

NATURA ET DESCRIPTIO
NATURA ET DESCRIPTIO (a) ENTIS.

(a) Etsi ENS, utpote supra se nihil generalius loco Generis, nec juxta se ullam differentiam agnoscens, definiri non possit: descriptione tamen qualicunque & debet & solet ejus Natura explicari, & quidem duplici: quarum prior Entis conceptum cæteris omnibus contradictum formaliter expavit; posterior vero communem omnibus inferioribus essendi rationem exhibet.

2. Ens (b) est generalissimum (c) illud, quod ceu notissimum primò omnium (d) ab intellectu concipitur. (e).

(b) Ens quæ Ens, quod suprà pag. 13.
secun-

secundum essentiam & quidditatem
communissimam subjectum fecimus
primæ Philosophiæ, nunc quatenus ad
intellectum nostrum refertur, in abstra-
ctione illâ summâ est definiendum.

(c) Generalissimum dicitur *Ens*, cum
omnia extra nihilum posita Entia sint.
Est autem hoc *Materiale* Entis, nam et-
jam affectionibus, quæ cum Ente æquè
latè patent, tribuitur. Idecirco *formale*
(d) quod de affectionibus dici non po-
test adjicitur, quod sit primò ab intellectu
cognitum. Esse autem *Ens* primò cogni-
tum, vel infantes nos docere possunt,
qui cum rem aliquam oblatam quoad
determinatum atque propiorem con-
ceptum non cognoscant, id de eâ con-
cipiunt & dicere possunt, quod sit, *Ens*
res, & aliquid. Eundem conceptum
Entis, reliquis etiam objectum aliquod
ignotum consideraturis, omnium pri-
mo succurrere, luculenter testatur ex-
perientia.

Quod

Quod ut pleniūs intelligatur, probè
distinguendum est inter cognitionem Di-
stinctam & confusam. Illa est perfecta quæ-
dam & completa scientia, quâ res de-
terminatè, secundum omnes suas partes
essentiales cognoscitur ; hæc verò im-
perfecta tantum & incompleta notitia
est, quâ res indistinctè & cum confusio-
ne multorum imperfectè cognitorum
apprehenditur. V. g. Puer hominem
cognoscens, & ab aliis animalibus per
accidentia quædam externa discernens,
cognitionem illius habet confusam : qui
verò eum per partes essentiales, animal
& rationale cognoscit, cognitione ejus
gaudet distinctâ & perfectâ. Alli ita : Di-
stincta cognitione est, quâ res cognoscitur per ea, quæ
habet essentialiter primò & reciprocè. Hæcq; est vel
definitiva, quæ per definitionem : vel demonstrativa,
quæ per demonstrationem habetur. Confusa cogni-
tio est, quâ res cognoscitur per ea, quæ habet acci-
dentaliter, aut essentialiter, sed non primò & reciprocè.
Adhuc nota cognitionem rei simplicis aliam
constitui originalem, aliam habitualem : Illamque es-
se, primam rei priùs non cognitæ apprehensionem :
hanc verò cognitionem rei jam antea cognitæ, flu-
entem ex habitu in animo præexistente.

Ens dicitur primò cognitum cognitione, non distinctâ & habituali; sed confusâ & originali: & quidem, non quatenus est à singularibus abstractum; sed prout in ijsdem radicatur (ante abstractionem) estquè, ut voce non latinâ dicunt vulgò, singularizatum; ut sensus sit; rem quamvis singularem ad cognoscendum propositam, omnium primò sub notione Entis confusè apprehendi.

(e) Cognitio rei quò fieri possit, necessum est, ut res ipsa potentia cognoscendi præsens existat. Cum autem res ipsæ intellectum ingredi non possint, opus est imaginibus & ideis, quibus res extra intellectum constitutæ menti instantur. Et hæ imagines conceptus dicuntur. Undè

Conceptus Entis est noëma Ens intellectui representans. Estquè Objectivus vel Formalis. Conceptus objectivus est communis naturæ (f) Entis, quam intellectus à singularibus abstractam, tanquam objectum, quasi extra se proponit sibi contemplandam, & per speciem intelligibilem apprehendendam. (f) Et

(f) Etsi res singulares omnes, essentia
vera, reali & actuali gaudentes, in com-
muni essendi ratione convenientia: quia
tamen esse nobis infinitae sunt, ideo ut
ab intellectu nostro cognosci possint,
convenientia illa a singularibus abstra-
henda est, formandusque determinatus
& unus conceptus Entis, omnibus que-
dem continuo; sed etiam ab omnibus
(non quidem separatus, sed tamen) per
mentis operationem abstractus & prae-
cisus. Quem conceptum, sicut extra
mentem non detur, intellectus tamen, ac
si esset res aliqua singularis cognoscen-
da, extra se sicut quasi in prospectu, ut
sibi postea per conceptum formalem
immediatè representetur. *Unum* esse
conceptum Entis objectivum modò di-
ctum est: mens enim nostra, auditâ vo-
ce Entis, non distrahitur ad plures con-
ceptus, sed ad unum colligitur, non se-
cūs ac quando substantiam, hominem
&c. concipit. Unitatem vero hanc ha-
bet non a parte rei, sed ab intellectus,

rerum convenientiam à singularibus abstrahentis operatione.

Conceptus Entis formalis (g) est species intelligibilis, secundum conceptum objectivum formata, quâ Ens intellectui actu in ejus contemplatione occupato, immediate & adæquatè præsens silitur cognitionis gratiâ.

(g) Quoniam conceptus hic qualitas quædam est & forma accidentalis menti inhærens, idcirco rectè formalis dicitur; haud secus ac conceptus objectivus, non nomine saltem, sed & re unus. Estque ab inferioribus præcisus non ratione tantum, sed realiter: cum aliâ habeat opus specie intelligibili mens ad concipiendam substantiam, aliâ ad Ens in communi &c. Quo ipso primò differt conceptus formalis (non Entis solum in communi, sed rerum etiam particularium) ab objectivo; quin non re, sed ratione saltem ab inferioribus est distinguitus. Porro autem 2. Conceptus formalis semper est Ens reale; objectivus etiam Ens rationis esse potest. 3. Formalis

malis semper est qualitas; objectivus alterius etiam prædicamenti vel transcendens.

4. Formalis semper est Ens singulare, objectivus jam singulare, jam universale. 5. Formalis unus ab alio semper realiter distinguitur; objectivus unus ab alio non semper. Quod in affectionibus Entis Unitate, veritate, bonitate observare licet, quarum conceptus formales in mente realiter sunt à se invicem distincti, cum tamen inter ipsas à parte rei nulla intercedat distinctio realis.

Quia hinc de Ente agimus prout referuntur ad intellectum, juvat obiter etiam mentionem injicere diversorum statuum, qui Enti, quemadmodum aliis quoquè objectis tribui solent. Nam Ens esse dicitur, 1. In statu objectivo fundamentali, quatenus existit & reperitur in individuis. 2. In statu ideali, quatenus natura Entis per præcisionem mentis à singularibus abstracta, in ideâ sistitur, in quo statu Ens jam definitur & objectum primæ Philosophiæ constituitur. 3. In statu

Universali, quatenus abstracta illa natura consideratur cum aptitudine essendi in multis, ut contrahi possit per modos, & de inferioribus dici, ut cum dicitur de substantia, de corpore, de linea &c.

4. *In statu formalis*, quatenus Ens in unoquoque priorum statuum, per speciem intelligibilem menti repræsentatur. Vide Calov. Gnostol. part. I. cap. 5. can. 3. Fromm. Met. part. gen. lib. I. c. I. præc. 6.

2. *Ens* (α) est quod (β) per se (γ) & intrinsecè (δ) essentiam (ϵ) habet in natura (ζ) realem (η) positivam (ϑ) & actualem (ι)

(α) Objectum Metaphysicæ Ens, et jam in relatione ad Entia inferiora, & quatenus his omnibus communicari gaudet, debet considerari. Quod cum per descriptionem præcedentem fieri non possit, quippe quæ sub relatione mentis nostræ, conceptum ejus abstractissimum ceterisq; omnibus contra distinctum formaliter exponit, ac propterea

PARS GENERALIS.

71

zea particularibus Entibus applicari nequit: idcirco aliam quoque descriptio-
nem, quæ communem essendi ratio-
nem omnibus competentem repræsen-
tat, atquè sic omnibus inferioribus ap-
plicari potest, optimorum Philosopho-
rum legentes vestigia, hic exhibemus.
enī (β) Genus definitionis nullum est. Ens
enīm est prædicatum communissimum,
& plus quam genus generalissimum, in-
quit Scheiblerus.

(γ) *Per se*, ergo non per accidens.
 Vide suprà pag. 10. & 37.

(δ) Vox *intrinsecè* excludit esse cogni-
tum & objectivum, quod ab extra rei
accidit, & ijs quoq; quæ verè Entia non
sunt, convenire potest, utpote fictis &c.

(ε) Idem per idem, nempe *Ens per es-
sentiam*, hic declarari videtur. Conten-
tos tamen nos esse oportet explicatio-
nibus ejusmodi in hisce generalissimis,
cum accuratiōres proferre non susti-
neamus:

(ζ) *Habens* & quod *habetur*, hic non

realē distinctionem admittunt, sicut, cum Deus dicitur habere immortalitatem, nulla infertur compositio. Essentia proinde & quod essentiam habet, simpliciter idem sunt; nos autem proximo modo nostræ cognitionis loqui cogimur..

(7) Vox realis hinc exulare jubet Ens tationis & modale. p. 10. II. 31.

(8) Vox positivi excludit Ens negativum. Vide pag. 10. & 29.

(9) Vox actualis removet Ens potentia. Vide pag. 10. & 33.

A X I O M A T A.

I. *Ens (a) infere excellentiam non defecatum (b)*

(a) Intellige I. positivum. 2. per se & intrinsecè non in statu aliquo accidentalí consideratum.

(b) Ergo, quo quid magis est Ens, eo est excellens. Modi Entis diminutam habent Entitatem. Deus est Entis excellentissimum. Creaturæ etiam non Entis aliquid involvere videntur, non quia non sunt sed quia non esse possunt. Sicque, ut Calovius ex Platone, quælibet earum plus habet non Entis, quam Entis. Vid. Calov. Met. Div. part. gen. tract. I. cap. I. por. I.

II. *Ens*

II. *Ens, prout est summus conceptus, non participatur ab inferioribus.* (α)

(α) Puta in relatione ad nostrum intellectum. Sic enim conceptus Entis omnium inferiorum scibilium conceptibus contradistinguitur.

III. *Conceptus Entis est abstractus ab inferioribus* (α) $\&$ *à materia* (b).

(a) Per abstractionem non realem, nec negativam; sed præcisivam. Vid. tract. nostr. de Philos. in gen. cap. 4.

(b) Non secundum rem & rationem; sed secundum indifferentiam. vid. sup. pag. 14, 15.

IV. *Conceptus Entis ad inferiora* (α) *relatus, est non equivocus* (β) *nec univocus* (γ) *sed analogus* (δ).

(α) Per inferiora intellige Deum & creaturas, substantiam & accidentia. (β) Nam inter omnia quae sunt, est convenientia realis in $\varphi\omega$ Esse. (γ) Non enim æqualiter inferioribus tribuitur. (δ) I. Ens tamen non est genus analogum. Vid. Scarff. Theor. transc. disp. 4. q. 2. 2. Analogia hic intelligenda non proportionis; sed attributionis intrinsecæ. Vid. Scarff. disp. cit. Jacob. Mart. Exere, Met. 3. theora. 2. & instit. nostr. Log. tract. proœm. c. 3.

Nota. *Analogia, quâ termini transcendentes, applicantur Deo & rebus mysticis, potest, monente Scarffio, appellari analogia perfectionis & eminentia.* Talis autem analogie

logia fundamentum est infinita rerum distantia. Audiamus Scarffium. Rèclè, inquit ille loco cit. monet Soncinas q. Met. q. 5. duplarem esse distantiam. Una est, quando aliqua distare dicuntur in infinitum, ex sola infinitate alterius extremi; quâ ratione distant Deus & Creaturæ, quia ipse est Entitatis infinitæ. Altera distantia est, quâ quædam dicuntur distare in infinitum, non ex infinitate alterius extremi; sed solum, quia unum ad aliud nullam habet convenientiam, nec potest adsignari aliqua natura, in quâ quovis modo convenientia; quomodo distat Ens reale ab Ente rationis. Hæc posterior distantia infert & equivocationem; illa verò prior analogiam præsentem, & eminentiam. Hæc ille. Conf. Calov. de defin. Met. por. 5.

V. Conceptus Objectivi norma est res ipsa; formalis conceptus objectivus. (a):

(a) Omnis enim conceptus est verus per repræsentationem, ut inquit Gutk. intell. fol. 31. Et unde conceptus habet essentiam, inde etiam veritatem.

TRA.

PARS GENERALIS 75

TRACTATUS POSTE-
RIOR

Partis Generalis,

Theoriam Entis expressiorem in affe-
ctionibus transcendentalibus ex-
hibens.

Primum essendi momentum, quod ab
omni præscindit attributo, haec enus bre-
viter contemplati sumus; jam ergo ad
secundum essendi momentum, seu ipsa
Entis attributa vel affectiones cogno-
scendas merito properamus. Suprà
pag. 64. diximus esse præter Ens alios quo-
que conceptus generalissimos. Hi verò
sunt affectiones, quas dari probatur o-
mnino, quia dantur conceptus postea
enumerandi 1. Per se ex natura Entis
fluentes & Ente posteriores, seu à poste-
riori (in ordine cognitionis nostræ) i-
psi competentes. 2. Ab Ente (saltem)
formaliter distincti. 3. Paronymicè Ens
denominantes. 4. Cum Ente retrocur-
rentes & reciproci. Quæ sunt requi-

MEMBRUM PRIUS

Generalem Attributorum Entis do- ctrinam proponens.

z. *Affectiones (a) Entis sunt con-
ceptus generalissimi, (b) qui Entis ra-
tionem atq; naturam per se consequun-
tur, (c) illud (d) denominantes (e)
transcendentaliter, (f) & in alio at-
que alio statu repræsentantes. (g)*

(a) Ad rationem affectionis ἀπλῶς
sic dictæ, sufficit, ut subjectum suum
proximè afficiat, illud denominet πα-
γονύμως & cum eo convertatur. Non
ergo hic realem, inter affectiones has-
ce transcendentales & subjectum distin-
ctionem expectabimus, qualis in affe-
ctionibus duntaxat prædicamentibus
locum habet. Nam etsi terminus af-
fectionis primitūs contractè de prædi-
camentibus solum usurpatus fuerit;

res tamen ipsa flagitat, ut amplietur, cum reperiantur transcendentales quoquè conceptus, & à subiecto realiter nondistincti, quibus formalis affectionis ratio optimè convenit. Prædicamentalis vero proprietatis conditiones ex Arist. 1. poster. cap. 19. tex. 35. & 7. Metaph. cap. 5 & 13 hæc colliguntur 1. Ut ipsa proprietas sit aliqua res, 2. Ut quodammodo distinguatur ex naturâ rei ab illo cuius est proprietas. 3. Ut adæquate illi conveniat. 4. Ut subiectum non sit de talis proprietatis ratione intrinsecâ.

Porro affectiones Entis alias appellantur 1. $\pi\alpha\vartheta\eta$ sive *passiones*. Vid. Institut. nostr. Log. tract. proœm. c. 6. theor. 7.

2. *Attributa*, quod nomen rectius esse censet Scheiblerus. Utrumque tamen rectè adhibitum benè tolerari potest.

3. *Proprietates*, appellatione ex Logicâ desumptâ. Ubi notandum, quod dicit Calovius Metaph. Div. part. gen. cap. 24. porism. 3. Ad rationem proprietatis satis est, si ratio subiecti sit prior conceputibiliter ratione proprietatis, sique hæc consequatur per se rationem formalem sui

sui subjecti &c. Non ergo proprietates Entis, ex ratione propriatum Physicorum æstimandæ veniunt.

4. *Adjuncta, essentialia consequentia, & nominative contenta in Ente.* Scarf. theor. transcend. disp. 6. thes. 1.

5. *Conceptus transcendentes (& generalissimi) secundarii.*

Obiter nota 1. Vulgo sex numerantur transcendentia : *Ens, res, aliquid, unum, verum, bonum,* ut ex Suarezio observat Scheiblerus lib. 1. Met. cap. 3. sed numerus iste est insufficiens.

2. *Transcendens* dicitur vel *essentialis nobilitate, eminentia & sublimitate*, ut Deus & res divinæ ; vel *predicationis communitate & latitudine*, ut Ens cum suis passionibus. Alias Dithmarsus disp. Metaph. 8. Disp. 2. tres transcendentium gradus constituit. Transcendens Theologicum, ut Deus : transcendens Metaphysicum, ut Ens & ejus attributa : & transcendens Logicum, ut notiones secundæ &c.

6. *τρόποι οὐτών, Modi Entis.* Sed tum vox modi non est accipienda vonnaturæ, pro modo intentionali, notionali seu modali, modis i.e. sequitur doctrinæ.

doctrinali; sed $\pi\varphi\alpha\gamma\mu\alpha\tau\chi\omega\varsigma$, pro modo rerum sive reali: & quidem non prout significat 1. Rem ipsam, utpote qualitatem, formam vel differentiam, quomodo species qualitatis dicuntur modi, rationalitas dicitur modus, quo contrahitur animalitas ad certam speciem. 2. Certam atq; determinatam rei conditionem, statum aut gradum, quo sensu dicuntur Elementa esse simplicia non absolute sed certo modo &c. 3. Ultimam & perfectissimam existendi rationem, quales sunt suppositalitas & personalitas. 4. Modos Ens contrahentes, ut sunt subsistentia & inherentia. Sed quatenus talem conceputum denotat, qui Ens in communissimâ attributione afficit & $\pi\varphi\alpha\varphi\omega\upsilon\mu\alpha\zeta$ denominat, & propterea dicitur Modus afficens. Hæc copiosius proposita vide apud Fromm. part. gen. Met. lib. 2. cap. 1. conf. instit. nostr. Log. part. 3. cap. 4. theor. 5. Scheibl. Met. lib. 1. cap. 8. n. 64. & seq. item Castan. distinct, ad hanc vocem.

(b) His

(b) His vocibus, *conceptus generalissimi*, in datâ descriptione id innuitur, quod materialis tenet vicem. Et in hoc affectiones cum Ente conveniunt, ut antea quoque dictum.

(c) Fluunt affectiones ex ipso Ente, tanquam *essentialia consecutiva*. Nam competunt Enti à posteriori in ordine *concipiendi & cognoscendi*, quod satis est ad rationem attributi.

(d) Intelligendum hic est Ens præcipue juxta statum fundamentalem. Nam Ex. gr. Unum, verum, bonum, causa, causatum &c. non tam dicuntur de conceptu illo summo & generalissimo Entis; quàm prout Eos in rerum Natura existit. Unde *Calovius* cap de aff. Ent. in gen. *Affectiones*, inquit, verificantur de Ente, idemq; denominare intelliguntur in suppositione personali, non simpli: dicuntur de Ente restricto, non abstracto: competunt Enti exercitè, non signatè: vel tribuuntur eidem, non tam prout primò cognitum est, quàm sicusi est in singularibus radicatum.

eatum. Quâ ratione verò etiam status Entis universalis hic locum inveniat, exponit Frommius, nimirum quatenus non semper consideramus individua, sed speciem, quatenus Ens est, sic dicimus, homo quatenus Ens est (nam quatenus homo, est risibilis) est e. g. dependens, licet possit hoc ipsum quoque dici de Paulo & Johanne. Idealis status huc non pertinet, quippe in quo Ens praesens est ab omnibus attributis Formalis etiam non usq; adeò hic curatur, cum dicat rem non ita vel aliter esse; sed ita vel aliter cognosci, ut laudatus modò inquit Frommius.

(e) Cum affectiones Ens denominant, hinc colligere licet 1. *Ens non συνάρνασ & κατὰ μέθεξιν participare rationem Entis, aut formaliter ipsum Ens includere, quemadmodum ea, quæ sunt ipso essentialiter inferiora; sed tantum afficere Ens extraessentialiter, deq; eo παραγόντας prædicari.* Unde rectè Calovius: *Affectiones, inquit, imbibunt*

& includunt Entitatem, non formaliter participationem; sed reali saltem denominatione. 2. *Affectiones non simpliciter ipsum Ens esse*; sed conceptum habere diversum & distinctum à conceptu Entis. Nam etsi attributum Entis materialiter & concretivè ipsam essentiam implicat & connotat, adeoque sit ipsum Ens à parte rei; tamen abstractivè & formaliter consideratum ipsum Ens non est; sed intercedit hic discrimin quoddam à parte conceptus.

Qualis autem sit inter Ens & ejus attributa distinctio, de eo inter Authores non convenit. Nos præstantissimos sequuti Philosophus, breviter dicimus per plurimas affectiones formaliter (distinctione notionali seu rationis ratiocinatæ) ab Ente differre, quales sunt: perfectio, unitas unius indivisibilis, veritas, duratio, dependentia &c. Interim tamen etiam rectè statui, distinctionem realem analogicam nonnullarum affectionum ab Ente, earum videlicet, quæ à subiecto (sepa-

(separatione saltem non mutuâ) separantur: talis est unitas unius divisibilis, compositio &c. Vide Frommum part. gen. Met. lib. 2. c. 1. q. 3.

(f) *Cum affectiones transcendentaliter Ens denominent; sequitur eas non minus quam hoc, omnes communitate suâ categorias superare, tamque Entis ipsius (positivi, realis & actualis) latitudinem æquare: adeo ut nullum nominari possit Ens, cui haec attributa (pro suâ quodque indole) verè non competant; atque iterum, quicquid hisce gaudeat attributis, essentiam omnino veram habeat. Et haec est affectionum (unitarum quidem solitariè & simpliciter, disjunctarum verò sub disjunctione, ut statim dicemus) cum Ente reciprocatio & convertibilitas, non quidem, ut inquit Calovius de aff. Ent. in gen. conceptibiliter (quod est, cum nihil rei aut rationis clauditur in uno conceptu, quod non claudatur in altero, quomodo synonyma, definitum item & definitio convertuntur) attamen denominativè cum*

omne Ens denominetur istis affectionibus &
vice versa &c.

(g) Diversæ nobis exhibentur rationes in Ente conceptibiles per attributa. Nam Ens et si per se unum quid & simplex sit, plurimos tamen habet modos, quos cum intellectus noster simul apprehendere nequeat, nunc sub hoc nunc sub alio modo Ens concipit, unde distincti illius status resultant. V.g. eum Ens concipitur ut perfectum, in statu indefectibilitatis; cum ut verum, in statu convenientiæ cum intellectu Divino, repræsentatur.

Coronidis loco, hoc loco quatuor conditiones affectionum Entis observantur. 1. Quod nulla affectio debeat inferre compositionem in Ente. 2. Quod affectio non debeat superaddere Enti aliquid positivi. 3. Quod singulæ affectiones debeat connotare & implicare ipsam Entitatem. 4. Quod affectio debeat significare Ens sub inadæquato conceptu, id est non simpliciter idem quod

quod Ens, sed Ens apprehensum vel cum negatione aliquâ, vel cum respectu, vel statu peculiari.

z. *Affectiones Entis sunt unitæ vel disjunctæ. (a)*

(a) Ad hanc divisionem quasi manus dicit ipsa Affectionum Entis natura atque indoles. Quædam enim illarum tales sunt, ut solitariè & absque illatione oppositi, omnem, Entis latitudinem exhaustant, ut: perfectio, unitas, veritas &c. Unde rectè dicitur: omne ens est unum, omne ens est verum &c. & conversim, omne unum est Ens. Quædam verò non solum Ens adæquatè afficiunt, nec nisi sub complexu alterius oppositi cum eo recurrunt, ut: Necessitas & contingentia, dependentia & independentia &c. Ut dicere necessarium habeamus: Omne Ens est necessarium vel contingens: Et vicissim: Quicquid est necessarium vel contingens est Ens.

I. *Attributa Entis sunt vera, realia & positiva (a)*

(a) I. Nota ex Scarffio Theor. Transcend. disp. 6. sh. 12. aliquid dici reale & positivum duobus modis:
 1. Quod est vera res & ipsum Ens reale atq; positivum, quomodo affectiones Entis non sunt reales & positivæ. 2. Quod non est purè negativum, nec à ratione planè confictum: & hoc sensu attributa Entis dicimus esse realia & positiva. Non enim sunt Entia rationis aut ficta, nec planè non Entia, cum Enti citra mentis operationem competant & à parte rei essentiam implicant. Unde Scheibl. lib. 1. Met. c. 3. n. 16. Observandum, inquit, illam unitatem & positivitatem, quam tribuimus affectionibus Entis, non habere eas in eo, quod Enti superaddunt, sed in eo quod Ens ipsum implicant & connotant. Significant enim affectiones Ens ipsum sub conceptu inadæquato, ut idem Scheibl. loc. cit. n. 19. loquitur. 2. Sequitur ex hoc Axiomate Universalitatem, quam multis & impossibilitatem, quam absurdè Timplerus, inter attributa recensent, non esse attributa Entis. Illa enim formaliter est per operationem intellectus; hæc non ponit esse, sed illi opponitur.

II. *Affectiones Entis nihil positivi Enti superaddunt (b)*

(b) Hoc vult Axioma, attributa formaliter non addere Enti novam Entitatem, vel modum aliquem realem & positivum ab Ente realiter diversum. Id es nim si fieret, sequeretur I. Affectionem (quippe quæ Ens esset) suas iterum habere affectiones, sicq; propositum

cessum fieri in infinitum. 2. Vel in Ente simplicissimo dari compositionem realem, vel Ens de eo praedicari non posse, quorum utrumque absurdum. Id proinde quod affectiones conceptui Entis (qui quidem materialiter omnibus attributis intrinsecus est) superaddunt, est propria formalitas, sive propria unitus cuius attributi conceptibilitas, quae dicit vel negationem, ut formale perfectionis, unitatis &c. vel ipsius spectrum quandam, ut veritatis, bonitatis &c. vel peculiarem statum, ut completi, incompleti &c. Confer partit. Metaph. Jac. Mart. lib. 1. s. 3. q. Scheib, lib. 1. Met. c. 3. tit. 2. art. 3.

III. Affectiones Enti (α) non Entis modis (β) tribuenda sunt.

(α) Scilicet primariò; secundariò enim & $\chi\alpha\tau^{\circ}$ $\alpha\nu\alpha\lambda\omega\gamma^{\circ}\alpha\gamma$ unum attributum alteri non raro applicatur. Hinc unitas est simplex vel composita, unitas, finita vel infinita.

(β) Intelligendum hoc est de modo abstractè & formaliter; non concretè & quatenus essentiam implicat, considerato. Rectè enim dicimus: Omne unum est perfectum. Omne creatum est finitum, proinde tenendum, quod, quoties affectiones Entis de se mutuo praedicantur, id fiat in sensu identico, non formaliter: idque in quantum non obstat earundem oppositio. Vide Calov, de arf. Ent, in gen. por. 6.

METAPHYSICÆ
 Tractatus posterioris Par-
 tis generalis
MEMBRUM POSTE-
RIUS

Specialem Attributorum Entis theo-
riam absolvens.

SECTIO PRIOR

De affectionibus unitis.

C A P. I.

AFFECTIONIBUS UNI-
TIS IN GENERE.

2. *Affectiones Unitæ* (a) *sunt at-*
tributa Entis, quæ illud simpliciter &
solitariè denominant, & citra disjun-
ctionem cum eo reciprocantur. Sunt-
que Primariae vel secundariae. (b)

(a) *Alias dicuntur affectiones simplices,*
quod Ens simpliciter modificant, & so-
litariè cum eo recurrent: nec non κατ'
ἄντρο οὐασιαν transcendentia vel transcen-
dentes affectiones. (b) De-

(b) Descriptio ipsa in theoremate proposita per se clara est. De numero autem affectionum harum simplicium non eadem est doctorum sententia. Ad nostram hanc usque ætatem ferè, tres duntaxat numeratae sunt, ex receptâ communiter opinione. Nos dari omnino plures hoc evincimus syllogismo. Si prædicata ab Ente positivo, reali & actuali formaliter solum distincta, illudq; simpliciter & convertibili- ter denominantia sunt tribus plura; utique affectiones Entis unitæ plures tribus erunt. At prius verum, ut mox patebit. E. & posterius. Connexio propositionis probatur ex theoremate. Harum affectionum simplicium, cum aliæ nexu arctiore & ratione magis intrinsecâ Essentiæ cohæreant; aliæ extera- nam quodammodo rationem Entis im- plicant: hinc non malè in primarias & secundarias distinguuntur.

2. *Affectiones unitæ primariae sunt,*

F 5

qua

quæ magis intrinsecum Entis statum exprimunt. Suntque vel absolutæ (α) solam negationem connotantes (β) ut Perfectio (γ) & Unitas: vel respectivæ, (δ) relationem quandam inferentes (ε) ut Veritas & Bonitas. (ζ).

(α) Calovius affectiones absolutas, vocat simpliciter simplices, cum simplici negatione absolvantur, & citra ullum respectum ἀπλῶς essentiam denominant.

(β) Hæ affectiones, etsi formaliter dicant negationem; materialiter tamen ipsam essentiam verè positivam implicant. Cumq; talis intrinseca & adæquata negatio de Ente duplex sit, defectus scilicet Entitativi & divisionis, cumque Ens sub duplice illo negationis statu nobis representetur, ut ostendit Calovius cap. 2. de aff. unit. theor. 3. rectè duas affectiones absolutas, Perfectionem & unitatem, constitui, deque iis priori loco agit (cum absolute sint priora respectivis) judicamus.

Sed hinc antequam promoveamus gradum
aliorum de perfectione judicia paucissimis ex-
aminare lubet. Eustachius Met. part. 3 q. 12.
contendit perfectum transcendentaliter
sumptum, ab Ente nullo planè modo di-
stingvi, sed esse ipsum Ens sive essen-
tiam. Quod ipsum Suarezius quoque
disp. Met. 10 & 4. defendere satagit, id-
que quadantenus etiam Scarffius videtur
facere theor. transcend. disp. 8. th. 21.
& qu. 1 & disp. 18. th. 3. Hujus opinio-
nis fundamentum præcipuum est; quod
perfectio nihil Enti superaddat. Sed
Deus bone! quam hoc fundamentum
citò corruit! Nam omnino perfectio
Enti superaddit (non quidem aliquid
positivi, quod neq; necesse est, sed) pro-
priam conceptibilitatem, seu formalita-
tem ut in seq. capite docebitur. Etsi
ergo perfectio materialiter Essentiam
implicat; formaliter tamen ab illa distin-
guitur, & *πρᾶγμα μόνος* de Ente prædi-
catur.

Plurimi Philosophi, iijq; Clarissimi
tan

perfectionem ad affectiones disjunctas referunt, ut sub disjunctione de Ente dicatur, quod sit perfectum vel imperfectum. Sed quod pace tantorum virorum dixerimus, non videntur isti satis observasse discrimen inter *imperfectiōnē essentiālē* & *accidentālē*. Hanc quidem in plerisq; reperiī Entibus ultrò largimur: Illam verò, quæ transcendentaliter Ens denominet, & defectum in essentiā inferat, in ullo Ente reperiī, citra implicationem manifestā contradictionis, constanter negamus. Etenim, pone aliquod Ens nominari posse, in quod cadat essentialis illa imperfectio, sequetur profectò illud simul & esse & non esse. Erit, quia Ens est; non erit, quia caret aliquo eorum, quæ ad essentiam ab intrinseco pertinent. Impossibile autem est idem simul esse & non esse, ut primum habet principium. Conf. Scheibl. lib. I. Met. cap. II. tit. 5. Galov. cap. de aff. un. Theor. 3. Fromm. lib. 2 Met. cap. 2, part. gen.

ē re;

Et recentioribus unus, Philosophus alioquin accuratissimus, Perfectionem sub bonitate bene comprehendi posse existimat, ideoque peculiarem Entis affectionem eam non facit. Sed ut nostram super hanc re mentem liberè excutiamus, satis evidentem Perfectionis à bonitate distinctionem deprehendimus. Illa namq; absoluta est, meramq; in Ente negationem dicit; hæc respectiva, relationem sive habitudinem ad voluntatem inferens. Unde Eustachius loc. alleg. Ratio, inquit, formalis boni non est ratio formalis perfecti, ut quidam sibi persuaderent: alioqui bonum ut sic, non includeret ordinem seu respectum aliquem transcendentalis ad appetitum: quod communi Philosophorum omnium sententia repugnat. Probè igitur tenendum, attributa hæc materialiter, & re ipsâ prout Enti identificatur, idem esse; formaliter distinguere.

Fundamentum opinionis contrariæ I. præcipuum in hæc distinctione positum est: Bonum dicitur vel absolute vel respectivo.

etivè. Bonum absolutè sic dictum est ipsum perfectum formaliter. Bonum respectivè dictum est illud quod communiter hoc nomine venit. Resp. 1. Rectè contra hæc Scheibl. lib. I. Met. cap. II. n. 41. Bonum inquit, quod idem est ac perfectum, non est ejusdem generis cum eo, quod est bonum transcendens; sed est alterius ordinis. Et paucis interjectis, n. 42. Atque ex his claret, quod bonum transcendens & perfectum solum in nomine boni convenient, in re autem nihil, sicut & totum quod parti oppositur, solum in nomine convenient cum perfecto, & in re nihil. Resp. 2. Ipsius Authoris contrariam sententiam defendantis, de unitate monitum est egregium. Si alia transcendentia ad suam formalem rationem unum tantum conceptum admittunt, probabile est unitatem multò magis uno conceptu contentam esse. Quomodo ergo tolerari potest, bonitatem, unum habere conceptum absolutum, alterum respectivum?

Obj. 2. Termini præter necessitatem multiplicandi non sunt. Resp. Necesitatem terminos hoc loco multiplicandi, diversi arguunt conceptus formales. Vide quæ anteà dicta sunt pag. 89.

Obj. 3. Non sine gravi causa deferenda est veneranda antiquitas &c. Resp. 1. Antiquitas perfectionem à bonitate distinxerat. 2. Amicus Plato, amicus Aristoteles, amici antiqui, amici recentiores, sed magis amica veritas. Adhærendum ergo antiquitati, quamdiu res ipsa non aliud postulat.

Obj. 3. In plerisque rebus creatis S. S. Trinitatis imago invenitur, juxta illud Pythagoræ: Omnia sunt tria, & in omnibus tria inveniuntur &c. Ut ergo etiam Metaphysica aliquid habeat, quo cum aliis disciplinis aliisque rebus hæc in parte congruat, retinendum putant esse receptum numerum unitarum (primar.) affectionum. Resp. Author hæc ipse agnoscit esse probabilia. Dicimus nos esse similitudinem, & exiguæ momenti conjecturam. Reliqua

CON-

contra nostram sententiam objecta, his
quæ jam dicta sunt, rite observatis, fa-
cili[m]è diluuntur.

(d) *Affectiones unitas respectivas* Calo-
vius vocat, cum respectu quodam rationa-
bili simplices. (e) Relatio autem illa,
quam affectiones hæ respectivæ dicunt,
est ipsi enti, ante omnem mentis ope-
rationem, essentialis à posteriori.

(f) Duæ autem ejusmodi *relationes es-
sentiales & adæquatæ* cùm in Ente de-
prehendantur, una ad intellectum, ad
voluntatem altera : hinc duo attribu-
ta simplicia respectiva, *Veritas* & *bo-
nitas*.

3. *Affectiones unitæ secundariæ*
sunt, quæ quodammodo extrinsecam
entis rationem dicunt, quatenus non
tam ipsum esse, quam fines essendi
respiciunt. (a) suntque *Duratio* &
Ubertas.

(a) Afte-

(a) *Affectiones hæ absolutè & in se consideratæ, non ita sunt Enti extrinsecæ, ut ex ipso per se non fluant, nec sint ipsi essentiales à posteriori, quemadmodum attributa alia. Sunt omnino Enti verè intrinsecæ.* In comparatione tamen cum affectionibus unitis primariis, videntur extraneum respectum dicere ad tempus & locum, vel potius ad nunc & hic, ut loquitur Calovius. Atquè his sedulò consideratis, non difficile fuerit refutare sententiam Geilfusii, *Durationem & Ubietatem affectiones esse negantis*, quod illa planè (ut opinatur) cum existentia coincidat, hæc autem Enti merè sit extrinseca.

A X I O M A.

Numerus affectionum unitarum determinatus est. (a)

(a) Neque enim præter iam enumeratos, reperire licet conceptus Ens simpliciter modificantes, id quod de affectionibus disjunctis forte non licebit asseverare, Alstedius quidem Encycl. cap. 9 & seq. addidit numerum, ordinem & pulchritudinem. Ast numerus & ordo pluralitatem inducat, unitatem collunt,

Pulchritudo propriè qualitas est corporis; si tamen de Ente dici possit, ad bonitatem pertinet.

C A P. II.

De

PERFECTIONE.

Conceptus perfectionis, in apprehensione intellec-
tus nostri præcedere videtur conceptum unitatis. Est
enim Enti summè proprius, arctissimèq; connexione
Essentiæ ipsi cohæret, quā moti Philosophorum mul-
ti Perfectionem nullatenus ab Ente distinxerunt, ut
priori cap. patuit. Hanc ob causam etiam nos, rez-
ctè perfectioni primum inter attributa unita locum
tribuimus.

*z. Perfectio (a) est affectio Entis
unita primaria (b) quā Ens denomi-
natur expers defectus in essentia. (c)*

(a) In hujus attributi, non minus quam subsequentium omnium theoriā, eā utemur methodo, ut primordium explicationis ab ipso nomine, ejus ambiguitate, quæq; secundum nomen sunt distinctionibus capiamus, postea verò formalem rationem, ipsumq; attributi conceptum, & analogicam ejus participationem adjicia-
mus.

*Distinctio nominalis 1. Perfectio sumitur
vel*

vel effectivè seu transitivè, & in sensu causali: quomodo, tanquam nomen verbale, actum, quo res aliqua (perfectibilis, quod imperfectionis est) ab alio (potentiâ perficiendi praedito, quod perfectionis) perficitur, significat: vel subjectivè seu possessivè, & in sensu formalit. prout statum rei perfectæ denotat, quomodo vox perfectionis hoc loco usurpatur.

Notandum tamen perfectum hic significare, non participialiter & juxta primam vocis impositionem, id quod perfectionem ab extrinseco dependentem habet; sed nominaliter, & juxta vocis ad alium usum transiunctionem, præcise id, cui nihil deest in essentia, sive quod perfectione gaudet intrinsecâ, sive illam habeat independenter sive dependenter.

Dist. notn. 2. Perfectio est vel essentialis seu transcendentalis, quæ hue spectat, indefectionem in essentia inferens: vel accidentalis, quâ rei non desunt accidentia, quæ ipsi competere solent. Estq; i. Naturalis, cum res obtinet ea, quæ naturaliter, extraessentialiter tamen ipsi convenient. Quæ iterum est vel interna, quâ quid justâ pollet quantitate, qua-

litate, virtute atq; facultate agendi suffi-
ciente; vel *externa*, quā aliquid finem
suum assequitur. Ita orator perfectus
dicitur, cum id, quod intendit & vult,
oratione persuaserit. Vid. Jac. Mart.
Exer. Met. II. 2. *Intellectualis*, quæ e-
tiam *artificialis* dicitur, & intellectum vir-
tutibus intellectualibus imbuit. 3. *Mo-
ralis*, quæ in virtute ejusq; actione con-
sistit. Quibus addunt Calovius & From-
marius. 4. *Spiritualem*, cum infusam, quæ
non labore, sed singulari Dei operatio-
ne producitur, ut fides, spes & alia bo-
na opera: tum *imputatam*, quæ est per-
fectio Salvatoris fide apprehensa. 5. *Cæle-
stem*, quæ beatorum est in altera vita. Huc
pertinet distinctio perfectionis in perfectio-
nem constitutionis, operationis & finis conse-
cutionis. Perfectioni accidentaliter opponi-
tur *imperfectionis*, quæ etiam variis modis
contingit, utpote, circa quantitatem,
vires naturales, actiones, mores finem
&c. In promptu quoque haberi potest
distinctio Imperfectionis in Privativam &

negativam. Illa est carentia perfectionis quæ inesse debet alicui, ut cæcitas, surditas, claudicatio &c. in homine. Hæc est carentia perfectionis, quæ per naturam inesse non debet illi, cui negatur. Sic lapis dicitur imperfectior homine, quia est expers potentiarum loquendi. Omnes creaturæ dicuntur imperfectæ, quia non habent perfectionem quam Deus habet. Sed hæc imperfectio propriè non est imperfectio, verum potius determinata perfectio in specie & Ente determinato, ut loquitur Scarff.

Met. Exemp. lib. 2. cap. 23.

Dist. nom. 3. Perfectio accipitur vel absolute, quomodo unumquodque in suo genere citra collationem cum alio perfectum est: vel comparatè, quomodo perfectum idem est quod perfectius, inq; hâc collatione, quando ei opponitur imperfectum, non tollit perfectionem simpliciter & in totum; sed in tantum, seu perfectionis duntaxat gradum. Hoc sensu intelligenda est di-

Dist. nom. 4. Perfectum sumitur ali-
quando pro eo, quod est consummatum ad
nobilissimum perfectionis gradum, quomo-
do virtus remissior in comparatione ad
intensiorem, non est perfecta sed im-
perfecta, quæ perfectionis ratio hic non
intelligitur: aliquando pro eo, quod præ-
cise habet ea, quæ ad esse suum sunt necessaria,
quomodo etiam imperfecta virtus per-
fектa est. Cum hâc distinctione quoad
rem coincidit.

Dist. nom. 5. Perfectio alia est partium
seu essentia, quæ totalitatem infert parti-
um sibi debitarum, vel negat defectum
in essentia, estq; eadem cum transen-
dentali: alia graduum seu eminentia, quæ
excellentiam dicit in debitæ perfectio-
nis gradibus.

(b) Nunc conceptum Perfectionis
 contemplabimur. Et quidem attribui-
 tum earn esse unitum primarium, prio-
 ri jam capite ostensum est.

(c) For-

(c) *Formalem autem rationem* (quam alii aliter efferunt) *perfectionis* nos exprimimus per *negationem defectus Entitativi*, vel ut Frommius loquitur, *indefectionem in essentia*. *Defectus enim*, quo ad statum rei *accidentalem & extraessentialiem*, non tollit *perfectionem trascendentalem*. *Terminus indefectibilitatis in essentia*, hic minus commodè adhibetur. Is enim non tam negat enti aliquid deesse, quam deesse posse. At intellectus *perfectionem concipiens*, de actu non de potentia cogitat. Addo quod corruptibilibus Entibus, quæ essentiam planè amittere possunt, *indefectibilitas tribui non possit*. Nec necesse est dicere, quod unumquodq; sit *indefectibile non absolutè, sed determinatè*, quatenus salvâ Entitate non possit deficeri in iis quæ sunt de essentia. Nam per *negationem defectus multò commodius formalis ratio perfectionis sisti potest*.

2. *Perfæctio est vel summa, emi-*

nens & absolutè sic dicta (α) vel contracta, restricta & in certo genere sumpta. (β) Illa solius est Dei (γ) hœc creaturarum. (δ)

(α) Perfectio illa increata verè est & dicitur summa, excludit enim omnem imperfectionem cum privativam tum negativam.

(β) Adscribitur Deo perfectio, originaliter, essentialiter, virtualiter & actualiter, ut docet Calovius, qui consulatur.

(γ) Dependens & participata creaturarum perfectio contracta est & in certo duntaxat gradu ac genere Entis; excludit enim imperfectionem solum privativam, atque sic quodammodo imperfectioni (negativè scilicet) admista est. Unaquæque enim creatura perfectionem tantum sibi debitam obtinet, quam ultra non assurgit, nec perfectiones alias adsequitur, quo nomine etiam magis non esse quam esse habere, quibusdam dicitur.

AXIOMATA.

I. *Perfectio non recipit magis & minus.* (α)

(α) Intellige de perfectione transcendentali & essentiiali; non de speciali & accidentalii.

II. *Quicquid perfectionis habent creature, id omne est in Deo* (β)

(β) Scilicet vel formaliter, vel eminenter. Nam perfectiones creaturarum, quæ in abstractâ suâ ratione nihil plane imperfectionis inferunt, sunt in Deo formaliter, non quidem univocè, & eo modo quo creaturis tribuuntur, sed analogicè, & longè perfectiori ratione, omnes removendo imperfectiones, quas de materiali in creaturis important, ut docet Calvius. Quæ vero perfectiones formaliter aliquid imperfectionis, utpote mutabilitatem vel commercium cum materia involvunt, ut visus, auditus, facultas locomotiva &c. eæ Deo tribuuntur non secundum proprium conceptum & formaliter, sed eminenter. Deus enim perfectiones longè excellentiores habet.

III. *Perfectissimum in unaquoque genere includit perfectiones reliquarum* (λ)

(λ) Intellige in quantum sunt ejus generis. Sic homo cum sit perfectissimum animal, continet aliorum animalium perfectiones, quæ ipsis quatenus sunt animalla competunt, licet non includat illas, quæ ipsis alio respectu convenient.

IV. *Perfectio geminata est nobilior perfectione simplici* (μ)

(μ) Propriè valet regula de perfectione corporum. Unde: quò quid magis est compositum, eo

est præstantius. Nulla autem perfectio geminata cuius
juscunq; rei cum perfectione simplici Dei comparari potest.

C A P. III.

UNITATE.
De

z. Unitas (α) *est attributum Entis unitum primarium, quo ens est indivisum.* (β)

(α) Ut in hâc quoque doctrina inoffenso pede progrediamur, per distinctiones nominales, ea quæ æquivoce tantum Unitatis rationem participant, initio removenda sunt.

Dist. nom. I. Unitas est vel transcendens & Metaphysica, quæ huc spectat: vel quantitativa & Arithmetica, quæ principium est numeri, vel ut alii, per quam numeramus unum.

D. N. 2. Unitas alia est rei, quæ Enti in statu singularitatis, citra operationem mentis intrinsecè competit, idque incommunicabile per sui multiplicacionem ad inferiora præstat: (dicitur aliis singus,

singularis, item numerica & individualis.) Alia rationis, quæ naturæ communi à singularibus abstractæ per operationem intellectus competit, eamq; communicabilem cum sui multiplicatione ad inferiora præstat; dicitur aliàs *Unitas Universalis*. Nos hic Unitatem rei intendimus. Nam etsi non ignoremus communiter hanc distinctionem apud Metaphysicos disjunctas Entis affectiones constituere, ut inde *Ens* dicatur *Singulare vel Universale*: quia tamen Universalitas Enti non est intrinseca, nec ipsi præter operationem intellectus competit (quod tamen in verâ affectione omnino requiritur) non sine causâ cum iis facimus, qui nudam vocis Unitatis ambiguitatem hâc distinctione inferri statuunt.

Nota 1. *Universale* quatenus consideratur ratione materialis, prout natura communis existit in singularibus, dicitur *Universale potentia, Physicum, concretum & in multis*: quatenus vero consideratur

ratur *ratione formalis*, prout natura communis per præcisionem intellectus est à singularibus abstracta, appellatur, *Universale actu, Metaphysicum, abstractum & post multa.* Universale ante multa ut vocant, quod sit natura communis ante singularia separatim existens, cuius participatione singularia generentur, nihil est.

2. *Universale est vel in essendo, ut natura communis: vel in prædicando, ut propositio universalis: vel in causando, ut causa Universalis: vel in cognoscendo, significando & repræsentando, quod plura, sive in animo, sive extra animum repræsentat.*

3. *Unum Universale est vel Univocum vel Analogum.* Illud iterum unum vel genere, cum aliqua sunt sub eodem genere remoto vel proximo, ut homo & canis; sol & leo: vel species, ut individua ejusdem speciei. Hoc est, cum commune aliquod participatur ab inferioribus per analogiam. Et hoc referunt

ferunt unum per equivalentiam, cum aliquid, quod mutatur semper secundum partes, idem manet secundum totum, ut fluvius Albis. Vid. Scarf. Met. Exempl. lib. 2. c. 1.

Dist. nom. 2. *Unitas alia est per se, seu essentialis, quâ non inclusis pluribus Entibus completis, Ens per se est individuum in essentiâ: alia per accidens seu accidentalis, quâ plura Entia de se completa per extraessentialē conjunctionem ad indivisionem quandam rediguntur.* & Ens per accidens constituunt. Hæc iterum est 1. *Unitas subjecti seu concretionis, cum vel ex subjecto & accidente sit unum, ut ex albedine & pariete: vel plura accidentia in eodem subjecto concurrunt, ut Theologia & Philosophia in animo.* 2. *Unitas loci, aggregationis seu collectionis, sive cum ordine, ut in res publicâ, sive absq; ordine, ut in acervo lapidum.* 3. *Unitas associationis, quâ plura Entia cohærent vel quodammodo intrinsecè, cum quâdam permeatione (ut tam en-*

tamen non constituant indivisum per se) ut in aquâ falsâ, ferro ignito: vel extrinsecè, per insitionem ut in arboribus, per juncturas & vincula, ut in tabulis navium, per gluten, ut in chartis, per suturam, quomodo calcéi conficiuntur. Nos hic de Unitate per se sumus solliciti.

Disp. nom. 3. Unum dicitur tripliciter: 1. Generaliter & absolutè, quicquid unitatem habet, sive sit è multis, sive non, quomodo omne Ens unum est. 2. Specialiter & relatè, quod in se quidem unum, tamen est è multis, tales unitatem habentibus, quæ vel in actu sint, vel esse possint, quomodo omne Ens creatum unum est. 3. Eminenter & exclusivè, quod ita unum est, ut ei repugnet esse è multis, sive inter alia ejusdem Unitatis, quomodo solus Deus unus est. *Ionas Hækerus* in suâ clavi Philos. pag. 185. & seq. Unum, uno & viginti modis dici tradit, qui modi apud ipsum videantur.

(6) Formalem Unitatis rationem in In-
divisio-

divisione ponimus, quam duplēm importare negationem dicimus 1. divisionis si-
ve communicationis ad plura essentialiter infe-
riora. Nam quemadmodum Unitatem Universalem, cum communicabilitate ad plura inferiora; ita hanc Unitatem singularem absq; cā concipimus. 2. di-
visionis in essentia. Sicut enim Intelle-
ctus noster Multa, ut à se invicem divi-
sa & separata: ita unum, ut à seipso
non divisum vel separatum apprehen-
dit. Itaq;

1. Formale Unitatis in conceptu ab-
stractissimo, non bene termino Indi-
visibilitatis exprimitur, datur enim et-
iam unitas divisibilis, ut mox patebit,

2. Non est necesse ad complendum Unitatis conceptum addere 1. divisionem ab alio, nam præterquam quod si-
ne illa ratio Unitatis citra ullam im-
perfectionem consistere possit, divisio-
nalis relationem quandam dicit ad aliud,
at unitatem attributum esse absolutum
noverunt omnes. 2. Incommunicabilita-

rem (quidditativam & narrat. ^{metaphys.}
ad plura essentialiter inferiora) eam e-
nīm satis includere videtur indivisio.

2. Unitas est Indivisibilis vel di-
visibilis. Unitas indivisibilis seu sim-
plex est, quā Ens ita indivisum est, ut
non possit in plura realiter distincta
resolvi. Estq; talis vel absolute (a)
vel secundum quid. (b)

(a) Unitas absolute & summe sim-
plex est independens Entis infiniti in-
divisibilitas.

(b) Unitas secundum quid & in suo
genere simplex, est dependens & parti-
cipata spirituum & accidentium indi-
visibilitas.

3. Unitas divisibilis seu composita,
est, quā ita indivisum est ens, ut ta-
men possit in plura realiter distincta,
quaे continet, resolvi. (a) Et in hac
datur unio (a)

(a) Com-

(a) Competitque hæc Unitas substanzii corporeis.

(a) *Unio* sumitur vel pro ipsâ *Unitate*, seu actu *Uniendi*, (qui transitorius est) quo res diversæ ad unitatem copulantur: vel pro *statu* (qui permanet) & conditione rerum conjunctarum. Posterior modus hic præcipue attenditur, et si prior consideratio neque sit hinc aliena, sic enim *Unio* est causa & principium *Unitatis compositæ*.

4. *Unio* (β) est *conjunction* (γ) *substantiarum* (δ) per naturam distinguarum (ϵ) ad indivisum aliquod constitendum.

(β) i. *Unio*, ut vox primum ab ambiguitate liberetur, est vel *propria*, de quâ hic agimus, cuiusque varietatem sequens theorema proponet; vel *Impropria*, quæ iterum multiplex. i. *Verbalis*, in nudâ verborum convenientiâ consistens, qualis est in locutionibus figuratis & tropicis, ut Herodes est vulpes.

2. *Notionalis*, quæ est *ratio à pérpetuā inter genus, speciem & individuum.* 3. *Socialis*, inter ea, quæ copulantur vinculo societatis utpote Ecclesiastica, Politica, Oeconomicæ. 4. *Moralis*, quæ in morum, mentaliſq; & voluntatis conformitate & unitate consistit. 5. *Accidentalis* (alias realis impropria) quâ plura ad unum per accidens constituendum concurrunt; diciturque hæc impropria, non quod verbalis tantum sit; sed quia terminus ius est unum per accidens, quod accurate loquendo unum non est.

Reperitur hæc unio vel 1. Inter substantiam & accidens, ut in albo, nigro, vel 2. Inter accidens & accidens, ut inter flavedinem & dulcedinem in pomo, vel 3. Inter substantiam & substantiam sive per confusionem, ut quando aqua miscetur cum vino, sive per aggregationem, ut in cumulo lapidum, hordei &c. Sive per παράστασιν & appositionem, cum in contiguis, ut cum Paulus adsistit lateri Petri: tum in continuis, ut cum duo asseres

seres compinguntur. Est & *unio accidentalis* alia *interior*, quâ *Unita* se intime permeant: alia *exterior*, quâ ea extrinsecus se sine permeatione attingunt. Vide Calovium, qui hoc quodammodo referri posse dicit *Unionem quoque sacramentalem*, inter rem terrenam & coelestem; *Spiritualem* inter Christum & fideles, & *caelestem* inter Deum & beatos.

(γ) Formam unionis in *conjunctione* consistere dicimus, quomodo enim, quæ non conjuncta sunt, unum indivisum constituent? *Conjunctionem* (non mixtionem vel confusionem) quoque veram, realem, substantialem & propriam intelligimus.

(δ) *Unio* hæc est inter *substantias*, nam *accidens* cum *accidente*, ut & *accidens* cum *substantiâ* non constituyunt unum per se. Est autem *unio* inter *substantias plures*, in una enim & simplici *substantia* *unio locum* non invenit.

(ε) *Distinctæ* debent esse *substantiæ*, non *distantiâ* seu *intercapedine* loci,

sed essentiæ diversitate. Distinctæ etiam sunt per naturam & realiter, etiam in ipsâ unione; disparatæ nimirum, non sejunctæ & separatae.

(ζ) *Unio est relatio seu mutua u-nitorum respectus, ubi 1. Extrema seu subjecta sunt res differentes. 2. Fundamentum est aptitudo ad unionem. 3. Ratio fundandi actualis unitio. 4. Relatum & correlatum, quæ in concur-su isto ad se in vicem referuntur. 5. Terminus inde resultans est unum indi-visum.*

(ε) *Unio est duplex: Essentialis seu Naturalis (α) & Personalis (β).*

(α) *Unio essentialis est, quâ plura incompleta ad unam essentiam seu naturam constituendam uniuntur. Talis est unio animæ & corporis in homine; & in universum partium essentialium in toto essentiali; immo partium integrantium in toto integrali analogicè.*

(β) *Personalis unio est, quâ dua natu-*
ra com-

re, completa una, altera (ratione subsistendi) incompleta, ad unam personam constitutandam uniuntur. Hujus exemplum, & quidem unicum tantum habemus in Christo.

Nota. *Unio suppositalis, quæ plures naturæ ad unum suppositum concurrunt, etsi personalem etiam includit, tamen latius se extendit; est enim etiam inter illa quæ accidentaliter ad unum suppositum uniuertuntur, dantque unum per accidens: ut inter ignem & ferrum in ferro ignito, inter aurum & argentum in unâ massâ &c.*

6. *Multitudo (a) quæ rerum est divisio, unitati opponitur (b).*

(a) *Multitudo non est affectio Entis, quando enim ad multitudinem devenit, jam non Ens est; sed plura Entia, quæ etiam ipsa & plura simul, & Ens nequeunt esse, nisi ad unitatem quan- dam redigantur, ut loquitur Scarf. theor. transc. p. 301. Unde malè Unitas & multitudo nonnullis disjunctam Entis affectionem constituere dicuntur.*

(b) *Multitudo potest intelligi vel de multitudine potentia, qualis est partium*

in toto (divisibilium quidem, actu tam non divisarum) quæ collata cum unitate totius, partes continentis, ipsi non opponitur; immo ab illâ non re, sed ratione duntaxat distinguitur. Vel de multitudine actuali, qualis est inter res actu divisas & separatas, & tunc multitudo opponitur Unitati (quando termini in suo formali considerantur) contradictoriè quidem, sed implicitè, si plures res non spectant ad unam essentiam: ut, adamas, aurum, rosa &c. privativè verò, si multa illa unam essentiam antea vel constituerunt, vel constituere debuerunt, quales sunt partes totius separatæ. Alias quoad materiales si considerentur unum & multa, oppositio inter illa deprehenditur *relativa* & *contraria*. Vide Fromm. & Scarf. theor, transc. loc. cit. item Geilf. Prim. Phil. cont. 3. theor. 7.

AXIOMATA.

I. Omne quod est, (a) eo ipso quia est (b)
singulare est.

(a) Intellex

(a) Intellige Ens reale, quod comprehenditur sub objecto Metaphysicæ.

(b) Exprimitur ergo hinc principium individuationis ut loquuntur, ipsa nimirum uniuscujusque rei Entitas.

II. Unum (c) est incommunicabile (d)

(c) Unitate rei sive singulari.

(d) Intellige communicationem ~~κατὰ μέ-~~
~~θεξιν~~, quā Universale communicatur pluribus inferioribus, ut in illis essentialiter multipliceatur. Azias sunt communicationis modi, qui rei singulari non repugnant, quos videat, cui lubet apud Calov. Met. Div. cap. d. unit. por. 4. Idem cap. de sub. & adj. por. 6.

III. In Unitate indivisibili non est unio. (e)

(e) Quando ergo in unitate indivisibili dicitur esse unio, non est accurata locutio. Est enim unio principium vel conditio Unitatis divisibilis.

IV. Unio (f) non est sine mutua unitorum praesentiâ.

(f) Intellige Unionem veram & realem,

C A P. IV.

De

VERITATE.

Inter affectiones Entis Unitas respectivas, præmitur cum aliis Philosophis Veritatem bonitati, cum illa hujus sit quasi fundamentum. Quod enim vere non est, id ne bonum quidem esse potest. Veritas etiam dicitur in ordine ad intellectum; bonitas

In ordine ad voluntatem. At intellectus prior est voluntate. Vid. Scarf. Theor. transl. p. 327.

2. *Veritas* (a) est convenientia Entis cum intellectu Divino. (b)

(a) Ambiguitas vocis etiam hic primo tollenda venit, in distinctionibus nominalibus.

Dist. nom. I. Veritas alia est in essendo, quam hoc loco consideramus: *alia in significando*, quā signum potentiae cognoscendi signatum verè repræsentat, talis veritas est in conceptibus, sermone, vocibus, picturis, imaginibus aliisq; signis: *alia in cognoscendo*, quā potentia cognoscens verè apprehendit rem cognitam qualis veritas est in intellectu vel etiam sensu.

Hæc veritas in cognoscendo in ordine ad intellectum, iterum est νοητική seu apprehensiva, eaque vel incomplexa in apprehensione simplicium; vel complexa in propositionibus: & διανοητική seu discursiva & judicativa, quæ ad tertiam mentis operationem & discursum pertinet.

tinet. Verum quoque in cognoscendo aliud est θεωρήτοr speculabile: aliud πραξήτοr agibile; aliud ποιητοr s. factibile.

Dist. nom. 2. Veritas est vel Metaphysica (alias veritas rei, objectiva, fundamentalis, radicalis, transcendentalis & Entitativa) quam affectionem facimus Entis & nunc contemplamur, estque conformitas rei cum intellectu divino: *vel Logica*, quæ (etiam intellectualis & contemplativa dici potest) est conformitas intellectus vel sermonis cum rebus ipsis: *vel Ethica* (alias veracitas) quæ est sermonis, gestuum & actionum cum corde convenientia.

(b) Ad formalem veritatis rationem quod attinet, populariter loquendo verum describunt, per negationem fictionis & apparentiæ; accuratè autem & Philosophicè formale veritatis determinando, dicimus id esse convenientiam, congruentiam (non quantitativam; sed imitativam, representativam & correspondentiæ) seu conformitatem cum intellectu, & quidem

divino. Nam etsi res quidem etiam refertur ad intellectum creatum, fit tamen id secundariò & consequenter, non quatenus res de se vera est ; sed quatenus ut vera cognoscitur, unde non exsurgit veritas transcendentalis. Creatus enim intellectus, cum falli possit, non terminat res, sed terminatur à rebus. Res artificiales, quæ sunt Entia per accidens, si resolvantur in sua simplicia; etsi immediate referantur ad intellectum artificis, mediatè tamen & ultimò ad intellectum divinum referuntur, partim quia omnis ars est donum Dei, partim quia artifex sua facit opera ad imitationem rerum à Deo productarum. Res morales quoque tunc dicuntur veræ, quando congruunt cum lege naturæ & rectâ ratione ; & ita etiam mediatè convenienter cum intellectu Divino, à quo sunt lex naturæ & recta ratio.

Cæterum quando veritas per conformitatem cum intellectu divino explicatur,

tur, disputant inter se Philosophi, an illa congruentia ad intellectum sit referenda per modum cognoscens & cogniti, an verò per modum mensuræ & mensurati. Nos brevitati litantes, dicimus cum Scarfio theor. transcend.
pág. 359. (quem sequuntur Calovius quoque & Frommius) quod intellectus, prout ad illum conformatur veritas ut sic in universalis, non determinatè debeat intelligi, prout est vel cognoscens vel mensurans ; sed indifferenter, prout præscindit ab istis modis determinatioribus cognoscendi & normandi. Id est, ut exponit Calovius : Veritas rerum adæquatur divinæ menti, sive ratione cognitionis, quod tales sint res ipsæ, qualis est cognitio Dei : sive ratione mensurationis , quod mensura veritatis rerum (creatarum) sit intellectus divinus.

2. *Veritas est Increata seu prima
(α) vel creata, seu à primo orta. (β)*

(α) Illæ

(α) Illa Soli Deo competit, quâ essentia divina ad intellectum ipsius refertur, per modum omnimodæ identitatis, citra productionem vel constitutionem.

(β) Hæc creaturarum est, quâ illarum essentia intellectui divino constituentí conformes sunt.

3. Veritati (γ) in significando (δ)
Es in cognoscendo (ϵ) opponitur Falsitas: estq; ibi (δ) difformitas signi **E**s rei signatae; bic (ϵ) difformitas potentiae cognoscentis **E**s objecti.

(γ) Veritati transcendentali nihil opponitur: nec falsitas est in rebus ipsis. Si enim falsitas in re esset, tolleret rei veritatem & consequenter etiam Entitatem, adeoque idem simul esset & non esset. Deinde cum omne positivum (præter Deum) à Deo sit, & Deus omnibus, quæ ab ipso dependent, tales dederit naturas, quæ concordent cum mensura intellectus sui; sequitur certè nihil

nibil ab eodem intellectu sine contradictione manifestâ discordare.

Impropriè ergo res aliquæ falsæ dicuntur, & quoad denominationem planè extrinsecam; quando vel 1. Falsitas quæ rebus ipsis attribuitur, est in ipso sensu vel intellectu circa res occupato, & vel similitudine rerum vel aliâ de causâ decepto; sic lumen in iride, rubedinem matutinam &c. falsos colores; idolum (quod planè non est nisi ex hominum malorum opinione Deus) falsum Deum dicimus. Vel 2. Id quod est non Entis tribuitur ipsi Enti, ut cum monstra dicuntur falsæ res naturales, propter defectum, qui est non Eos, nec est in Ente, quatenus Eos est, alias idem simul esset & non esset: Posset fortè dici esse cum Ente. Idem esto iudicium de erratis artificum & peccatis.

(d) Cum rubedo vespertina non prænunciat futuram serenitatem, falsum signum dicitur. Et quia gestus & sermones indicia sunt & signa animis quan-

quando illi ab hoc discrepant, falsitas in significando adest. Ubi notandum, quod interdum idem signum, quod duo signata respicit scilicet unum proximum, alterum remotum, possit pro diversâ relatione vere & falso significare, E. g. Si quis diceret Cæsarem Romanum esse mortuum (quod tamen verum esset) tamen hoc verum esse ignoraret, aliudque apud se cogitaret & ex animo duntaxat alios fallendi ita diceret; hoc signum veritatem haberet respectu signati remoti, falso vero esset respectu signati proximi.

(ε) *Falsitas in cognoscendo est vel insensu, vel in intellectu: hæcque vel in prima, vel secundâ vel tertiatâ mentis operatione.* *Falsitas in prima mentis operatione* (quæ ibi omnino datur, cum detur in simplicium apprehensione intellectus ab objecto difformitas) sæpè dicitur *Ignorantia*: Nec tamen hæc cum illa planè coincidit. Nam ignorantia pura non bene dicitur falsitas: nec falsitas, quæ est in apprehensione Entis ficti, utpote purgatorii, chimæræ &c. dici potest ignorantia.

Est autem ignorantia, alia κατ' ἀνό-
Φασιν, Latinis *pura negationis*, quâ rem
sim-

simpliciter ignoramus, qualis ignorantia Philosophiae est in idiotis : alia *κατὰ διάθεσιν*, Lat. *parva dispositionis*, quæ est erronea de re opinio ex accidenti orta ; qualis est ignorantia capitum Ecclesiæ in Pontificiis. conf. Jac. Mart. Inst. Log. lib. 5. cap. 15.

In secunda mentis operatione falsitas est vel totalis vel partialis. Totaliter falsum est, cuius contrarium ex toto verum est, ut, omnis arbor est lapis. Partialiter autem falsum est, cuius contrarium ex parte verum est, ut omnis homo est Philosophus.

In tertia mentis operatione Syllogismus falsus est, vel ratione formæ vel materiæ, ut in Logicis docetur. Vid. Inst. nostr. Log. part. 3. cap. 15. theor. 1, 2, 3, 4.

Porro falsum est vel *impossibile seu absurdum*, quod, cum esse dicitur, nec est, nec esse ullo modo potest, ut lapis est animal : vel *possibile*, quod quidem quando esse dicitur, actu non est, esse

tamen aliquando potest; ut Theologus disputat: vel *apparens*, quod aliter quam est *apparet*, ut quando umbræ & picturæ pro ipsis rebus habentur. Sic Syllogismus sophisticus *apparet verus*, cum tamen sit falsus.

A X I O M A T A.

I. Veritas una tantum est (a)

(a) Unius scil. rei non est nisi unica veritas. Valetque regula tam de veritate in essendo, quam in cognoscendo. Itaque

Quod verum est in Philosophia, in Theologia non potest esse falsum. Intellectus enim divinus non minus principiorum ex natura, quam ex revelatione de promotorum norma est. Dis tingendum tamen 1. Inter Philosophiam in abstracto, & in concreto seu Philosophum. 2. Inter principiorum Philosophorum veritatem, & inter perversam eorundem applicationem. 3. Notandum propositiones veras esse vel 1. Pure Theologicas, quibus Philosophia, cum eas tanquam captum suum superantes plane ignoret, non contradicit; sed se submittit. Vel 2. Pure Philosophicas, quas pariter Theologia cum non cognoscat, non rejicit. 3. Mixtas, quæ proponuntur & in Theologia & Philosophia, proindeq; ab utrâq; non probari non possunt. Vide Caslov, cap. de verit. porism, I. Keller, Exam. Log. Phoztin, tract. processus.

II. Antiz

II. Antiquissimum (b) *quodquè verissimum.* (c)

(b) *Absolutè, non secundum quid, hoc enim modo mendacium diaboli dicitur antiquissimum.*

(c) 1. *Distinguendum inter ipsam veritatem, & veritatis manifestationem:* de illâ, non de hâc procedit semper regula. 2. *Excipe leges, cum lex nova deroget antiquæ.*

III. Veritatis cognitio est difficultis. (d)

(d) Causa hujus difficultatis quærenda est, vel in ipsis rebus cognoscendis, vel in intellectu cognoscente. Nam cum finiti ad infinitum nulla sit proportio, tametsi homo adhuc esset integer, non tamen posset Deum comprehensivè, ut loquuntur, cognoscere: esset enim propter essentiæ nobilitatem, excellentiam & summam perfectionem intellectu hominis superior. Peccatum etiam in Diabolo, adæquate & accuratè non cognosceret, esset enim hoc propter imperfectionem & tenuitatem

tatem cognitione ejus inferior. In ijs autem rebus cognoscendis, quæ cognitioni hominum patuissent in statu integritatis, quod homini in hoc statu constituto veritatis apprehensio difficultis sit, causa tota est non in ipsis; sed partim in intellectu, quod lumen habet valde debile, partim in organis sensuum, partim in temperamentis, partim deniq; in hominum vitiis, quibus ab assiduâ veritatis investigatione impediri solent.

C A P . V .

B O N I T A T E .

Bonitatem à perfectione distingui supra pag. 93, ostensum est: Ejus verò doctrinam, illi de veritate, à quā quodammodo dependet, etiam rectè subjungi, initio prioris cap. docuimus.

*z. Bonitas (a) est convenientia
Entis cum voluntate divina. (b)*

(a) De origine vocis cum apud Latinos tum Græcos consuli potest Scheibl. Met. lib. I, cap. 10, n. 2. Ad ambi-

ambiguitatem nominis tollendam, sequentes distinctiones faciunt.

Dist. nom. 1. Bonum est vel morale seu Ethicum, quod dicit convenientiam cum legibus & rectâ ratione, ut virtus: & de hoc bono intelligendum est illud Stoicorum: *Bonum est, quod bonum facit habentem.* Et ad hoc bonum posse referri judicamus bonum spirituale, vel naturale seu Physicum, quod congruit cum natura ipsius rei, ut, sanitas, robur corporis &c. de hoc bono sapienter differentem vide Senecam Epist. 77. sicut de illo Epist. 90. vel Transcendentale seu Metaphysicum, de quo hic agimus.

Dist. 2. Bonum est vel verum, ut virtus, quæ in seipso est appetibilis: vel apparens, quod tale non est; sed esse duntaxat putatur, ut vindicta homini ab aliquo læso, otium ignavo, voluptates carnales &c.

Dist. 3. Bonum est vel absolutum, quod in se bonum est, ut omne Ens: vel rel-

lativum, seu alicui & certo tantum tempore, ut phlebotomia, membris putridi amputatio.

Dist. 4. Bonum est vel honestum, ut virtus, sapientia: vel utile, seu commodum, ut, navigatio, lucrum: vel jucundum quod delectat, ut saltare, ludere.

Dist. 5. Bonum aliud est animi, spectans vel ad intellectum vel ad voluntatem: aliud corporis, ut sanitas, forma, (notata hæc bona uno nomine appellari bona naturæ) aliud fortunæ, ut opes, honores. Duæ hæ distinctiones bonum humanum duntaxat concernunt, observante etiam Scheiblero, cap. antea citato.

(b) De formalis bonitatis ratione magna est inter Philosophos discrepantia, unde varias boni descriptiones, à diversis authoribus traditas recenset Scarff. theor. transcend. p. 435.

Nos rem paucis comprehendemus. Dicimus ergo 1. Absurdum esse Timplerum, qui Met. lib. 2. cap. 9. theor. 2. bonitatem

nitatem definit qualitatem, à quā Ens denominatur bonum. Quomodo enim tum Deus, in quem nulla cadit qualitas, bonus esset? quomodo in omni Ente non daretur compositio realis?

2. Bonitatis formale non consistere in negatione defectus, quod statuunt illi, qui eam à perfectione nullatenus distinguunt, quorum sententiam suprà pag. 93 & seq. refutavimus.

3. Nec formale bonitatis esse appetibilitatem, juxta illud Arist. I. Ethic. c. i. Bonum est id, quod omnia appetunt. Hæc enim, sive sumatur fundamentaliter & pro actu primo, sive formaliter & pro actu secundo; consequens est bonitatis, sicut intelligibilitas vel cognoscibilitas veritatis. Vide Scarf. theor. transc. p. 421. & seq.

4. Bonitatem formaliter non dicere convenientiam rei cum seipsâ, vel cum naturâ sibi debitâ, quæ sententia est Jac. Mart. Exerc. Met. 17. th. 1. & Scarff. theor. transc. disp. 8. th. 31. Sed hâc ratione, ut rectè advertit cum Scheiblero

Calovius, malum etiam erit bonum, cum & illud habeat proportionatam sibi convenientiam, quâ malum est. Adde, quod relatio identitatis, non unitam; sed cum relatione diversitatis disjunctam det Entis affectionem.

5. Nec denique bonitatem in sola denominatione extrinsecâ consistere, cum omnes affectiones fluant ex Ente tanquam essentialia consecutiva. Vide sup. pag. 76 & 80.

6. Sicuti in priori cap. formalē veritatis posuimus in convenientia cum intellectu divino: ita bonitatem esse convenientiam seu conformitatem cum voluntate divinâ: (dicimus cum volunt. divinâ, humana enim non raro decipitur) Fundamentum assertionis nostræ contineat Syllogismus Scarffii & ex illo Frommii. Ratio cur aliquid appetatur, est ratio formalis bonitatis: sed convenientia (ad dimus) cum voluntate divinâ, est ratio cur aliquid appetatur: Ergo convenientia (ad dimus)

dimus) cum voluntate divina, est forma, lis ratio bonitatis.

Majorem illi probârunt: est enim appetibilitas necessarium consequens bonitatis. Minorem nos paululum ab ijs recedentes sic confirmamus. Primum in unoquoque genere est mensura reliquorum: Voluntas divina est in hoc genere prima. E. Igitur quicquid cum divinâ voluntate convenit, illud tanquam primæ mensuræ conforme demum erit appetibile; & per consequens, convenientia cum voluntate divinâ causa erit appetibilitatis, & sic ratio formalis bonitatis.

2. Bonitas alia est summa, independens & per essentiam: alia dependens & per participationem.

Illa est solius Dei αὐταγαθή & à quo omne bonum dependet; hæc eorum quæ sunt à Deo.

3. Bonitati (c) opponitur malitia,

(d) quæ est privatio bonitatis adesse debet.

(c) Cum nulla detur essentia, quæ conformitate cum voluntate divinâ privata sit; sequitur etiam bonitati transcendentali nihil opponi, nec ullam dari malitiam transcendentalem. Cum autem negari non possit, multa reperiri & verè dici mala; propterea bonitati morali & naturali malitiam opponi dicimus. Tenendum igitur porro, malum dici vel abstractè & formaliter, quomodo nuda est privatio & non Ens: vel concretè seu materialiter, quomodo ipsum Ens, quod malum denominatur, significat. Posteriori itaque modo acceptum malum duo involvit: materiale nimis, quod est ipsa Entitas; & formale, quod est ἀραια seu privatio & negatio boni. Inde rectè dicere videtur Scheiblerus, malum esse aggregatum quid ex Entitate & privatione, & in actu vitiioso quic.

quicquid est entitatis, id omne bonum esse; malitiam autem non consistere in Entitate; sed in ejus privatione sive $\alpha\tau\alpha\xi\alpha$. Vide Scheibl. Met. lib. i. cap. 10. n. 58. & seqq.

Ex quibus jam constare potest, quomodo *malum sit in bono*: nimirum quod malitia moralis vel naturalis, id est accidentalis, sit in Ente tanquam subiecto (vel potius cum Ente, ut supra de falsitate pag. 125. dictum) quod in se bonum est Metaphysicè & transcendentaliter.

(d) Variè porro *Malum* distinguitur. Est enim 1. vel *revera malum*, ut morbus, vitium: vel *apparenter*, ut frequenter scholæ, studium Philosophiæ pueri. 2. Vel $\alpha\omega\lambda\omega\sigma$ & *absolutè* tale, ut vitium: vel *naturæ*, secundum quid, & alicui tantum, ut amygdalæ amaræ vulpibus. 3. *Malum est vel naturale*, ut claudicatio, febris, monstrum &c: vel *moralè*, ut peccatum. 4. *Malum est vel culpa*, quod est legum transgressio: vel

pæna, quo quis ob culpam punitur, ut
pestis, annonæ caritas, bellum &c. hoc
iterum est vel purè vindicativum, quod
alicui, citra ullum ejus fructum in so-
lam vindictam infligitur, ut mors æ-
terna: vel medicinale, quod alicui ita
infligitur, ut ei pro sit ad emendatio-
nem aut aliud quid, tale malum est
paterna castigatio, calamitates quoque
quaꝝ pios in hoc mundo affligunt.

AXIOMATA

I. *Omne bonum est appetibile.* (e)

(e) Sicut Verum cognoscibile. Intellige 1. appes-
titum non rationalem solum & sensitivum; sed &
naturalem. Vide Sperling. Inst. Phys. lib. I. cap. 6.
qu. 2. 2. appetitum (loquendo de finito appetitu)
cum desiderii & expectationis, qui est absentium:
tum complacentiae & quietationis, qui præsentium.

II. *Omne bonum est communicativum*
(vel diffusivum) *sui.* (f)

(f) Scilicet I. Intentionaliter, ad sui amorem &
desiderium alliciendo. 2. Realiter & effective, similis
boni productionem intendendo. Posterior tamen
hæc communicatio in omnibus bonis non est neces-
saria, sed in quibusdam libera: sic Deus liberrimâ
voluntate bonitatem suam communicavit creaturis.
Deinde intelliges, verba sunt Scarfi Met. exempli:
lib. 2. c. 3. ax. 2, bonum esse communicativum sui.

1. in quantum potest. 2. quantum materia apta est recipere. 3. quantum fas est & decet. 4. ~~κρήσεις~~
usu, non (*semper*) ~~κτήσεις~~ possessione.

III. Bonum (g) non est mali (h) causa (i)

(g) Summum bonum nullatenus mali causa est.
(h) malum hic absolute & revera intelligendum est.
(i) bonum quod sub summo est, est quidem causa mali, verum non per se; sed per accidens. Hinc illud vulgatum: Malorum non est causa efficiens, sed deficiens.

C A P. VI.

De

DURATIONE.

Nunc recta ad affectiones Unitas secundarias prosgredimur, & primò quidem ad durationem, quam omnino esse verum Entis attributum, ut supra pag. 97 quodammodo innuimus, ita praesens caput luscidentius edocebit.

2. Duratio (a) est Entis in essendo permanentia (b)

(a) Ad vocem durationis explicandam, utiliter etiam hic distinctiones nominis τῷ τῇ præponuntur.

D. N. i. Duratio accipitur Philologicè seu Grammaticè, quomodo moram vel tractum aliquem temporis significat, nec momentaneis & morâ carentibus

tribui

tribui potest: Et Philosophice seu Metaphysicè, quomodo omne illud durat, quod verè existit, sive duratio ejus sit momentanea sive diuturna. Posterior acceptio hujus est loci.

D. N. 2. Duratio est vel imaginaria, quæ verè non datur, sed esse fingitur, ut duratio Pontificiorum in purgatorio: vel Reali, quæ iterum vel extrinseca seu accidentalis, quâ res refertur ad aliam rem per modum mensuræ, sic duratio corporum in Physicis in se indistincta juxta motum corporum cœlestium, in annos, menses, dies &c. distinguitur: vel intrinseca, quæ dicit permanentem entis in existendo, estque attributum Entis, & hâc vice nostræ considerationis.

(b) Dum formalem Durationis investigamus rationem, missam meritò facimus descriptionem Arriagæ disp. Phys. tanquam incommodam: Duratio est forma illa, per quam res existit in tempore. Nec satis accuratam judicamus sententiam

tiam Rathmanni disp. Met. 21. Duratio nihil aliud est, quam rei existentis intrinseca perseverantia: Videtur enim moram & durationis continuationem hæc descriptio involvere. Proinde accuratiōes alios sequuti, dicimus Durationem nihil esse aliud, quam Entis in essendo seu existendo permanentiam. Ubi Materiale est ipsa existentia, formale in existendo permanentia: etsi ergo duratio & existentia realiter non differant, formaliter tamen distinguuntur, diversosque conceptus formales gignunt, quod exinde etiam liquet, quod duratio Dei, quæ ipse Deus est, distinguitur a Deo formaliter: probatur enim de essentia Divina æternitas per immutabilitatem. Si hoc procedit in Deo, multò certè magis in creaturis. Vox autem permanentiae hic non ita strictè accipienda est, prout permanens opponitur successivo, sed tam latè & generaliter, ut Enti etiam successivo competit.

2. *Duratio est vel permanens, quæ est Entis permanentis: vel successiva, quæ Entis successivi.* (c)

(c) Sed hujus theorematis explicatio infra ex cap. de Ente permanente & successivo petenda est.

Obiter tamen hic notandum, 1. quod eis soli Deo καὶ τὸν έξοχην tribuitur & specialissimè duratio permanens, hic tamen latius accipiatur, prout in genere omnem notat durationem absque fluxu partium permanentem, & creaturis etiam, quæ Entia sunt permanentia competit. 2. Quando dividitur duratio in permanentem & successivam, intelligenda est successio realis, in qua revera est partium ad iuvicem fluxus & successio; non vero imaginaria, quæ ad similitudinem successionis realis à nobis concipitur. Nam nos homines etiam æternitatem concipimus, verba sunt Calotii, ad modum durationis fluentis sine principio, sine fine, vel ut ita loquar, ut alliquid tempus infinitum: non inquam aliter possumus eam apprehendere, nisi per imaginariam istam successionem. Sed quid hoc ad ipsam æternitatem in se se?

3. Secundo, dividitur duratio in indefectibilem, quæ dicitur æternitas, & defectibilem: hæcque iterum in defectibilem secundum quid seu à parte an-

te ante tantum, quæ dicitur ævum,
Et defectibilem simpliciter, seu Et à
parte ante Et à parte post, quæ tem-
pus dicitur.

4. Æternitas (d) est duratio (e)
simpliciter interminabilis (f) Hæc
duratio solius Dei est.

(d) Non jam solicitè originem vocis
inquiremus, videat de cù, cui placuer-
it, Galovium aliosque. Nec in ven-
tilanda quæstione, an detur aliqua æ-
ternitas, operam insumemus, cum scia-
mus dari Ens infinitum & immutabi-
le, quod impossibile est non esse simul
æternum. Saltem hoc de voce ipsâ
notamus, dici nempe i. Tempus diu-
turnum Et longum æternum, ut hæc vox
usurpatur in Scriptura S. Gen. 17. 8.
Lev. 6. v. 13. 18. 22 & alibi. 2. Proposi-
tiones aeternas, quæ sunt perpetuae veri-
tatis, & in quibus est immutabilis ne-
xus subjecti & prædicati, ut homo est
animal, Uva est fructus vitis. 3. Illud
æternum

æternum, quod tale est à posteriori, sive
à parte post indefectibile, quales sunt
spiritus finiti. 4. Strictè & propriè id
solum æternum, quod nec à parte an-
te nec à parte post terminum unquam
habuit, imò habere non potest.

(e) Duratio est æternitas & quidem
talis, in quâ est simplicissima συνέχεια
sive continuitas, absque ulla successio-
ne aut interruptione, tota simul & per-
fecta, est enim nil nisi perpetuum fi-
xum & stabile νῦν, ubi nihil est præter-
ritum, quasi amplius non sit, nihil fu-
turum, quod adhuc non sit, exulant e-
nam ibi voces hæ, fuit, erit.

(f) Dicimus etiam æternitatem, du-
rationem simpliciter interminabilem. quo
ipso ab ævo & tempore discriminatur.
Ubi 1. Intellige interminabilitatem non
actualē solūm, sed & possibilem. 2. Vox
simpliciter non duntaxat interminabili-
tatem independenter æternitati com-
petere innuit; Sed etiam terminum
ab utrâque parte tam ante quam post
exclu-

excludit. A nobis non abludit Boeth. lib. 5. de cons. Phil. pro. 6 dum dicit, quod æternitas sit interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio.

Nota. Formale æternitatis, etsi negativè menti nostræ repræsentatur, summam tamen atquè absolutissimam in se perfectionem dicit.

5. Ævum (g) est duratio initialem defectibilitatem & finalem indefectibilitatem (h) in se inferens. (i)

(g) Competit hæc duratio spiritibus creatis eorumque accidentibus. Scias autem obiter, ævum accipi vel propriè, prout jam est descriptum: vel impropriè, & quidem præcipue quatuor modis 1. pro ipsa æternitate, quo sensu Cic. 1. Tuscul. Agere, dicit, ævum cum diis in cœlo. 2. pro vita, ut apud Horat. 2. ser. sat. 6. Vive memor quam sis ævi brevis, ita etiam ævum authoribus miserabile, mutabile &c dicitur. 3. pro atate, ut apud Ovidium, flos ævi, &

spud Virgil. ævo jam gravior, Æneid.
2. 4. pro tempore, quomodo Plin. lib.
2. c. 13. Ævo, inquit, nostro accidit, &c.

(h) Hoc est in quo ævum & ab æternitate differt & à tempore, quod scilicet sit à parte ante defectibile, à parte post indefectibile. Est igitur quasi medium quid inter æternitatem & tempus. Cum illa enim hoc communione habet, ut sit indefectibilis à posteriori; cum hoc verò, ut sit defectibilis à priori.

(i) Determinatio in se, addita significat ævum ita esse intrinsecè in suā naturā. Nihil tamen obstat, quin Ens cui ævum tribuitur, per potentiam Dei absolutam, finem habere & desinere possit.

6. Tempus (k) est duratio initialis & finalis (sive totalem & simplicem) defectibilitatem inferens. (l)

(k) Aliter accipitur tempus in Physicā aliter hic in Metaphysica. Hic enim significat durationem rei, quæ suā naturā de-

zà defectibilis est, vel initium & finem agnoscit, estque realiter idem cum essentia, & pro varietate rerum variat: Ibi autem dicit extrinsecam durationis distinctionem juxta motum corporum cœlestium, pro cuius etiam diversitate variat, squalq; obtinet differentias, estq; affectio vel conditio ipsius corporis naturalis, ut ibidem docetur.

(1) Nonnulli *formale temporis* in successione collocant, sed minus verè. Omne quidem tempus Physicum est duratio successiva; Metaphysicum non item, nisi solum duratio Entis successivi, ut in theor. 2. antea dictum. Nos itaque formalem rationem temporis in simplici sive totali, id est, & à parte ante & à parte post defectibilitate ponimus. Unde manifestum est, quodnam temporis Metaphysicè loquendo subjectum sit, nimirum omne Ens, quod initium & finem agnoscit, eujusmodi sunt corpora naturalia, corum accidentia, actiones, passiones, imo spirituum

quoque operationes, quæ esse incipiunt & desinunt.

AXIOMATA.

I. *Æternum præter Deum nihil est. Unde deducit quoque Frommius hoc Axioma: Ab aeterno aliquid creari potuisse contradic̄tio est.*

Utrumque Axioma eruditè confirmat Frommius Axom. 1. & 3. de durat. confer etiam Calov. Porism. 2. de durat. Nos controversiam circa Axioma posterius hâc vice non decidimus, sed super illâ nos strum judicium ad aliud tempus differimus. Vid. Meisn. Phil. Sobr. part. I. sect. 3. cap. I. & Scheibl. Met. lib. 2. c. 3. n. 641.

2. *In æternitate non datur prius nec posterius (m) vel: Æternitas non admittit temporis differentias (n)*

(m) Intellige prius & posterius temporis; non ordinis & originis, quod in æternitate dari non repugnat, cum non esset in divisiblem esse essentia divinæ simplicemque æternitatis *σύντονίαν*.

(n) Quum ergo differentiae temporis (verba sunt Calovij de durat. poris. 3.) Deo assignantur in sacris, notanda venit D. Thomæ regula p. I. q. 10 art. 2. Verba diversorum temporum tribuuntur Deo, in quantum ejus æternitas omnia tempora includit, non quod ipse varietur per

præsens

præsens præteritum & futurum. Ideo dicitur æternitas coëxistere omnibus temporis differentiis, non in sensu conjuncto, quod simul & semel coëxistant omnes æternitati; sed in sensu diviso, quod æternitas tota, diversis ac sibi invicem succedentibus temporum partibus coëxistat. Aliud proin est Deum coëxistere temporis, aliud Deum esse in tempore. Ita εἰς θρόνον πατῶσ. Deus dicitur heri & hodiè, non quia fuit in heri & hodiè; sed quia fuit, quando heri & hodiè fuit, neq; Deus hodiè plus duravit quam heri, sed solum plus temporis duravit hodiè quam heri. Constat ergo in se æternitas omnem temporis differentiam, saltem eminenter. Cum ergo rei æternæ tribuitur prius & posterius ratione coëxistentiae temporis, id contingit saltem per denominationem extrinsecam à creatura existente in tempore. Conf. Fromm. de durat. qu. 5.

C A P. VII.

De
U B I E T A T E.

Agmen tandem, inter affectiones Unitas claudit Ubietas, cuius doctrina proinde hoc loco etiam breviter proponenda.

2. *Ubietas (α) est Entis in ubi vel spatio adessentia (β)*

(α) Ad erroris genitricem æquivalutationem, tollendam, constare debet Ubietatem olim crescente Philosophiâ ad ubi μερικὸν, determinatum & prædicamen-

camentale restrictam fuisse, unde Scaliger Exereit. 359. l. 5. asserit Ubi competere omni Enti, praeter Deum. Sed illa acceptio nimis contracta est & ipsialis. Nos hic eam generaliter & in abstracta natura, pro omni adessendi modo, qui competit Enti creato & in-creato, substantiaz & accidenti, sumimus.

(B) *Formale Ubietatis determinaturi, dicimus illud esse adessentiam Entis in ubi vel spatio : Ubi intelligendus generaliter quivis adessendi modus, quodcunque etiam spatium, sive verum sit & reale, sive imaginarium, quod extra mundum concipitur, licet non sit aliquid. Transcendentalis enim relatio, ut bene notat Calovius, non semper postulat terminum realem & positivum. Malumus autem ut termino adessentiae quam praesentiae, etsi vox illa minus latina sit: cum haec videatur terminum realem, cui Ens sit praesens, involvere.*

*Negamus proinde Ubietatem formaliter
consit*

consistere 1. In denominatione merè extrinsecâ, desumptâ vel ab actu rationis; est enim vera & realis Entis passio, citramentis operationem ipsi competens: vel à coëxistentiâ alterius, cum remoto omni extrinseco, adhuc Enti iotrinsecè conveniat. 2. In operatione transeunte, cum hæc necessario nexu essentia non cohæreat, nec à parte rei sit ipsa essentia, quemadmodum ubietas. Imò nullam operationem includere ubietatem in sua formalitate judicamus, ut ut aliqua cum ipsa materialiter concurrere possit. Vide Calov. cap. de ubiet. por. 3. & Fromm. cap. de Ub. qu. 2. ad de Scheibl. lib. 1. Met. cap. 17. n. 9 & seqq. 3. In spatio, hoc enim etiam imaginarium est, at ubietas affectio vera & realis, ut jam dictum. Ex quibus patet ubietatem 4. hanc transcendentalem non esse confundendam cum Ubi prædicamentali. Nam etiam rebus finitis non saltem accidentalis Ubicatio ut loquuntur, tribuenda est, cuius gratiâ con-

stituitur prædicamentum quoddam spæciale ubi, sed & essentialis, quæ ab Ente, non realiter; sed formaliter tantum distingvitur. Imò ipsum Ubi prædicamentale, quia verè Ens, non potest non esse alicubi. Si enim nusquam esset nec esset quidem, ut loquitur D. Calovius.

2. *Ubietas est infinita vel finita.*
Ubietas infinita, alias Ubiquitas (γ) *est simplex adessendi interminabilitas* (δ) *Hæc soli Deo convenit* (ϵ)

(γ) Vocem *Ubiquitatis* in usu Philosophico & legitimo accepimus, removentes abusum ejus *sophisticum*, omnesq; imperfectiones exinde ortas. Calovius *Ubiquitatem etiam immensitatem* vocari docet, quod nullo spatio mensurari possit, quanquam alias immensum esse & ubique esse $\alpha\pi\beta\omega\varsigma$ discernenda moneat, non quod ubique est, sed quod non potest non ubique esse, id demum verè immensum est.

Affinis

Affinis quoque Ubiquitati est omnipræsentia. Solent hæc persæpè, verba sunt Galovii, usurpari promiscuè: at accuratiùs distinguuntur. Nam omnipræsentia non est propriè immensitas, sed immensitatis consequens. Immensitas quippe est attributum essentiale, æternum atque absolutum: Omnipræsentia, extrinsecum, relativum, quod in tempore cœpit, quia citra respectum creaturarum actu præsentium, nec intelligi nec definiri potest: ista est ἀνεργία; hæc εὐτροπία. Hæc Calovius, quem fusiùs ista accurate explicantem, omnino vide.

(d) Describimus autem Ubiquitatem, per simplicem adessendi interminabilitatem, quæ ipsa adessentiæ Terminum, non actualem tantum, sed & possibilem excludit, ut suprà pag. 144. de duratione quoque, monuimus. Unde apparet, immensum non magis spatiis hujus universi; quam æternum temporis vel durationis hujus mundi momentis des-

finiri posse. Afferendum proinde, immensum in infinitis spatijs extra hoc Universum ipsissimo actu existere. Quod, cum de fide sit certissimum, et jam inde firmiter evincitur, quod negari non possit, Deum si velit extra mundum, creando & producendo aliquid operari posse operatio autem praesupponit essentiam. Conf. Scheibl. lib. i. Meth. cap. 17. n. 25 & seqq. Ade Calov. & Frommium.

(ε) Hoc est quod dicunt Scholastici, *Deum esse in ubi repletive*, quod intelligendum, non in *sensu Physico*, quasi crasso & corporeo modo Deus omnia impleteat; sed *hyperphysico*, quod modo divino & incomprehensibili omnia implendo contineat.

Deus, inquit Calovius, in omnibus ubi praesens statuitur, verum non supervenit, ut comprehendatur; sed supervenit, ut comprehendatur loca omnia: non παρεντως & περιγράπτως, sed περιεντως, praesentia illocali, non locali

locali, hoc est quod veteres, dicunt: Deus ubique est, & Deus nusquam est; ubique, in quantum præsentia suâ omnia continet; nusquam, in quantum à nullo continetur.

3. Ubietas finita, Calvio Alicubitas (²) est adessentia ad certum ubi determinata. Estque Definitiva vel circumscriptiva. Alicubitas definitiva (³) est, quâ Ens finitum citra occupationem spatiī aut circumscriptionem localem (⁴) ita est alicubi, ut natura suâ alibi non sit. (¹)

(²) Alicubi aliquando generaliter dicitur, ut fermè idem significet quod *Ubi*; quo sensu usurpatur hæc vox etiam à Scheiblero, in locis anteâ citatis; si tamen originem vocis respiciamus, videtur *Alicubi* dictum esse, quasi aliquod *Ubi*, quo in significatu nos vocem cum Calvio retinemus.

(³) Definitivè hic non generaliter accipitur

cipitur pro quo vis finitæ præsentiaæ modo, prout aliquando usurpatur; sed specialiter, prout opponitur ratiæ circumscriptivæ.

(9) Occupare spatum id dicitur, quod ita omnes spatii dimensiones replet, ut simul aliud ejusdem generis in eodem spatio ferre non possit, Localis quoque circumscriptio id infert, ut aliquid propriâ suâ quantitate determinet & circribat, sibi tantum spatum, quantum requirit, nec eo amplius vel minus sibi designare possit.

Quicquid igitur Ubietatem habet definitivam, illud quidem in infinitis ubi præsto non est; ita tamen est in ubi particulari & determinato, ut tota sit in toto spatio, & tota in quilibet spatii parte. Calovius hinc distinguendum monet inter totam essentiam & totam præsentiam, qui videatur cap. de Ubiet. theor. 5. Sperling. Anthropol. pag. 80, de anima humanâ differens distinguit inter totam animam & totum animæ. Totum

tum animæ, inquit, in pede non est, aliàs nihil animæ in manu esset. Tota anima verò in pede est, quia spiritus est, qui partibus caret. Acutè profectò satis.

(i) Competit autem Ubietas hæc definitiva extra omnem controversiam Spiritibus finitis omnibus: nos etiam eam formis Materialibus & Accidentibus convenire cum Frommio probamus hoc argumento. Quicquid non est ubique, & tamen spatiū non occupat, nec circumscriptionem localem admettit, illud est in Ubi definitivè: At formæ materiales & accidentia. E. Monstretur firmius contrarium, & acquiescemos.

4. *Alicubitas circumscriptiva* (x) est, quâ Ens finitum per naturam (λ) cum occupatione spatiī & locali circumscriptione est in ubi. (μ)

(x) Circumscripsum hic non passim dicitur, quod externo aliquo ambiente

biente circumscribitur, sic enim extre-
mum in mundo corpus in ubi circum-
scriptivo non esset; sed activè, quod
spatium suum occupando circumscri-
bit. Eodem quoque modo definitio-
num in priori theor. non passivè, sed ac-
tivè quod sibi spatium designat & de-
finit, intelligi debet.

(λ) Dicimus per naturam. Non du-
bito, verbis loquimur Calovii, rem fi-
nitam, singulisque sui partibus aptam
spatio commensurari, idque naturâ &
essentialiter, alio posse de facto gaudie-
re adessendi modo, ut citra spatiî oc-
cupationem & actualem commensura-
tionem in ubi statuatur; saltem virtute
superioris agentis vel per absolutam
Dei potentiam: cum nullam implicet
contradictionem, esse commensurabi-
le spatio, in quo existat de se & natu-
raliter: & non commensurari actu spa-
tio eidem ab extrinseco & supernatu-
raliter. Vide ipsum Calovium. Et Meisn.
Phil. Socr. part. I, s. 3, c. 1, q. 3. Eadem
hæc

hæc explicatio, priori quoque theoremati applicari potest, cum certum sit Deum posse longè supra id quod nos intelligimus, aut assequi cogitando valamus.

(μ) Competit hæc Ubietas omni & soli substantiæ corporeæ.

A X I O M A T A.

I. *A præsentia reali ad indistantiam valet consequentia.*

Insanit certè Timplerus lib. 2 Metaph. cap. 5. probl. 10. contrarium defendens, nam quam absurdum sit quod dicit, Solem quando oculis nostris obversatur, corporaliter esse nobis præsentem, tametsi logissimo locorum intervallo a nobis sit dissipatus, quis non videt? Vide Meisn. Phil. Sobr. part. 1. sect. 4. cap. 1. qu. 4.

II. *A multiplicatione τ& Ζ Ubi, ad multiplicationem ejus quod est in ubi non valet consequentia.*

Veritatem Axiomatis firmiter probat exemplum Dei & Spirituum finitorum.

Tractas

METAPHYSICÆ
Tractatus posterioris
 Partis Generalis,
MEMBRI POSTERIORIS
SECTIO POSTERIOR
 DE
Affectionibus disjunctis.

C A P. I.

De
**AFFECTIONIBUS DIS-
 JUNCTIS IN GENERE.**

2. **A**ffectiones disjunctæ sunt attributa Entis (a) quæ illud sub disjunctione denominant, & cum illatione oppositi cum eo reciprocantur. (b)

(a) Disjunctæ affectiones non minus sunt vera realia & positiva Entis attributa, quam unitæ, Vide pag. 75 & 86. Unde statim discrimen earum, ab Entis in essentialiter inferiora distinctionibus elucescit.

Nam

Nam 1. modi Entis contrahentes de Ente hoc vel illo συνώνυμος & *essentialiter*; hæ verò affectiones παρώνυμος & *extraessentialiter* enunciantur. De illis 2. prædicatur Ens *in abstracto*, ut rectè dicere possim substantia est Ens &c. hæ verò de Ente prædicantur *in concreto*, ut, Ens est necessarium vel contingens: Etsi propter defetum terminorum neque omnes affectiones disjunctas abstractâ voce exprimere possumus, ut causam, principium, signum, mensuram &c.

(b) Quomodo affectiones disjunctæ ab essentiâ ipsâ differant, exposuimus suo loco, nempe pag. 82, hoc obiter nunc innuendum videtur, quod oppositæ passiones à se invicem realiter distingvantur; unde nihil absurdum metuimus, cum statuimus multa reperiri exempla disjunctarum affectiōnum realiter (analogicē) à se invicem distinctarum, tametsi ab essentiâ ipsâ non realiter, sed formaliter

tantum distinguantur. Vide Fromm.
lib. 2. cap. 8. qu. 2.

2. *Affectiones disjunctæ dividuntur in primarias seu principales, & secundarias seu minus principales.* (c)
Ille ratione magis intrinsecâ Enti competunt, suntque Immediatæ vel mediatæ (d) *Immediatæ sunt, quæ fluunt ex essentiâ proximè, inque illâ non mediante aliquâ affectione aliâ fundantur* (e).

(c) Quemadmodum in affectionibus unitis aliæ nexu arctiore Essentiaæ cohærent, ipsique intimè sunt immersæ ; aliæ verò magis extrinsecè ipsi competunt, & extraneum quendam respectum inferunt, ut supra p. 89 & 97 patuit: ita quoque in hisce affectionibus disjunctis. Magis enim intrinsecum homini est esse compositum, finitum, dependens &c. quam esse subjectum, mensuram &c.

(d) Fun-

(d) Fundamentum divisionis hujus, specialis uniuscujusq; affectionis theoria patefaciet.

(e) *Immediatae affectiones sunt haec sequentes: Necessitas & contingentia: Independentia & dependentia: Increatum & creatum: In- corruptibile & corruptibile: Finitum & in- finitum: Actus & Potentia: Principium & principiatum: Causa & causatum.* De quibus nunc benedicente Dō, p̄imò agendum. Sit itaque *affectionum dis- junctorum*

SERIES PRIMA

De Affectionibus disjunctis primarijs immediatis.

C A P. II.

De

NECESSITATE ET CON- TINGENTIA.

Necessitatem & contingentiam dari in rebus omnino, nulli dubitamus. Illam satis arguit uniformis rerum conditio, & necessaria plurimarum causarum cum suis effectis cohæsio: hanc etiam multa probant, utpote, sensus, libertas voluntatis humanae,

consultationes, leges, repentinæ & inopinatæ casus; Vid. Fromm. cap. de necess. & cont. probl. I. Ut autem contingentium in actu exercito nulla est scientia: ita de contingentia in actu signato, jure optimo in prima Philosophia agitur.

z. Necessitas (a) est (b) quā Ens aliter esse non potest. (c)

(a) Ne in utilissimâ hâc theoriâ ambiguitate vocis turbemur, ea hîc initio nobis per distinctiones nominales tollenda venit. Non enim diu lubet immorari Etymologiæ vocis, an nimirum dicatur *Necessitas à non cessando*, an verò, quod sine illo res *nec esse* possit. Vid. Scarff. theor. transc. disp. II. & Scheibl. Met. I. I. cap. 18. n. 2. 3.

D. N. I. *Necessitas est vel indigentia*, Græcis *χρεῖα*, quæ talis est, ut in eâ sublevandâ non sit cessandum: vel *coactionis*, quæ opponitur actioni liberæ, sic Lucretia necessariò succubuit Tarquinio: vel *violentia*, quæ opponitur actioni naturali, sic lapis necessario ascendit; dicitur hæc *necessitas ἀνάγκη* Græcis: vel *expedientia seu utilitatis*,

tatis, ita equus iter facienti est necessarius: vel immutabilitatis, quâ Ens aliter se habere non potest, hæc hujus est loci.

D. N. 2. *Necessitas est vel complexa*, quâ propositio aliqua est necessaria, sive purè & materialiter, ut o. homo est animal, N. arbor est lapis; sive modaliter & formaliter, ut Necesse est Philosophum esse doctum: *vel incomplexa*, quæ huc pertinet.

D. N. 3. *Necessitas alia est in effendo*, quam nunc sumus contemplaturi: *alia in officiendo*, quâ affectio inseparabiliter cohæret cum subjecto, ut quantitas eum corpore, gravitas cum terra, *alia in operando*, quæ cernitur in causa necessariò agente, sive ex necessitate naturæ, ut cum ignis urit; sive ex coactione & violentiâ, ut cum fur pergit ad patibulum; *alia in prædicando*, quæ cernitur in propositionibus necessariis, estque ipsa necessitas complexa.

(b) Intellige affectio Entis disjuncta, Necessitas enim & contingentia immediate opponuntur, ut non posse non esse & posse non esse. Nec ullius est momenti, quod asserunt Conimbb. lib. 8. Phys. cap. 2. q. 6. art. 1. dum modum agendi ex libero arbitrio, medium constituunt inter necessitatem, mutabilitatem & contingentiam, prout id eruditè ostendit Calovius porism. 1. de necess. & contingentia; & ex sequentibus etiam patet. *Necessitatem* verò hanc, non planè formaliter idem esse cum *incorruptibilitate*, quemadmodum ex Arist. contendit Scheibl. Met. lib. 1. cap. 15. n. 9 & 10, tametsi *materialiter* coincidunt, infra quoque caput 6. ostendet.

(c) De ratione formalí necessitatis non una est omnium sententia. Timplerus, ille semper absurdus, clarius ut putat, loquens, *qualitatem* eam esse dicit, per quam Ens aliter se haberet non potest Met. lib. 2. cap. 5. theor. 3. Alii accuratiores partim *negationem* dependens,

pendentiae ab arbitrio & voluntate nostrâ; partim immutabilitatem, partim invariabilitem ponunt. Non tamen horum ulli rem acu tangunt. Nam 1. Multa etiam contingentia à voluntate nostrâ non dependent, utpote cum generantur monstra &c. 2. Si formalis ratio necessitatis est collocanda in immutabilitate vel invariabilitate; etiam formale *contingentie* in *mutabilitate seu variabilitate* consistet. At omnia quæ quâcunq; ratione contingentia sunt, mutabilia vel variabilia dici non possunt. Quis enim decreta divina, quæ utpote liberrima, suo modo, ut postea dicetur, sunt contingentia, mutabilia vel variabilia pronunciare ausit? Nos igitur accuratissimorum è recentioribus Philosophis prementes vestigia, formale necessarii ab Aristotele 4 Met. c. 5 positum, τὸ μὴ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν, quod aliter se habere vel aliter esse non potest, usurpare voluimus.

2. *Necessitas est vel absoluta*

vel hypothetica seu conditionata.

3. *Necessitas absoluta est quā Ens in se aliter esse non potest: estque vel simpliciter talis (d) vel secundum quid (e).*

(d) *Illa est absolutissima, omnimoda & independens, competitque soli Deo, qui per essentiam suam non potest aliter esse, adeoque ei simpliciter repugnat non esse vel aliter esse, est enim à se & per se absolutè immutabilis.*

(e) *Hac est dependens, secundaria & restricta necessitas, quā creaturæ, quæ à se nec Entitatem nec necessitatem habent, ex præscripto creatoris, & inde ortâ immutabili causarum cum effectis cohæsione; non aliter se habent. Inde est quod natura sibi relicta semper uno & eodem modo agit, & aliter agere non potest.*

Hac necessitas cum cedere possit ac debeat agenti superiori; cum illâ independente, quæ nullis legibus adstricta est, confundi non debet. Creaturis enim hâc necessitate gaudentibus non planè repugnat omnis modus aliter se habendi. Nam potuissent vel non

creatuz

creatæ vel non generatæ esse, si Deus non creasset, vel si causas generantes impedivisset. Possent etiam non amplius esse, si Deus eas destrueret, vel influxum conservativum ad unum momentum saltem retraheret, ut eruditè differit Frommius. lib. 2 Met. cap. 9.

Porro cum necessitatem hanc secundum quid absolutam creaturis tribuimus, intelligi volumus 1. *Spiritus*, qui per hanc necessitatem, necessariò sunt incorporei, incorruptibiles &c.

2. *Accidentia*, quæ hâc necessitate etiam propriam obtinent rationem formalem, essentiam & ab aliis distinctionem.

3. *Corpora*, quorum *necessitas* proprio nomine appellatur *necessitas Physica*, estque pro ratione causarum è quibus aestimatur *Externa* vel *Interna*.

Necessitas Physica externa dicitur ratione cause efficientis (ratione finis non datur necessitas nisi hypothetica, de quâ postea) naturalis, sufficientis & non impeditæ, quæ necessariò producit effectum. ut ignis urit stipulam, magnes trahit ferrum, apis mellificat, homo

generat hominem. *Necessitas obediens*
rialis ut vocant, quâ creaturæ cogun-
tur obedire creatori suo, huc non
pertinet; sed ad necessitatem hypo-
theticam, prout mox patebit.

Nota ex Institut. nostris Log. part. I. cap. 3. can. 6.

1. Sufficientem esse causam naturalem si & sit Ens
actu non potentia. 2. ad sit sufficiens ad agendum
virtus. 3. Medium sit convenienter dispositum. 4.
justa sit patientis ad agens approximatio. 5. patientis
non sit in termino completo. 6. patientis sit actio-
nis capax.

2. Impediri autem causa naturalis potest 1. à cau-
sâ primâ, Deo, à quo uti condita est liberrimâ vo-
luntate: ita eâdem hâc liberrimâ voluntate gubernat-
tur. Interim salva manet rei natura, etiam si fistas-
tur actio à causâ superiori: nec enim amisit ignis
vim urendi, quando Deus eam ne ureret, aliquando
impedivit. 2. à causâ contraria. 3. à medio aliquo
interveniente.

Necessitas Physica interna est vel ratione
materiæ, è quâ aliquid infallibiliter &
necessariò resultat, ut quantitas è ma-
teriâ: vel ratione formæ, unde duplex
oritur iterum necessitas 1. *Constitutio-*
nis quæ & *definitionis* dicitur, quâ alicui
immutabiliter competit forma quæ i-
psum constituit: sic homo propter ani-
mam

mam rationalē est homo. Adamas propter suam formam est adamas. 2. *Consecutionis alias demonstrationis*, ob quam illa quæ formam sequuntur, necessariō rei competere dicuntur, ut potentia ridendi homini, Calor igni &c.

Illud tamen notabis, gradus esse inter hos necessitatis modos. Quamvis enim à forma sit & ultimum esse rei & simul proprietates, superiori tamen modo dependet esse rei à forma, quām proprietates, cum istud abesse nequeat; hæ à causā superiori variationem admittunt.

4. *Necessitas hypothetica* est, quæ et si de se ē in natura suā admistam habet, contingentiam, facit tamen aliquid aliter non esse ex condicione ē suppositione vel actus existendi, vel conditionis ē circumstantiae alicujus extrinsecæ. (f).

(f) Dependet ergo hæc necessitas vel 1. ab existendi actu. Omne enim quod est quando est, necesse est esse. vide supra pag. 26. vel 2. à causā cum finali, tum efficiente non naturali.

Necessitas hypothetica ratione finis est.
quæ

quâ aliquid ad consecutionem finis necessarium est; sive simpliciter, & ad esse, ut respiratio homini ad vitam; sive secundum quid & ad benè esse, ut equus homini iter facturo. Prior Necessitæ exigentia; posterior necessitas expedientia vocari solet.

Necessitas hypothetica respectu causa efficientis non naturalis, est vel à causâ supra naturali, ut Sol necessario stetit & regressus est: vel à causâ præternaturali, ubi est necessitas cum coactionis tum violentiae, de quibus antea pag. 164. vel à causa morali, sic bona opera ob mandatum Dei sunt necessaria &c.

Nota. Divisioni Necessitatis in absolutam & conditionatam jam explicatae, æquipollens est apud Metaphysicos distinctio inter necessitatem consequentis (alii vocant præcedentem & simplicem) qua est absoluta rei immutabilitas; & consequentiæ (alii appellant sequentem & conditionatam) qua, posita aliquâ hypothesi & conditione, res aliier se habere nequit. Quomodo autem eadem distinctio usurparur à Logicis, exposuimus in Instit. nostris Logicis, part. 3. cap. 2. ad theor. 12. quod ibi videatur.

5. *Contingentia (g) est, quâ Ens aliter esse potest. (h)* (g) Vo-

(g) Vocabulum *contingentis* tripliciter accipitur. 1. *Nimis latè*, pro omni eo, quod non est impossibile, quo sensu Aristoteles 1. prior. cap. 3. & quod necessarium est, inquit, & quod non est necessarium, contingere dicimus. 2. *Nimis strictè*, pro casuali & fortuito, in quâ acceptione docet Scheibl. lib. 1. Met. cap. 18. n. 99. actus Dei non contingentes; sed ad evitandam æquivationem, liberos dici solere. 3. *Adæquatè*, pro eo quod aliter se habere potest. In qua significatione nunc accipitur, & necessario opponitur.

Quomodo contingentia alia sit in essendo, alia in afficiendo &c. constare potest ex iis, quæ suprà pag. 165. de necessitate in essendo &c. dicta sunt.

(h) Declaratâ priùs pag. 165. formalizatione necessitatis, non multum laboramus in formalis contingentia determinando; maxemus igitur in formalis ab Ari-

ab Aristotele posito, dicentes quod
per contingentiam Ens in se & suā naturā
aliter esse possit.

Ubi obiter notandum, non uno modo se habere
res contingentes ad esse & non esse. Quædam es-
sunt æqualiter contingentes, & æqualiter se ha-
bent ad esse & non esse, quales sunt actus liberi,
scribere, disputare &c. Quædam contingentes ut
plurimum, quæ magis sunt quam non sunt, ut ho-
minem habere quinq; digitos &c. Quædam denis-
que raro contingentes, ut fossorem vineæ invenire
thesaurum.

Quæri hic solet, *an contingentia ne-
cessariò detur?* Ad quam quæstionem
notandum, contingentiam considerari;
vel in universali & actu signato, quæ est
contingentia formaliter sumpta, prout
conceptus contingentiae à particula-
riter contingentibus abstractus in i-
dea sistitur, & sic necessariò datur; a-
lias omnia, ut Stoici delirârunt, es-
sent necessaria: *vel in particulari & as-
tu exercito*, quæ est contingentia
materialiter sumpta, prout hæc vel illa-
res aliter se habere potest, & sic ne-
cessariò non datur.

6. Con-

6. *Contingentia est vel extrinseca, quâ aliquid ob externum principium aliter esse potest: (i) vel intrinseca, quâ aliquid ob principium internum agere vel non agere, ita vel aliter agere potest. (k)*

(i) Contingentia extrinseca in omnibus rebus creatis reperitur, non naturaliter duntaxat; sed etiam liberè agentibus, quarum omnium actiones impediri possunt propter plurima, quæ, in primis liberè agentibus, objiciuntur obstacula: siquidem, ut inquit Calovius de necess. & Cont. theor. s. non ita facile naturales actiones impedianter, ut impediri solent voluntariæ.

(k) Contingentia intrinseca tantum liberè agentibus, Deo, Angelis & hominibus, & quidem ratione actuum vel effectuum competit. Ubi obiter scias, libertatem ut in theoremate quoque innuitur, aliam esse con-

trarietatis seu specificationis, quâ è pluribus propositis objectis liberè eligimus quod lubet; aliam contradictionis seu exercitii, quâ circa unum objectum agere vel non agere possumus.

Coronidis loco nota I. Contingentiam extrinsecam imperfectionis; Intrinsecam verò perfectionis esse. Unde Deus, quod Ens est summè perfectum, à contingentia extrinseca immunis est, utpote quicunq[ue] nihil in cœlo vel terra morari potest, nisi ipse libertima voluntate suspendat actionem,

2. Sicut actiones humanae variant, ut aliæ earum sint elicitæ, aliæ imperatæ; aliæ à sola voluntate, ejusque in reliquas potentias imperio perficiantur, aliæ externis adjumentis indigeant: ita in easdem aliam atque aliam cadere contingentiam.

A X I O M A T A.

I. *Quicquid est, necessarium est vel contingens.* (l)

(l) Intellige verum & reale Ens, veram etiam necessitatem & contingentiam. De actibus Dei vide Calov. de necess. & cont. por. l, & Fromm. de ead. mat. qu. 5.

II. *Nullum datur necessarium in quod non cadat contingens.* (m)

(m) Aliqua saltem, non quævis. In Deum enim non cadit contingentia extrinseca. Memineris autem affectionum disjunctarum alias tales esse, ut unum membrum

membrum huic Enti, alterum alteri tribuatur: alias verò tales, ut utrumque membrum in unum Ens, sub diversâ tamen consideratione, cadere possit. Ex his etiam sunt necessitas & contingentia.

III. Necessitas conditionata non tollit rei (n) contingentiam.

(n) Rei scilicet in se, & absque hypothesi necessitatem inferente considerat. Nam si consideres rem eandem sub illâ hypothesi, omnino tollitur contingentia, implicatque contradictionem, eo respectu quid esse contingens, quo est necessarium.

IV. Contingentia non nisi ex causis proximis estimanda est (o)

(o) Potest enim aliquid esse contingens, etsi influxus causæ remotæ & universalis sit necessarius. Vid. Calov. d. cap. por. 5.

V. Præscientia divina non tollit rerum contingentiam. (p)

(p) Non enim est causa rerum remota, sedum proxima. Digna notatu sunt verba Augustini lib. 3. de lib. arb. c. 3. Per præscientiam, inquit, Dei non admittitur mihi potestas voluntatis, sed eò certius mihi aderit, quia ille cuius præscientia non fallitur, affutorum mihi in illâ actione præscivit. Conf. Cal. d. cap. por. 1. Meisn. Phil. Sobr. part. 1. sect. 4. cap. 9. qu. 4.

VI. Contingentia intrinseca (libertas) non tollit omnem necessitatem. (q)

(q) Tollit enim saltem necessitatem coactionis.

VII. *Indifferentia ad bonum & malum non est de formalib[us] libertatis.* (r)

(r) Dei voluntas libertima non est indifferens ad bonum & malum: ejus namque objectum nisi verum bonum esse non potest.

C A P. III.

^{De}

DEPENDENTIA ET IN- DEPENDENTIA.

Ordinis, quem in hisce affectionibus principalibus immediatis sequimur, rationem expositam vide apud Calovium, proximè ante caput de necessario & contingenti. Aliàs posset etiam ordo hic esse arbitrarius.

z. *Dependentia (α) est, quā Ens exigit aliud prius essentialiter (β) à quo fluit effectivè (γ)*

(α) Termini dependentiae æquipollentes haberi hi quoq; solent: *contingens, potentiale, finitum, creatum, ab alio, per participationem.* Intellige materialiter, non formaliter: quilibet enim horum terminorum proprium & ab alio distinxum

Etum dignit conceptum. Vide Calov.
cap. de Independ. & dep. th. I. & Geilf.
pr. Phil. cont. 8. th. 3.

Ut significationem Vocis dependentiæ Philologicam, quâ dependere idem est, quod *deorsum pendere*, omittamus; initio hic antequam formalis ratio determinari possit, ea, quæ æquivocè de hoc nomine participant, removenda sunt.

Est autem dependentia alia 1. *Effectivas*, quâ effectus dependet à suâ causâ, ut omnes creaturæ à Deo. 2. *Subjectiva seu inheriva*, quâ accidens dependet à suo subjecto, ut vis urendi ab igne. 3. *Objectiva*, (Calovius *intellectualem* vocat) qua aliquid dependet ab alio tanquam ab objecto, ut sensus ab objectis sensibilibus, Physica à corpore naturali. 4. *Relativa*, quam duplēcēm apud autores invenimus. (α) *relati à correlato*, sic Pater dependet à filio, filius à patre (formaliter, quatenus sunt relata.) Unde dici solet re-

latorum mutuam esse dependentiam: & dependentiam aliam esse mutuam, aliam non mutuam. 3. Relationis à fundamento suo proximo, quæ dependentia fundamentalis dicitur, quomodo paternitas dependet à generatione. 5. Dependentia ordinis, sive cuiusvis consecutionis unius ad aliud, quomodo diem dicimus dependere ab aurorâ, generationem à corruptione, juxta illud: Unius corruptio est alterius generatio. 6. Dependentia à necessaria conditione seu circumstantiâ, quæ dependentia necessitatis dici potest, quomodo hominis vita dependet à cibo & potu, bellum à tempore &c.

Etsi verò omnes hi modi in populari loquendi usu non inutiliter retineantur, præcipueque ad dependentiæ rationem accedant dependentia *subjectiva* & *objectiva*; propriè tamen hujus est loci dependentia *effectiva*, quod non potest non esse manifestum accuratiùs consideranti oppositionem inter

inter dependentiam & independen-
tiam, quæ soli Deo competit, ut mox
dicemus.

(β) *Formalis ratio duo nobis dependen-
tiaæ requisita sistit, quorum 1. Est poste-
rioritas, (licet enim nobis, ex conven-
tione quasi, in hisce abstractissimis,
talibus uti terminis) seu habitudo & or-
do posterioris ad prius essentialiter, quæ po-
sterioritas requirit, ut Ens dependens
essentiam habeat ad minimum nume-
ro diversam ab eo à quo pendet. Di-
cimus verò quod dependentia (de se
& suâ naturâ] exigat prius: Unde alij
ex Scoto definiunt dependentiam, quod
sit *ordo essentialis præsupponentis naturali-
ter ad suum præsuppositum, sine quo esse ne-
quit.* 2. *Influxus, præsuppositi ad esse depen-
denter, causalis & effectivus.* Ubi hoc aní-
madvertendum, quod etsi talis depen-
dentia, in oīnnibus causarum generi-
bus locum quodammodo habeat, juxta
Suarezium; usitatissimè tamen effectus
à causa efficiente dependere dicitur. Et*

hâc ratione omnes creaturæ, quatenus à Deo dependent in fieri, esse & operari, maximè propriè Entis dependentis rationem habent. Alias gradus sunt inter creaturas; cum aliæ tantum à Deo, aliæ à Deo & aliis et jam causis inferioribus, jisque pluribus vel paucioribus dependeant.

2. *Independentia* (δ) *est, quâ Ens si repugnat habere aliquid prius, à quo effectivè suam essentiam habeat (ε).*

(δ) Etsi terminus independentiæ negativus est, tamen perfectionem; sicuti dependentia imperfectionem de se importat. Æquivocatio autem hujus vocis ex iis, quæ de vocabulo dependentiæ antea dicta sunt, facile intelligitur, scilicet quod omnes substantiæ sint independentes ratione subjecti, omnia Entia absoluta independentia ratione correlati & fundamenti &c.

(ε) Competit autem hæc independentia

dentia soli Deo propriè & rigorosè loquendo. Unde patet, quid sit sentiendum de illa divisione, quod independens aliud sit absolutè & simpliciter tale, cui planè repugnat ullam habere causam, quale est Deus: aliud ~~xarā~~ ~~τι~~ secundum quid tale, quod omnem quidem causam non respuit; respectu tamen alicujus tertii, à quo non accepit essentiam independens dici potest; Nimirum hæc independentia valde est impropria, illā namque omnia Entia independentia dici possent. Sic Mundus etiam totus esset independens, quia non dependet à diabolo, ut inquit Frommius.

AXIOMATA.

I. *Quicquid est, dependens est vel independentis, (§) à se vel ab alio. (η)*

(§) Intelligendum est hoc de Ente non de Entis modis. Conf. Ax. 3. p. 87.

(η) Phrasis esse ab alio hic non latè accipitur pro quacunq; habitudine ejus quod est à principio, ad principi-

um; sed strictè pro habitudine effecti ad efficientem, quo sensu Ens ab alio, & dependens sunt synonyma.

II. Omne dependens habet essentiam saltem numero diversam ab eo, à quo dependet. (9)

(9) Ubi ergò una est numero essentia, ibi dependentia locum habere nequit. Unde non agnoscimus dependentiam hypostaticam, quam non nulli ab effectivâ distinctam volunt. Essentia modus est dependentia non ~~κατάστασης~~.

III. Nihil est à seipso. (1)

(1) Scilicet positivè & per influxum positivum aut efficientiam; nihil enim potest influere in seipsum, ut suam ipsius essentiam producat. Deus verò dicitur esse à se negativè, quia non habet causam, à quâ esse suum habeat. C A P. IV.

De
CREATO ET INCREATO.

Ut horum terminorum formalis ratio melius percipiatur

cipiatur, pauca de Creatione præmittenda sunt. Hæc enim, et si quando strictè sumitur, & quoad modum Creationis à Mole descriptum, non naturæ lumine, sed ex solâ revelatione innoteat; quando tamen latè consideratur, & quoad rerum ab aliis quo increato dependentiam, lumine quoque natu, ræ, prout etiam Theologi ex ipsâ S. Scripturâ docent, cognosci potest. Quæstionem: An creatione mundi in tempore rationibus Philosophicis certè demonstrari possit, eruditè disputatam vide apud Meisn. Phil. Sobr. part. I, sect. 3, cap. 3. qu. I.

z. Creatio (a) est Entis finiti ab infinitâ virtute productio. (b)

(a) Non curamus jam acceptationem creationis impropriam, secundum quam Reges, Professores, Doctores &c. creari dicuntur; sed propriam, quæ in theoremate explicatur. Usurpationes quoq; vocis hujus in Theologia, nec non descriptionem Theologis usitatam ad suum forum remittimus.

[b] Non ignoramus creationem prout generationi contradistinctivitatem aliter describi debere & quidem commodè hunc in modum.

*Creatio est Entis ex nulla vel saltem in-
habili matèria ab infinitâ virtute, productio
sine interventu alterius agentis facta.*

Undè etiam creatio sic strictè sum-
pta est vel *immediata* Entis ex planè
non Ente seu nihilo productio: vel
mediata, productio Entis ex materia
plane non disposita, quæ proindè et-
jam pro nihilo haberì debet respectu
Entis producendi.

Meisnerus Phil. Sibr. part. I. sect. 3. c. 3. qu. 2:
docet nihilum dupliciter dici 1. per negationem os-
mnis Entis. 2. Per indispositionem, quandoquidem
aliquid præexistit, istud tamen ad rem inde formans
dam planè est indispositum, ut jure pro nihilo haberì
queat. Atque hāc observatâ captione, creatio stric-
tè dicta non malè brevius ita describitur: *Crea-
tio est Entis ex nihilo productio, ab infinitâ
virtute facta.*

In primâ tamen *Philosophia*, ad sal-
vandam immediatam inter Ens crea-
tum & increatum oppositionem &
disjunctionem [quæ hic omnino at-
tendi debet] creatio ita generaliter,
ut fit à Nobis in theoremate [etsi lata
illa creationis consideratio alibi fortè

minus]

minus propria sit] describenda est. Nam stantibus his pronunciatis: *Omne Ens est increatum vel creatum; creator vel creature: necessariò tanta latitudo creationi concedi debet.* Et hoc sensu etiamnum omnia' individua quæ per generationem producuntur, creata Entia dicuntur, eorumque Ortus Deo adscribendus est, qui non tantum unicuique speciei rerum materialium & corruptibilium vim sese propagandi naturalem indidit; Sed etiam ad illam specierum propagationem [quæ continuata quædam creatio est] adhuc efficaciter concurrit.

2. *Creatum (c) est, quod per creationem est ab alio. (d)*

(c) *Creatum* hic non opponitur *creato*, alias non esset immediata disjunctio inter *Ens* *creatum* & *increatum*. Concreatum ergo nunc etiam sub *creato* continetur.

[d] *Talia Entia creata sunt omnia præter Deum,*

3. *Incre-*

3. Increatum (e) est, cui plane repugnat per creationem esse ab alio (f)

(e) Notandum cum Scheiblero Metaph. lib 1. cap. 13. n. 19. Increatum sumi vel in sensu prorsus negativo, quomodo id increatum dicitur, quod plane non habet positivam aliquam essentiam: vel in sensu positivo, quomodo increatum id dicitur, quod cum habeat essentiam realem & positivam, non habet tamen eam dependentem & ab alio creatam. Posterior acceptio est propria & hujus loci.

[f] Tale Ens Increatum est solus Deus creator omnium.

A X I O M A T A.

I. Omne Ens est creatum vel increatum.

II. Omne creatum est ab increato: (g)

Increatum à se ipso (h).

(g) positivè. (h) negative.

C A P. V.

De

CORRUPTIBILITATE ET INCORRUPTIBILITATE.

Physica quidem etiam agit de corruptibili & incorruptibili; sed quatenus hi termini restringuntur ad corpus naturale. De iis vero abstractè & in universalis consideratis agere, primæ omnino est philosophia.

z. Cor-

*z. Corruptibilitas (a) est, quâ Ens
potest non esse (b)*

[a] 1. *Corruptibilitas* hîc non *impropriè* accipitur, quatenus omne id, quod antea rem aliquam denominavit, & postea cessat illud denominare, corrupti dicitur; sic etiam privatio restituto habitu corrupti dicitur; sed *propriè*, quatenus verum & reale Ens habet potentiam ad non esse.

2. *Corruptio*, ut hoc etiam obiter circa' vocem obseruemus, alia est *essentialis*, quâ *essentia* tollitur: alia *accidentalis*, quâ *accidentibus* *essentia* spoliatur. Item corruptio est *totalis*, ut, *interitus*, *combustio* &c, vel *partialis*, ut *læsio oculi*, *digiti* &c.

(b) Tam ipsum corruptibilitatis nomen quâ formalis ratio innuit, corruptibile jam non dici *secundum actum*; sed *secundum potentiam*, quæ et jam *potentia*, monente optimè Frommio, quâ natura corruptibilitatis exprimitur, non *predicamentalis* est; sed *transcendentalis*: hæcque non *activa*. sed *passiva*; & quidem prout præscindit à naturali & obedientiali.

2. *Corruptibilitas est vel ab intra seu ratione principij interni* (alias ratione subjecti) quā quid intra se habet principium corruptionis (c) *vel ab extra seu ratione principij externi* (alias ratione causæ) quā quid non quidem in se continet principium interitum afferens, ab externo tamen corrupti potest (d).

(c). *Corruptibilia ab intra sunt corpora mixta, quippe ex Elementis composita, & pluribus qualitatibus contrariis prædicta; etsi hæc etiam corruptibilia esse ab extra negari non possit.*

(d) *Corruptibilia ab extra sunt Spiritus creati, corpora simplicia & accidentia.*

3. *Incorrputibilitas est, quā Ens non potest non esse. Estq; vel simpliciter talis, quæ est solius Dei, cui omnis repugnat corruptibilitas:*

vel

*vel secundum quid, cui non omnis;
sed tantum ab intra corruptibilitas re-
pugnat.* Hâc angeli & anima ra-
tionalis &c. sunt incorruptibiles.

AXIOMATA.

I. *Quicquid est, vel corruptibile est vel
incorruptibile.*

II. *Omne creatum est corruptibile.*

Deus enim sicut omnia ex nihilo produxit, ita
eadem in nihilum redigere potest.

C A P. VI.

De
FINITO ET INFINITO.

1. *Finitum (a) est, quod habet ter-
minos essentiae. (b)*

(a) Finitum non tantum in quantis datur (etsi
ab illis, quippe quæ sensibus manifestos habent ter-
minos, prima hujus vocis sit origo) sed etiam in
genere Entis, ut finitum id dicatur, quod restrictam
& limitatis terminis definitam habet essentiam.

Dicitur autem *finitum* præcipue tri-
bus modis, docente Frommio, prout
opponitur 1. *Finis*, estque finis causatum
& correlatum. 2. *Inchoato*, estq; idem
quod

quod absolutum & ad finem perdu-
ctum. 3. *Infinito*, estq; id quod termi-
nos habet essentiæ, quibus limitatur,
atque ita hic accipitur.

(b) Per *essentiam* nunc omnia etiam
illa, quæ eam necessariò consequun-
tur, intellecta volumus; adeoq; ut
quod finitam habet essentiam, etiam
de se & suâ naturâ finitum sit ratio-
ne omnium *attributorum*, *perfectionum*,
operationum, *duracionis* & *præsentie*. Talia
Entia finita sunt omnia præter Deum.

2. *Infinitum* (c) est, cui repugnat
babere terminos essentiæ. (d)

(c) Variæ sunt vociis hujus acce-
ptiones, quas vide apud Castanæ-
um in distinct. Item Armand. Bel-
lovis. tr. 2. c. 64. Confer Scarff. Met.
Exempl. lib. 2. c. 13. & theor. transc.
disp. 12. Nobis sufficiat scire *infinitum*
esse. 1. Aliud *actu*, ut Deus, quale
hic intelligitur: Aliud *potentiâ*, quod
etsi terminis non careat, semper
tamen

tamen augeri vel minui potest, Et talia vulgo infinita ex Aristotele numerantur quatuor: Motus, tempus, Magnitudo numerus. 2. Vel *in se tale*, quod hujus est loci: vel *respectu nostri*, quomodo stellarum & individuorum in corporibus naturalibus numerus, qui nobis est incognitus, infinitus dicitur.

(d) Hic iterum tenebis infinitum in essentiâ, etiam esse infinitum ratione omnium attributorum, perfectionum, & operationum: imò [qui duo præcipui sunt infinitatis modi] ratione durationis & præsentiae. Tale infinitum Ens est solus Deus.

A X I O M A T A.

I. *Inter finitum & infinitum non datur medium* (e)

(e) Neque per negationem, neq; per participationem. Est enim inter hos terminos oppositio contradictoria.

II. *Quicquid est aliud à primo Ente, finitum est* (f)

(f) I. Ratione essentia, 2. de se & suâ naturâ, 3. Distinguendum ergo omnino est cum Calovio cap. de infin. & fin. por. 2. Inter essentiam & potentiam; Inter infinitatem essentiæ & subsistentiæ, Vide Calov.

III. Finiti ad infinitum nulla est proportio (g)

(g) Scilicet I. per essentiæ Univocationem. 2. per accidentalem inhæsionem. 3. per Physicam comprehensionem. 4. per adæquationem & mathematicam commensurationem. Datur tamen finiti quædam ad infinitum proportio. I. per communias conceptus superioris, ejusq; analogicam attributionem. 2. per indstantiam & unionem. 3. per dependentiam in causando & subordinationem. 4. Per attributorum & effectuum convenientiam & similitudinem. 5. Per Perfectionis mensurationem. Vide hæc eruditè tradentem Keslerum exam. Met. Phos tin. part. gen. s. 3. princ. 25. ubi etiam declaratio nem ulteriore hujus axiomatis ex Theologia pettam habet. Conf. Calov. loc. cit. por. 4.

IV. Finitum non est capax infiniti (h)

(h) Sufficiat limitatio Frommii: Finitum non est capax infiniti, scilicet ut infinitum comprehendat & localiter includat, vel ut infinita attributa finito tanquam proprio subjecto inhæreant, Conf. Calov. loc. cit. poris. 3.

C A P. VII.

De

POTENTIA ET ACTU.

Diversa horum, terminorum ad Ens applicatio-

tiæ

tio διάσκεψις hanc reddit quodammodo difficultem & intricatam. Nam plerique putant has affectiones Ens adæquate dividere, cum dicitur Ens esse aliud actu aliud potentiam. At Nos, Ens in potentia tanquam æquivocè duntaxat Ens dictum ab objecto Primæ Philosophiæ remotum dedimus sive præ pag. 10, Conf. p. 33 & 72. Alio igitur modo Actus & Potentia Entis attributa non sunt, quam prout utrumque est actu, ut verè dicatur, Omne Ens esse potentiam vel actum.

2. *Potentia (α) est, quā Ens potest aliquid (β)*

(α) Ne hic æquivocatione vocis turbemur, distinguendum est i. Inter potentiam prædicamentalem, quæ vera est species Entis & secunda species qualitatis: Et transcendentalem, quæ omnia Entium genera transcendor, & est non Ens ipsum, quemadmodum illa prior, sed Entis affectio, nostræque jam considerationis.

2. Inter potentiam sumtam negativè (quæ alias dicitur potentia objectiva) quā rei non dum existenti non repugnat, ut deinceps producatur & existat: Et positivè (quæ appellatur non

malè *potentia subjectiva*) quā Ens potest agere vel pati. Posteriori modò vocem potentiae jam usurpamus. Aliàs huic distinctioni æquipollet ea, quā dicimus aliud esse Ens *potentia*, si-
ve *in potentia*, aliud *potentiam ipsam*. Po-
sterius jam contemplamur, de priori
antea nostrum ferebamus judicium.
Potentia quæ vocatur *resistitiva* potest
intelligi vel *positivè* & *radicaliter*, pro-
ut aliquid per vim & actionem suam
alteri resistit, ut calor ignis aquæ, fri-
gidæ; atque sic ad potentiam Physicam
activam refertur: vel *formaliter*, prout
notat impotentiam & inhabilitatem
ad aliquid recipiendum, quomodo
dicimus potentiam resistitivam ad vi-
sum esse in lapide: & hoc modo non
vera est potentia, sed ejus negatio.

(β) Ita generaliter *Potentia transcen-*
dentalis & *positivè* sumtæ formale ex-
primimus. Sunt qui dicunt *potentiam*
id esse, quod per actum aliquem actuatur:
vel *quod actum suum non dum habet, sed*
habere

habere potest. Sed hæ descriptiones, cum applicari soleant ad potentiam quæ non dum est, potentia transcedentali non conveniunt; imò quoquo pacto explicentur, latitudinem ejus non exhauriunt. Hæc etiam definitio: *potentia est, que aut recipit aut largitur actum,* strictior esse videtur ipsâ transcedentali potentia, quod patet ex iis quæ potentiam habent ut annihilentur. Illa namque potentia actum nec recipere nec largiri dici potest.

2. *Potentia est activa vel passiva.*

(γ) *Illa Ens potest agere; hac pati* (δ)

(γ) Non hic termini isti restringendi sunt ad potentiam prædicamentalem & secundam qualitatis speciem; sed ampliandi ita, ut potentiam in abstractissimâ naturâ exprimant.

(δ) Determinatio ista, *agere in aliud, supervacanea est vel parium accurata.*

3. *Potentia activa est vel infinita,*

quæ solius est Dei, eaque iterum Ab-soluta vel ordinata (e) vel finita, quæ creaturarum.

(s) Potentia ordinata simul Dei voluntatem includit, ut hanc eam tantum possit Deus quae vult: absoluta verò potentia potest Deus omnia quacunque sunt simpliciter (etiam si nobis videantur impossibilia) possibilia; id est, non involvunt contradictionem & quidem tam, quæ in mente Dei nullo modo conciliari potest. Ceterum hoc loco diligenter tenendum illud Gerhardi. Regulam illam, inquit ille, non negamus, quod ea, quæ verè contradictoria sunt Deus non possit facere, vel rectius loquendo non faciat; sed judicium de verâ contradictione non permittendum est rationi nostræ, nec ex principiis rationis pronunciandum, quæ verè sint contradictoria & apud Deum impossibilia. Item illud Horneji p. 1. Disp. 3. th. 95. Naturaliter non cognoscitur, quid

quid simpliciter impossibile sit; nec mirum, cum ne ex revelatione quidem hoc pacto omni ex parte cognoscatur: quanquam enim ex eo multa novimus &c. tamen ne sic quidem omnia novimus, quæ Deo præterea possibilia sunt, sed ipse solus hoc scit. *Et hoc Calovii Metaph. Div. part. gen. cap. de potent. & actu. por. 5.* Cavendum ne judicetur statim impossibile, quod noster intellectus apprehendere nequit, qui planè est improportionatus ad infinitam omnipotentiam adæquatè cognoscendam. Et intellectus noster non est mensura mensurans impossibile; sed potius mensuratur ab illo &c. *Conf. Sceibl. lib. 2. Metaph. c. 3. n. 571 & seqq.* Ad summam: Divina potentia ad angustias intellectus nostri coarctanda non est: infinitis enim modis plura potest Deus, quam creatura intelligit aut percipit.

4. *Potentia passiva est Naturalis vel obedientialis. Illa ens per incli-*

nationem naturalem aptum est ad patiendum, (5) hanc Ens citra inclinationem naturalem duntaxat non repunando aptum est, ut agenti superiori subjiciatur & obediatur. (7)

(5) *Talis potentia naturalis est in semine humano ad recipiendam figuram humani corporis; in aquâ ad glaciem; in glande ut ex eâ fiat querqus &c.*

(7) *Potentia obedientialis est in respectu 1. ad Deum, quâ quævis res extra Deum potest fieri quidvis, modò contradictionem non involvat; sic ex aquâ fit vinum &c. 2. ad Angelos, quâ corpora sibi assumunt varia, varieque movent & figurant. 3. Ad homines, sic potentia obedientialis est in ligno ut artifex ex eo faciat statuam, in ferro ut ex eo fiat gladius &c. 4. ad brutas, ita lutum habet potentiam, ut ex eo hirundo nidum conficiat &c.*

Nota. Ad potentiam passivam restringenda vides tur et-

tur etiam divisio potentiae in Remotam & propin-
quam. Sic in puerō est potentia remota ut fiat Ma-
gister; in candidato proxima.

5. *Potentia (in genere) est Ra-*
tionalis vel Irrationalis. Illa dirigi-
tur ab intellectu; hæc non (9).

(9) Hæc divisio omnino ad po-
tentiam in genere, prout præscindit
ab activâ & passivâ, applicari debet,
cum dentur etiam multæ potentiae
passivæ quæ à ratione gubernantur,
ut potentia discendi literas in puerō
&c. Infinita quoque potentia Ratio-
nalis dici potest, modò terminus ab
omni liberetur imperfectione. Vide
Scheibl. Met. lib. 1. cap. 14. n. 55.

6. *Actus (i) est, quo Ens (quate-
nus actuale est) à potentia absolvitur (x).*

(i) Ult difficultates hic quoque evi-
tentur, initio distinctiones Actus no-
minales considerandæ veniunt.

Dist. 1. *Actus est vel transcendentalis,*

N 5

quem

quem jam describimus : vel *prædicas*, *mentalis*, quæ est ipsa *actio*, & certum constituit prædicamentum.

D. 2. *Actus est vel signatus*, secundum quem res communi definitione signatur, & in universali atque abstractâ naturâ apprehenditur : vel *Exercitus*, secundum quem res in particulari applicatur. Sic Veritas est considerationis Metaphysicæ in actu signato ; in actu exercito etiam aliarum disciplinarum.

D. 3. *Actus est vel Entitativus*, quo Entia intrinsecè formam non habentia existunt ; vel *formatus*, quo res corporeæ existunt per suam formam. Itaque in hâc distinctione actus sumitur pro essentia sive existentia , ut sensus sit : Res aliæ per suam Entitatem ; aliæ per formam sunt id quod sunt.

D. 4. *Actus est vel primus*, qui est ipsa rei essentia, vel forma sive substantialis sive accidentalis, unde fluit actio vel passio : vel *secundus*, qui est actio vel

vel passio tali actui primo respondens. Sic potentia loquendi, ambulandi sunt actus primi; locutio, ambulatio secundi. Posse calefieri est actus primus; actu ipso calefieri, secundus.

D. s. *Actus est vel essentia*, quo res constituitur in suo esse actuali seu ipsa existentiā: *vel subsistentia*, quo res subsistit. Hæc solis convenit substantiis: illa rebus omnibus communis est.

(x) Commodissimè hoc modo cum clariss. Frommio formalem actus rationem exprimi posse judicamus. *Ubi reduplicatio diligenter observanda est.* Sic E. g. quando quis disputat, disputatio illa actus est: et si habet disputator etiam potentiam disputandi; tamen quatenus jam actu disputat, eo respectu non potest saltem disputare.

Notanda sunt que habet modò laudatus Frommius. Non per actum de Deo planè negatur potentia, sed tantum in conceptu reduplicationis, E. G. Deus actu conservat mundum, ergo quatenus actu conservat, non potest eum saltem conservare, loquendo scilicet de conceptu reduplicationis: alias abs-

absolutè omnino potest. Sic ipsa potentia Dei, quæ tenuis non potest saltem esse, sed jam est potentia, actualis dicitur.

7. *Actus est purus vel impurus. Ille nihil potentiae passivæ admixtum habet (λ). Hic potentiam passivam sibi junctam habet (μ).*

(λ) *Actus purus Deo tribuitur atque Angelis & animabus separatis, sed valde diversimodè. Deo competit actus simpliciter purus, adeoque Deus est actus purissimus, quippe expers omnis potentiae passivæ. Angelis & animabus separatis actus secundum quid purus convenit ob immaterialitatem.*

(μ) *Actus Impurus est vel simpliciter talis, qui materiam sibi junctam habet & est corporum: vel secundum quid impurus, qui spiritibus competit.*

⁷ Ex totâ hâc doctrinâ patet non absurdum esse dari potentias, quæ simul sint actus, sub diverso respectu, observatis iis quæ supra monita sunt, pag. 176, ad Ax. 2,

Axio-

AXIOMATA.

I. Quantum quidvis habet essentia, tantum habet potentia. (v)

(v) Ergo Deus qui infinitam habet essentiam, infinitæ etiam est potentie.

II. Quodlibet potest fieri ex quolibet (ξ)

(ξ) Potentiæ nimirum obedientiali, & ab agente virtutis infinitæ. Sensus ergo est, quod Ens Infinitum è quovis possit facere quodvis, quo usque non implicatur contradic̄tio, quæ à nobis semper sciri non potest.

III. Potentia non excedit objectum suum adequatum (o)

(o) Inde simpliciter impossibilia posse planè non competit potentiae, quia est manifesta contradic̄tio. *Impossibilia enim posse est non posse*, ut ostendit Calov. cap. de pot. & actu por. 5.

IV. Actus primus antecedit secundum. E.

Posito actu primo non infertur continuo secundus.

Et: Negato actu secundo, non statim est negandus actus primus.

Item: Posito actu secundo, necessariò presupponitur primus.

Et: Negato actu primo non potest non negari secundus.

Vide Calovium dict. cap. poris. 8.

C A P. VIII.

PRINCIPIO ET EO CU-
JUS EST PRINCIPIUM:

Defectus vocabulorum facit, ut correlatum principii unâ voce non exprimamus. Nam omne principium non habet principiatum, quod vulgo oppositum principii esse statuitur, ut ex ipsâ sequenti theoriâ patebit.

*i. Principium (a) est, à quo ali-
quid quocunque modo procedit (b)*

(a) Ut inoffenso in hâc doctrinâ pede progrediamur, tenendum *principium* quoad Nomen aliud esse *com-plexum*, quod est *integra propositio*, ex quâ tanquam notiori dependent conclusiones, quo sensu dicimus; *contra negantem principia non esse disputandum*, *disputantes oportere convenire in certis prin-cipiis &c.* vel *Incomplexum*, quod hujus est loci, atque Ens tale, à quo aliquid est vel cognoscitur.

(b) Formalem principii rationem ita cum Thoma Aquinate exprimi-
mus.

mus. *Calovius* eodem ferè modo describit inquiens: *Principium est, quod est origo processionis alterius.* Observandum autem, vocem *alterius* ampliandam esse, ut non importet præcise aliquatem in Essentiâ, cum necessariò non differant essentialiter principium & id quod est à principio. Deinde verbum *procedit* hic non in strictâ significatione; sed generaliter accipendum est, ut quemcunq; modum consecutionis unius ad alterum exprimat, quod indicant etiam annexæ voces: *quocunque modo:*

Requisita ergo principii tria sunt
I. *Respectus* ad id cuius est principium.

II. *Prioritas*, Oportet enim principium aliquâ ratione prius esse eo cuius est principium. Intelligenda vero hic est prioritas quæcunque. Varia enim est prioritas 1. *Natura*, quâ aliquid in naturali essendi ordine antecedit, quomodo sol est prior lumine, causa causato, genus specie &c. 2. *Duratio-*

rationis, quâ existentia Unius præcedit existentiam alterius. Alii vocant durationem temporis, non tamen adæquate, applicatur enim hæc prioritas iis etiam rebus quæ non sunt in tempore. Sic dico Deum ab æterno fuisse priorem mundo. 3. *Ordinis*, ubi plura sunt prioritatis genera (α) *Originis*, quomodo pater est prior filio. (β) *Enumerationis*, quæ est vel propter fundamentum in re, quomodo itidem pater est prima persona S. S.tæ Trinitatis: vel ex hominum arbitrio, quomodo id prius est quod priori loco è multis, absque fundamento in te numeramus. (γ) *dignitatis*, sic Rex est prior subditis. (δ) *pretij*, quomodo aurum prius argento. (ε) *locationis*, ita prius quod loco vicinus. (ζ) *dispositionis*, quomodo exordium prius reliquis orationis partibus. (η) *cognitionis*, atquæ sic quod cognitu facilius & notius est, prius est.

III. *Consecutio sive connexio*. Neque enim

enim sola prioritas sufficit ad rationem principii, sed necessaria est consecutio, quæ non est necessariò *effetiva seu causalis*; sed sufficit talem esse ut unum ab altero verè procedat. Spuria proinde sunt requisita (quatenus non omni principio convenient) à nonnullis enumerata, quod principium debeat ab eo, cuius est principium, essentialiter differre, quod debeat esse prius tempore, & per causalem influxum cum eo cohære-re &c.

2. *Principium aliud est sine illatione dependentiae & principiati (c) aliud cum dependentiae & principiati illatione.*

(c) Latissimè patet terminus *principij*, & de se notat originem vel processionem alicujus, sive adsit dependentia ad principiatum, sive principium respiciat duntaxat alterum tanquam id quod est à principio. Cæterum

rum *principia sine illatione dependentia* & *principiati*, monente Calvio, dicitur ergo saltem & per analogiam principii appellationem obtinent. Estque talis principii ratio I. *Communiter*, in iis nimirum, quæ vel dignitate antecellunt, ut Rector Academiæ, Consul: vel locatione, sic exordium dicitur esse principium Orationis: vel ratione, ut nihil principium creationis, & aliis fortè modis pluribus. II. *Eminenter in simplicissimâ essentia Divina*, cum Theologi dicunt Patrem esse principium Filii. Eruditè namq; ostendit Jacob. Martini lib. 2. de trib. Elohim. cap. 17. *principium ἀπλῶς perfectionem* notare, adeoque à Naturâ Dei non esse alienum: at *principiatum* notare *imperfectionem*, adeoque Deo attribui non posse, utpote qui ab omni imperfectione liber est.

3. *Porro principium est vel esendi vel cognoscendi. Illud est unde aliquid*

*aliquid esse habet (d). Estque causale
(e) vel non causale (f).*

(d) *τὸ οὐκείναι* hic non strictè & spe-
cialiter est accipiendum prout oppo-
nitur *τῷ φέρει* & *conservari*. Sed gene-
raliter hic principium essendi dicitur,
quod est origo *τούτου* esse alicujus, sive
id sit per generationem sive per cre-
ationem, sive constituendo intrinse-
cè, sive extrinsecè producendo aut
conservando.

(e) *Causale principium* est, *ā quo ali-
quid procedit per influxum causalem*, ad-
eoqne est ipsa *causa*, de quâ cap. se-
quenti.

(f) *Non causale principium* est, unde a-
liquid *citra influxum causalem* procedit;
Tale principium est Ens affectionum
suarum. Sic etiam una affectio dici-
tur principium alterius *ā quâ fluit*,

4. *Principium cognoscendi* est,
unde procedit cognitio alterius (g).
Estq; complexum vel incomplexum. (h)

O 2 (g) Prin-

(g) Principii ergo cognoscendi correlatum non est res ipsa, sed rei cognitio. Ita cum causam cognoscimus ex effecto, effectum dicimus principium non causæ suæ; sed cognitio-nis causæ. Vide Scheibl. lib. 1. Met. cap. 21. n. 69.

(h) Sunt qui existimant nulla dari principia cognoscendi nisi comple-xa; sed quod etiam multa sint incom-plexa, mox patebit.

5. *Principia cognoscendi comple-xa sunt propositiones vel axiomata, per quæ in cognitionem rerum deduci-mur, quibusque tanquam concessis uti-mar.* (i). *Suntque prima (k) vel se-cunda (l).*

(i) Hæc principia in actu exercito ad omnes disciplinas pertinent. In actu verò signato propriam sibi se-dem in habitu intelligentiæ, (quem alii Noologiam vocant) vendicant. Hic igitur solummodo per bonam oc-casionem

casionem, & ad supplendam divisionem principiorum cognitionis attenduntur.

(k) *Prima principia dicuntur, quae ob evidentem ac manifestam veritatem, absque ulla demonstratione assensum merentur ab omnibus qui terminos intelligant.* Talia sunt: *Impossibile est idem simul esse & non esse: totum est majus qualibet suâ parte.* Et hæc principia omni exceptione superiora esse debent.

(l) *Secunda principia sunt, quæ è præmis educuntur & demonstrantur, ut materialium est quantum.* Ex nihilo nihil generatur. Atque hæc principia determinata sunt, adeò ut disciplinas suas egressa & ad alias translata virtus præstent transitum & *μετάβασιν.* Alias principiorum cognoscendi complexorum divisiones vide apud Calovium Noolog. part. gen. cap. 2.

6. *Principium cognoscendi Incomplexum est conceptus simplex, à quo*

O 3 in co-

in cognitionem alterius deducimur.
(m).

(m) Ita cognoscimus ex causa effectum, ex effecto causam, ex essentia consequentia essentiam, ex affectione Ens: Ex subjecto adjunctum, ex adj. subjectum, ex partibus totum &c. Vide Fromm. lib. 2. Metap. cap. 15. theor. II.

7. *Id cuius est principium (vel correlatum principij) est, quod ab alio procedit quocunque modo.* (n).

(n). Correlatum principii si dependentiam dicit à principio, principiatum dicitur. Alias divisiones ejus è divisionibus oppositi principii facilè intelliguntur.

A X I O M A T A.

I. *Principium (o) est prius eo cuius est principium (p)*

(o) Scilicet quatenus principium. Non ergo sequitur: Effectum est principium cognoscendi causam, E. in se & ratione existente prior est. Sufficit enim id esse prius cognitione, ratione cuius etiam dicitur

dicitur principium. (p.) Intellige suo modo. Non enim eundem agnoscunt prioritatis modum quævis principia; sed quo modo aliquid est principium, eo modo etiam prius est: Principium naturæ per dependentiam, naturâ prius est; principium temporis, tempore, ordinis, ordine, simplicis originis, origine &c.

II. Contra negantem principia non est disputandum. (q).

(q) 1. Regula absolute intelligenda est de principiis cognoscendi complexis primis, contra quæ negantem, si modo verè talia sint, & non pro principiis duntaxat venditentur, non potest disputari à priori; sed talia negans convincendus est ex concessis & à posteriori, eoque adigendus, ut veritatem nolens volens fateatur.

2. Notandum principia secunda & determinata, quatenus per priora probari possunt omnino esse disputabilia: In illâ tamen scientiâ, cujus sunt principia, negari non debent; & si à quopiam negantur, contra eum disputare facile quis non tenebitur.

C A P. IX.

De

CAUSA ET CAUSATO.

Hæc sunt specialia nomina vel speciales gradus, ut Scheiblerus loquitur, principii & principiati; quo-circa de his immediate post priorem doctrinam agimus,

1. *Causa (α) est principium (β) influens in esse causati. (γ)*

(α) Quod vocabulum *causæ* à *causando* vel quasi *cavissam* vel quasi *causatam* dictam existiment nonnulli, ostendimus in Instit. nostris Logicis; ubi quoque varias hujus vocis acceptio-nes evolvimus. Hic loci tenere sufficerit *acceptationem causæ* esse aliam 1. *Forensem*, quâ negotium significat, circa quod occupantur judices in foro. 2. *Rheticam*, quâ thema, quæstionem seu materiam tractandam denotat, unde quatuor apud Rethores causarum genera. 3. *Logicam*, quâ argumenti speciem constituit. Vide Instit. nostras Logicas. part. 1. cap. 2. theor. 1. 4. *Metaphysicam*, & hanc iterum (α) *nimis latam* & *generalem*, quomodo etiam *causa sine quâ non*, appellatur *causa*, quæ est conditio duntaxat (absq; influxu causalí) sine quâ effectus fieri nequit; ut cum apertio valvarum dicitur causa illuminationis. (β) *nimis strictam*, ut cum efficientem, *κατ' ἐξοχήν* causam dictam, notat. (γ) *adæquatam* quâ omne

omne principium, per veram causalitatem influens in esse causati, notat, in quo significatu eam nunc definimus & consideramus.

(β) Definitur *Causa* per principium tanquam latius quid. Rectè enim dicimus: Omnis causa est principium; sed non vice versa omne principium est causa.

(γ) Influere in esse causati, est dare alteri esse dependens, sive extrinsecè producendo, sive intrinsecè constituendo. Inde aliis causa definitur, unde aliud pendo: & Ramo: Cujus vi res est.

2. *Causa* varie dividitur. I. *Causa* est *Universalis* (δ) vel *Particularis*. (ε)

(δ) *Universalis*, quæ ad certum aliquod causatum de se non est determinata; sive absolute & simpliciter, quomodo Deus est causa universalis efficiens, gloria Dei finalis: sive secundum quid; ut cœlum (causa efficiens) & homo (cau-

sa finalis) Particularis, quæ ad certum causatum est determinata, ut leo ad producendum leonem.

3. II. Causa est Remota vel propinqua (§).

(§) Propinqua causa non interveniente aliâ causâ sui generis propinquiore in esse causati influit: Remota è contra. Sic remota animalis materia sunt 4 elementa; proxima (productionis) semen vel (constitutionis) corpus organicum.

Est ergo inter causas ordo, in quo una proprius alterâ tangit effectum, præcipue illam propinquam dicimus, quæ effectui proxima est.

4. III. Causa est prima vel secunda (η).

(η) Monuimus in Instit. Logicis Causam dici primam vel causandi proximitate, quæ est causa proxima, de quâ divis. præced. vel causandi primitate, quæ in ordine causandi non habet causam sui generis priorem, sive absolutè, sive secundum Quid. Causa igitur secunda est qua

est quæ priorem habet. Sic Causa efficiens absolute prima omnium rerum est Deus; secundum quid & in ordine causarum Physicarum prima est cælum. Homo generans hominem est causa secunda.

§. IV. Causa est adæquata vel inadæquata (3).

(3) Adæquata cum causato recurrit & aquè latè patet, ita ut causâ positâ ponatur quoque effectus; Inadæquata ē contra. Rationalitas est causa adæquata rifiabilitatis; sutor inadæquata calcei. Huic reducenda est divisio causæ in totalem & partialem. conf. Inst. nost. Log. part. I. cap. 6, theor. 2.

6. V. Causæ sunt Internæ, quæ essentiam causati ingrediuntur, eamque intrinsecè constituunt, ut Maria & Forma: vel Externæ, quæ essentiam causati non ingrediuntur, sed extrinsecus ad productionem illius influunt, ut Efficiens & Finis. (1).

(1) Internum & Externum hic dicuntur

tur ratione non *subjecti*; sed *essentiae*, Vide Institut. n. Log. part. I. cap. 2. th. 2.

Sed querat aliquis, quo referendum est exemplar seu *causa* exemplaris? Respondemus cum Scheiblezro Met. lib. I. cap. 22. n. 35. Exemplar non vide ri esse causam, cum non conveniat ipsi influxus causalis. Esse ergo id solum conditionem vel dispositionem in agente intellectuali illi ad agendum necessariam, atque sic principium quidem, sed prout hoc præscindit a causalī & non causalī. Aliás si ratio cause ipsi competet, posset forte quodammodo ad causam Instrumentalem reduci, ut in Institut. Logicis part. I. cap. 3. ad theor. 5. indigavimus.

7. *Materia* (χ) est *causa interna*, ex quā (λ) constituitur aliquid, ita ut hæc ei insit. (μ). Estque 1. *Permanens* vel *Transiens* (ν) 2. *productionis* vel *constitutionis* (ξ).

(χ) Intelligimus jam *materiam* non in quā, quæ *subjectum* est; nec *circa quam*, quæ *objectum*; sed ex quā, quæ *causa* est, & aliás vocari solet *internum principium passivum*, item *pars materialis*. Alias vocis acceptiones exposuimus in Institut. Logicis.

Divi-

Divisio quoque Materiæ in Sensibilem & Intelligibilem, quam ibi tradidimus, hic distinctio solum est nominalis. Materia enim intelligibilis æquivocè duntaxat Materia est, nec hoc loco attenditur.

(λ) Particula *Ex* varia habet significata, quæ recensita vide in Instit. Log. præcipua tamen & maximè propria est illa acceptio, quâ causalitatem dicit materiae, quæ in eo constitit, quod ex ipsa aliquid fiat, ita ut eadem illud intrinsecè componat, & actum formalem recipiat.

(μ) Cum hæc definitione quoad sensum convenit illa brevior. *Materia est causa interna, ex quâ materiatum est.* Conf. Instit. nostr. Log.

(ν) *Immanens seu permanens est, ex quâ secundum esse invariatum inexistentem constat materiatum.* Talis materia gladii est ferrum. *Transiens est, ex quâ essentialiter immutata materiatum constat.* Talis materia pulli est ovum: semen equinum equi.

(ξ) *Materia productionis seu generationis est, ex quâ fit aliquid, ut ex semine fit*

fit corpus. Materia constitutionis est, ex quâ res jam producta constat, ut homo ex corpore organico.

8. *Forma* (o) est causa interna, per quam (π) res materialis (vel formatum) est id quod est. Estque materialis vel immaterialis. (g)

(o) Varias acceptiones vocis Formæ & alias ejusdem appellationes vide in Instit. nost. Log. part. i. cap. 5. th. 1. Nunc saltem, ad ulterius tollendam æquivocationem distinctiones quædam nominales sunt attingendæ.

Dist. 1. *Forma* est essentialis vel accidentalis. Illa rem in esse constituit; hæc constitutionem rei non ingreditur, sed accidentaliter eam determinat, ut doctrina in homine.

D. 2, *Forma* est Metaphysica vel Physica. Illa est tota rei quidditas & essentia, ut, humanitas: hæc altera pars com-

compositi in materiam recepta, ut anima rationalis.

D. 3. *Forma est totius vel partis*, quæ distinctio dupliciter intelligitur, ita ut vel 1. Forma totius sit forma Metaphysica; forma partis Physica. 2. Forma totius sit forma compositi totalis; forma partis, verò partialis aliquid partis compositi. Sic anima rationalis est forma totius; forma cerebri, cordis &c. forma partis.

D. 4. *Forma est adsistens vel informans*. Illa est, quæ operationem & motum rei dirigit; extra essentiam illius existens, sic auriga est forma currus; intelligentiæ ab Aristotele finguntur esse formæ orbium cœlestium. Hæc est, per quam res est id quod est.

D. 5. *Forma est Generica, Specifica & numerica seu singularis & propria*. Illam formatum habet à suo genere; per istam in certa specie constituitur; hæc est incommunicabilis & dat esse numericum. Sic Alexandri forma numerica

rica, hæc ipsius anima; Specifica, forma hominis anima rationalis; genericæ, forma animalis, forma viventis &c.

(π) Diversas particulæ Per acceptiones recensuimus in Instit. Logicis. Usitatissimè formæ exprimit causalitatem, quam exercet materiam actuando, compositum in certâ specie constituendo, & operationes specificas edendo. Atque hoc est ultimum esse largiri formaliter rebus naturalibus. Dicimus *rebus naturalibus*; hæ enim propriè ut materiam: ita quoque formam habent. Conf. Instit. nostr. Logicas in explicatione definitionis Formæ.

(ρ) Forma materialis est, quæ extra materiam existere non potest; immaterialis quæ potest. Sola anima rationalis est forma immaterialis, reliquæ omnes materiales.

9. *Efficiens* (σ) est causa externa à qua (τ) causatum est. Estque

1. *Per se vel per accidens* (v). 2. *Solitaria vel socia* (φ) 3. *Principalis vel Instrumentalis.* (χ) 4. *Per transformationem vel per emanationem.* (ψ) 5. *Interna vel Externa* (ω). *Univoca vel æquivoca* (a).

(σ) Observandæ circa nomen sunt duæ distinctiones nominales.

1. *Efficiens* alia est *positiva*, quam jam definimus: alia *privativa*, quæ est defectus, cui aliquid tanquam causæ adscribitur; Sic defectus in oculo causa cæcitatis dicitur.

2. *Efficiens* est vel *Naturalis* seu *Physica* (*alias realis*) quæ vero influxu attingit effectum, & hic consideratur: vel *moralis*, quæ suo quidem influxu non attingit effectum, nihilominus tamen talis est, ut ei imputetur effectus, in laudem vel vituperium, pœnam vel præmium. Agitque hortando, rogando, consulendo, persuadendo, mi-

P nis in-

nis instigando, non impediendo, meritoriaæ causæ vices sustinendo &c. Ita ignis est causa combustionis domus naturalis; ignem admovens causa moralis. Et huc referri debere videtur causa impulsiva. Vid. Instit. nostr. Log.

(7) Particula à vel ab tametsi sèpissimè usurpetur ad alios respectus designandos; in nobiliori tamen significatione denotat causalitatem effientis, quæ in verâ actione consistit. Unde Calovius: *Efficiens causa est, à qua primò fit actio.* Et Frommius: *Efficiens est causa externa, à qua res est per veram actionem.*

(v) *Efficiens per se est, quæ suâ facultate efficit.* Estque Naturalis, quæ ex solo naturæ instinctu sine ratione & consilio agit, ut magnes trahit ferrum, apis melificat, oculus videt: *vel voluntaria, quæ liberè, cum ratione & consilio agit,* ut Deus creavit mundum, Philosophus disputat &c.

Efficiens per accidens est, quæ præternaturam

zuram aut intentionem suam vi alienâ efficit; Indeque præternaturalis vel involuntaria. Illa non suâ naturâ, sed per aliquod quod ei accidit, effectum producit, ut veritas odium, febris tempestantiam. Hæc cum libertate agens, præter institutum & consilium suum agit, estque *Fortuita vel Invita*.

Efficiens fortuita præter intentionem casu fortuito efficit. Sic piscaiores Mileſii extraxerunt aureum tripodem.

Efficiens invita est vel coacta, quæ vi causæ extrinsecus adventantis, cui resistere non potest, ad effectum cogitur. Sic fur coactus vadit ad patibulum. *Vel Imprudens,* quæ per ignorarrantiam & imprudentiam agit. Sic Actæon Dianam nudam conspexit. Sed hæc omnia fusè & sufficienter, uti speramus, tractata, videlicis in Institut. nostris Logicis.

(φ) *Efficiens solitaria est,* quæ sine concurſu alterius cause ejusdem ordinis agit, ut planta cum generat. *Socia est,* quæ

cum aliâ ejusdem ordinis causâ ad effecti productionem concurrit, ut duo equi trahentes currum.

(χ) *Efficiens principalis est, quæ in agendo priores sibi partes vendicat; estq; Primaria vel secundaria. Ab illâ tanquam prædominannte primariò dependet causatum: hæc primariæ cooperatur, ut ab ea secundariâ ratione causatum dependeat. Instrumentalis est, quæ efficienti principali ad actionem inservit & ab eâ dirigitur. In ædificatione domus Efficiens principalis primaria est architectus; principales secundarii operarii; instrumentales, securis, serra, ascia, melleus &c.*

(ψ) *Efficiens per transmutationem est, quæ cum conatu & transmutando aliud agit, ut homo generat hominem. Efficiens per emanationem est, à quâ dimanat & fluit effectus per naturalem resultantiam, citra conatum & mutationem. Talis causa luminis est sol; anima intellectus, voluntatis &c.*

(ω) *Effi-*

(ω) *Efficiens Interna* (*ratione subjecti*) est, quæ per actionem immanentem agens actionem in se recipit. Sic anima inteligit. *Externa*, quæ per actionem in aliud subjectum transeuntem agens, effectum extra se ponit. Sic architectus ædificat domum. Illius ergo actio immanens, hujus transiens dicitur.

(a) *Efficiens Univoca* est, quæ effectum producit sibi in specie similem, ut equus generans equum. *Æquivoca*, quæ effectum producit sibi in specie dissimilem, ut sutor conficiens calceum.

Divisionem Efficientis in Preparantem, Adjuvantem & perficientem, vide apud Scarff. Met. Exempl. lib. 2. cap. 8.

20. *Finis* (b) est *causa externa*, propter quam (*cujus gratia*) causatum est (*agit efficiens*) (c). Estque
2. *Principalis vel minus principialis*.
(d) 2. *Ultimus vel intermedius* (e).

(b) *Finis* jam non accipitur pro extremitate vel termino, sive magnitudinis,

sive durationis; sed pro causa finali. Vide Institut. nost. Log part. i. cap. 6. th. i. (c). Varias usurpationes præpositionis *propter*, & vocis *gratia*, in Institut. Logicis ostendimus. Hic tenendum earum utramq; in significatione illâ nobiliori accipi, quâ finis causalitatem exprimit; inquitque finem talem esse causam, quæ efficientem ad agendum bonitate suâ exstimulat, mediaque præscribit, & iis numerum, mensuram & ordinem conciliat, ut propter eam tanquam perfectionem (non essentialiem, sed accidentalem) res esse dicatur, ceu anteâ in Institut. Logicis loquuti sumus.

Observandum autem hoc loco, finem hoc peculiare præ reliquis causis habere, ut causalitatem suam exercere possit, quando actu non dum existit, (nam quando jam acto est, finis rationem non habet.) Nam causalitas finis, prout modò inculcatum, est movere & excitare desiderium Efficientis; desiderari verò & appeti potest etiam Ens ita potentia, modo sit cognitum. vide sup. pag. 40. ax. II, Ne verò quis putet, verba sunt Frommii, nos ita affectionem tribueré non Enti, vel Enti in potentia, notandum est, quod circa causalitatem finis distinguens.

Anguendus sit terminus à quo à termino ad quem. Quoad terminum à quo, finis tribuitur non enti, sed ita non exercet causalitatem, verum eam exserit quoad terminum ad quem, qui est Efficiens, quam excitat finis. Efficiens vero Ens est. Ergo finis formaliter tribuitur enti, non vero non Ens. Conf. Institut nostr. Logicas.

(d) Finis principalis est, quem efficiens primariò intendit; Minus principalis sive secundarius, quem secundariò. Sic conjugii finis principalis est procreatio sibolis & conservatio speciei; secundarius, mutuum adjutorium.

(e) Finis ultimus seu summus est, ad quem reliqui fines ordinantur. Estque vel absolute & simpliciter talis, qui respectu rotius rerum Universitatis ultimus est, nec ad ulteriore unquam finem tendit, ut gloria Dei: vel secundum quid & in suo genere, qui in certo rerum creatorum ordine postremus est. Sic sumnum bonum finis est in Ethica.

22. *Propositis modo finis divisionibus, sequentes quoque distinctiones utiliter adjunguntur.* 1. In finem cu-

jus & cui (f) 2. *In Efficiendum &*
obtinendum (g) 3. *In internum &*
externum (h) 4. *In se & per ac-*
cidens (i) 5. *In finem indigentiae &*
assimilationis. (k). 6. *In finem obje-*
tivum & formalem (l). 7. *In fi-*
nem actionis & operis (m).

(f) *Finis cuius est, cuius obtinendi gra-*
zia efficiens agit. Finis cui est ipsum sub-
jectum, cui finis cuius acquiritur. Medi-
ci ægrotum curantis finis cuius est sa-
nitas, finis cui ægrotus.

(g) *Finis efficiendus est, qui cum antea*
non existat, actione efficientis producitur,
ut annulus fabricandus. Finis obtainen-
dus, ad quem prius existentem tendit effi-
cens, ut pecunia adquirenda.

(h) *Divisio finis in Internum & Ex-*
ternum, potissimum habet usum in determi-
nandis finibus disciplinarum practica-
rum & artium, in quibus uterque at-
tenditur. Finis Internus est, qui ipsam
rei

rei naturam sequitur, estque semper in potestate Efficientis. Externus, qui convenit quidem rei per naturam, ex illa tamen sine accessu alicujus extranei non resupinet, adeo ut eo sàpè excidat. Sic finis internus Rhetoricæ est benè dicere, externus persyadere. Finis internus artis piscatoriæ piscari, externus capere pisces.

(i) *Finis per se est, ad quem res suâ naturâ ordinatur. Per accidens, ad quem finitum præter naturam ex ordinatione quâdam extrinsecâ destinatur.* Sic divitiarum finis per se est yitæ sustentatio, per accidens luxuria.

(k) *Finis indigentia est, qui propter imperfectionem suam finito indiget: assimilationis, quo ob perfectionem finitum indiget, cuiq; studet assimilari.* Sic Homo finis est indigentia creaturarum; Deus finis assimilationis hominis.

(l) *Finis objectivus (alias finis qui) est objectum, ad quod tendit finitum. Formalis (alias finis quo) est actus, quo finitum ad*

objectum tendit. Ita conjugii finis objectivus sunt liberi; formalis libero-rum procreatio.

(m) *Finis actionis est ipsa res facienda.* *Finis operis seu rei factæ, est ipsa rei opera-tio seu usus.* Sic finis ædificationis est domus, & hujus jam exstructæ finis inhabitatio.

A X I O M A T A.

I. *Omnis causa agit.* (n)

(n) 1. Ageret jam generaliter sumitur, prout influxum causalem notat; non verò specialiter, prout soli efficienti, quod ideo agens dicitur, convenit. 2. Causa vera & positiva verò agit; causa privativa per ἀκυρολογίαν agere dicitur. 3. Instrumentum etiam agit, non respectu efficientis, sed ratione effecti.

II. *Nihil est causa sui ipsius.* (o)

(o) Limitandum est axioma. 1. Aliud est esse causam sui ipsius, siue esse à se ipso positivè, quomodo nullum Ens est à seipso: aliud verò esse à se ipso negativè, quomodo Deus est à seipso. Vide sup. pag. 184. 2. Nihil est causa sui ipsius simpliciter, seu ratione Entitatis suæ; potest tamen esse causa sui ipsius secundum quid, vel ratione illius quod essen-tiae accedit. Sic homo potest reddere seipsum probum, doctum, virtuosum &c. 3. Nihil est causa sui ipsius secundum idem esse. Unde non obstat quod

PARS GENERALIS

235

quod finis in esse intentionalib; sit causa sui ipsius
quoad esse reale.

III. Nihil sit sine causa (p).

(p) Sensus est, omne Ens quod fit & producitur,
causam habere efficientem & finaliem. Materia e-
nimir & forma substantiis ducunt corporis pro-
prietates convenientes.

IV. Causa est prior causato (q).

(q) Intelligitur causa in particulari, non in uni-
versali & natura abstracta. Alias limitationes vide
in Instit. Log. p. 1. cap. 2. can. 1.

V. Posita causa ponitur causatum.

VI. Negata causa negatur causatum.

VII. Causa est nobilior causato.

VIII. Qualis causa talis effectus.

IX. Causa cause est etiam causa causati.

X. Omnis actio est propter finem.

XI. Nihil agit ultra vires suas.

XII. Agens naturale semper agit idem.

XIII. Actiones sunt suppositorum (r).

(r) Intelligendo 1. de principio actionis quod.
2. Si principium actionis quo sit in supposito.

XIV. Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est.

Hæc & alia de Causa & Causato Axiomata, maximam partem explicui-
mus in Institutionibus nostris Logicis,
quò

quò proinde Lectorem remittimus,
& actum hic agere, ne limites etiam
compendii egrediamur, nolumus.

SERIES SECUNDA

*De affectionibus disjunctis prima-
rijs mediatis.*

C A P. X.

COMPLETO ET INCOM- PLETO.

Fuerunt affectiones disjunctæ principales imme-
diatæ; sequuntur mediatae, quas eo ordine, quo an-
te unitas, ex quibus resultant, tradituri sumus.

2. *Affectiones disjunctæ primariae
mediatae sunt, quæ mediantibus affe-
ctionibus Unitis ex essentiâ resul-
tant [a]*

(a) Sic ens mediante perfectione est
completum vel incompletum: ratione u-
nitatis, Simplex vel compositum: Idem vel
diversum; communicabile vel incommuni-
cabile; ratione veritatis naturale vel ar-
tificiale: ratione durationis, permanens vel
successi-

successivum; ratione Ubicatit, circumscriptum vel incircumscripum.

2. Completum (b) est, quod habet essentiam in se terminatam, & per se non ordinatur ad perfectionem alterius (c).

(b) Vocem *completi* quod concer-
nit, sciendum eam hic non participia-
liter sumi, prout aliud complens, a
quo completur, respicit; sed *nomen-*
liter, pro omni eo, quod esse in se ter-
minatum habet, sive per seipsum, si-
ve ab alio. Etsi vero *completum, con-*
summatum, perfectum & totum in popu-
lari sermonis genere æquipollentia
sint; hic tamen non sunt idem: Nec
enim omne completum consumma-
tum & totum dici potest, ut Deus:
nec omne perfectum completum, ut
forma. Vide Scheibl. lib. i. Met. cap. ii.

(c) Duo Entis completi requisita
descriptio data continet, unum affir-
mativum, quod *habeat essentiam in se*
termis

terminatam: Terminata vero essentia hic non idem est quod finita; sed, prout requisitum negativum, quod alterum est, explicat, *taliꝫ, quæ per se non est ordinata ad perfectionem alterius*, sic omnis species & omne totum, est tale completum in essendo. Vide Scheibl. loco cit. quid sit completum in subsistendo, in parte speciali docebitur.

3. *Incompletum est, quod non habet essentiam in se terminatam, sed per se ordinatur ad perfectionem alterius.* (d)

(d) Sic Entia incompleta sunt omnes partes integrantes in toto, & partes essentiales, sive intra sive extra totum; ut anima rationalis, tam extra unionem quam in illa Ens incompletum est Destinatione namque naturali complet esse humanum, quam potentiam retinet etiam in statu

sepa-

separationis, ut loquitur Calovius, apud quem videsis quoque distinctionem Entis Incompleti, in Hyperphysicum, Physicum & Logicum.

A X I O M A . (8)

- *Ex duobus completis non fit unum per se.* (e) Intellige 1. Completa non ejusdem, sed diversæ naturæ. 2. quæ simul completa sunt in subsistendo. 3. quatenus completa manent in statu completo, nec habitum incompleti induunt.

C A P . XI.

De

SIMPLICITATE ET COMPOSITIONE.

1. *Simplicitas* (α) est *Unitas indivisibilis.* (β).

(α) *Simplex* dicitur quasi *sine plica* & *plurium rerum complicationē*, & accipitur. 1. *Philologicè*, quomodo significat vel id quod *dolo caret*, vel quod non est *ornatum*, vel quod est *imprudens*. 2. *Physicè*, quomodo opponitur mixto, cum *corpus*, quod non est *compositum ex*

4 ele-

4 elementis, simplex dicitur. 3. Metaphysicè, prout opponitur composito, estq; id quod Entitatem habet indivisibilem.

(β) Quocirca etiam simplicitatem describimus, quod sit Unitas indivisibilis. Est enim Unitas hujus affectionis disjunctæ fundamentum, ad eò ut membra Unitatis in re sint membra hujus disjunctæ affectionis, ut loquitur Frommius.

2. Simplicitas est vel absoluta (γ) vel Restricta (δ).

(γ) Illa soli Deo competit. (δ) Hæc spirituum finitorum est & accidentium. Conf. suprà pag. iii. in doct. Unitatis.

3. Compositio (ε) est Unitas divisibilis (ζ)

(ε) Compositio jam non denotat externum efficientis seu componentis actum; sed internum statum & conditionem compositi. Est au-

Est autem compositio ratione nomi-
nis *alia Realis, alia Intentionalis.*

II. *Compositio Realis*, in qua termi-
ni componentes realiter distinguuun-
tur. *Estque Essentialis vel accidentalis,*
Illa est, quâ plura Entia uniuntur ad
Unum per se constituendum; atque
tanquam propriè dicta compositio
hoc loco attenditur. Hec est, quâ
plura Entia conjunguntur ad unum
per accidens. Estque 1. Inter substanciam
& accidens, ut in flavo, justo, do-
ceto &c. 2. Inter substantiam & substan-
tiam, ut in ferro ignito, in aquâ cali-
da. 3. Inter accidens & accidens, ut com-
positio ex dulcedine & albedine in
lacte. Intentionalis seu rationis, com-
positio est, in qua termini non realiter,
sed ratione duntaxat distinguuuntur.

De hâc dicit Calovius: Terminî componentes hîc
dieuntur partes rei, non ex parté objecti; sed ex par-
te nostræ cognitionis, quæ cum nimis imperfecta
est, non potest penetrare simul objectum & omnia
eius prædicata intrinseca. Utut ergo termini illius
reales sint, prædicantur quippe verè & realiter de

Q

Enti

Entibus realibus, debent tamen non differre realites,
adeoque non possunt separari.

Talis *compositio Intentionalis* est 1. *Ex Esse & essentia*, sive per rō esse intelligatur id quod est, ut homo: per essentiam verò id quo est, ut humanitas: sive per Esse concipiatur Essentia actualis seu existentia; per essentiam verò essentia possibilis. 2. *Ex natura & supposito*, quatenus nimirum hæc compositio in abstractione consideratur, prout etjam in Deo possumus considerare naturam & suppositum seu personam. Alias si in specie attendatur hæc compositio ex natura & supposito, prout est in Ente finito, spectat analogicè ad compositionem realem. Vide Calov. 3. *Ex subjecto & attributo, item ex attributo & attributo*, quæ compositio iterum, si rationis esse debet, in abstractione est intelligenda, prout etiam transcendentibus & eminentibus applicari potest. Alioquin ubi attributa sunt accidentia, compositio est Realis &

lis & quidem accidentalis. 4. *Ex genere & differentia;* item ex differentia & differentia. Hæc ideo, inquit Frommius, pertinet ad compositionem rationis, quia genus non datur nisi per intellectus operationem. Competit ergo hæc compositio rei à parte saltem conceptus. Conf. Calovium.

(?) Cum Compositionem describamus quod sit *Unitas divisibilis*; facile appareat *compositum esse*, quod *Entitatem habet divisibilem*. Aliis *compositio finitur, distinctorum mutuo sese excludentium unio*. Unde quoque hæc tria realis ac propriè dictæ compositionis recensentur requisita, scilicet quod *termini componentes debeant 1. reales esse & 2. realiter distincti. 3. Unum per se constituere*.

4. *Compositio propriè ita dicta est vel ex materia & forma; vel ex partibus quantitativis.* (?) Quibus per analogiam additur *compositio ex na-*

tura & supposito in substantiis finitis. (7).

(7) Compositio in corporeis est, ex materiâ & formâ ratione totius compositi, quod materia & forma constituunt; ex partibus verò quantitativis ratione alterius tantum partis, scilicet materiae, quæ ab illis integratur.

(8) Compositionem ex natura & supposito in substantiis finitis, huc per analogiam, ut suprà quoque monitum, spectare dicimus; etsi enim in illa termini componentes realiter differunt; tamen, quia suppositalitas non Ens est, sed modus; analogicè dunt taxat componere dicitur.

Nota nos in exprimendis rationibus simplicitatis & compositionis formalibus, verba retinuisse Frommii: interim tamen idem sensus, his quoque descriptionibus, & fortè apertius exprimitur: *Simplicitas est modus Ens, quo*

~~33.~~, quo Ens Entitatem habet indivisibilem.
Compositio est modus Entis, quo Ens Enti-
tatem habet divisibilem.

5. Compositio terminos compo-
nentes infert, qui alias partes dicun-
tur, sicut id quod ex his compositum
est, Totum appellatur.

6. Totum (i) est quod ex parti-
bus debito modo unitis constituitur (x)

(i) Äquivoca vox Totum est. Inde
dicitur aliud 1. *Totum perfectionale*, quod
sine partibus totum, propter totali-
tatem omnium perfectionum ita di-
citur, ut, Deus. 2. *Potentiale seu pot-
estativum*, quod plures continet poten-
tias, ut anima. 3. *Totum Universale*,
quod est conceptus, pluribus essentia-
liter inferioribus communis, ut sunt
genera & species. 4. *Totum Numerale*
quod est plurium unitatum collectio,
ut numerus multitudinis. 5. *Totum Es-
sentiale*, & 6. *Totum Integrale*, quæ duo
postrema, tanquam veræ totius species

seq. theor. definiuntur. Addit Scar-
fius Met. Exempl. lib. 2. cap. 19. ex
Armando & Combach. 7. Totum
individualē, quod nihil aliud est quām
res singularis, seu Ens numero unum.

(x) Ex datâ definitione colligere
licet duo ad Totum requiri: 1. ut
per partes constituatur, 2. ut partes
in toto uniantur.

7. *Totum est vel Essentiale (λ)*
vel integrale (μ). Quibus per ana-
logiam addi potest Totum singula-
re. (ν).

(λ) *Totum essentiale est, quod constat*
ex partibus essentiam totam constituantibus,
ut homo, quatenus constat ex a-
nimâ & corpore. Et hujus totius
partium unâ sublatâ, totum tollitur.

Nota. *Totum Essentiale Physicum* hic propriè
totum essentiale dicitur; non verò Metaphysicum.
Vide Instit. nostr. Logicas part. I. cap. 25, theor. 4.

(μ) *Totum Integrale est, quod ex par-*
tibus quantitatibus seu integrantibus constat,
ut, corpus humanum, quod constat
capite,

capite, pectore, ventre, brachiis &c.
Divisionem totius Integralis in homogeneum & heterogeneum vide in Institut nost.
Log. cap. cit. theor. 5.

(v) Totum singulare Calovio duplex est: Personale & Sacramentale (quæ explicare ex Scripturâ S. Theologorum est) De his autem ipse Calovius ita loquitur: *Ubi tamen, inquietus, observandum: quod hæc saltim per analogiam è natutâ totius explicari debeant, nec omnia sint applicanda, quæ in aliis modis reperiuntur. Sed potius præscindendæ, quæcunq; alias repertuntur imperfectiones.*

7. Pars est, quæ ad constitutio- nem totius concurrit (ξ).

(ξ) E natura totius facile, quid pars sit, colligi potest. *Toti Essentiali respondent partes Essentiales, quæ essentiam rei intrinsecè constituant per unionem essentialiem, ut anima & corpus respectu hominis: Toti Integrali partes integrantes seu quantitativa, quæ integritatem rei complent per cohaesionem continuam, ut caput,*

collum, pectus, venter &c. in animali. Reliquis totis impropriè vel per analogiam sic dictis, suæ quoq; partes impropriæ vel analogicæ respondent.

AXIOMATA.

I. Simplex (o) est prius (π) composto (ρ)

(o) Intellige simplex cum absolute, tum respectivè, quod minus est compositum: Sic corpus organicum licet compositum sit, simplex tamen dici potest respectu hominis, qui ex eo componitur, quo respectu etiam homine prius est.

(π) Prius naturā, non semper tempore.

(ρ) Composito scilicet suo, vel quod ex illo simplici componitur.

II. Simplicitas est summus unitatis gradus. (σ)

(σ) Nam essentiæ indivisiæ addit indivisibilitatem.

III. Summè simplex omnis compositionis expers est; reliqua omnia suo modo composita sunt: (τ).

(τ) Sic substantiæ spirituales finitæ, etsi careant partibus quantitatibus, itemque materiâ & formâ; non tamen ab omni compositione absolvuntur; sunt enim compositæ ex naturâ & supposito, ex actu & potentia.

IV. Quicquid est pars partiæ est quoque pars totius. (υ).

(υ) Digi-

(v) *Digitus est pars manus, manus pars hominis, E. digitus quoque pars est hominis.*

V. Quicquid tribuitur toti (P) id ei secundum aliquam partem ad minimum conveniat, necesse est. (X).

(P) *Toti materialiter non formaliter considerato.*

(X) *Sic quia intelligere tribuitur homini, E. secundum aliquam partem ei convenit. Itaque*

Quod non est pars alicujus, id toti tribui nequit.

VI. Quicquid prædicatur de parte (ψ) prædicatur etiam de toto. (ω).

(ψ) *Secundum Entitatem partis absolutam; non secundum esse formale, quatenus pars est & toti opponitur.*

(ω) 1. *Valet regula, nisi prædicatum sit peculia-
riter ad partem determinatum, & toti non repugnet.* 2. *Procedit etiam de partibus toti homoge-
neis; de heterogeneis tum demum, quando diversa non
est ratio, eur. prædicatum toti non conveniat.*

Axiomata hæc: Ubi totum est, ibi omnes ejus partes esse necesse est. Pars non prædicatur de toto, nec totum de parte: & plures alias de toto & parte regulas, explicatas vide in Instit. nostris Logicis: hoc solùm observato, quod ibi in plerisque regulis loquentes cum

Ramæis, *totum propriè dictum appellemus integrum & partes membra.*

C A P. XII.

DE
IDENTITATE ET DI-
VERSITATE.

Fundamentaliter quando consideratur identitas, ferè cum Unitate coincidit; formaliter vero accepta differt. Nam Unitas est affectio Entis Unita & simplex: identitas disjuncta & respectiva. Illa est negatio divisionis, hæc distinctionis. Illa dicit negationem divisionis in se; kæc negationem divisionis à se.

2. *Identitas est modus Entis, inferens convenientiam in aliquo* (a).

(a) Generaliter acceptam hic identitatem describimus, non specialiter prout secundum Aristotelem s. Metaph. c. 9. denotat convenientiam duntaxat in tertio essentiali. Expressius cum Scarffio theor. transc. disp. 14. th. 7. ita describi posset: *Identitas est modus entis, quo sub statu convenientiae, vel res refertur ad seipsum, vel res refertur ad rem, vel realitas ad realitatem, vel realitas ad rem*

rem

rem sive essentiam, cuius respectu realitas dicitur. Alias brevius identitatem in genere hunc in modum definit. *Identitas est affectio Entis, sub qua Entia in quopiam conveniunt.*

2. *Identitas alia est rationis (b) alia Rei.*

(b) *Identitas Rationis est (non quam ratio fingit, ut nonnulli explicant; sed) cum extre-
morum nulla planè est diversitas; sed idem
ad seipsum refertur, ut cum V. g. Petrus
ad seipsum refertur, & sibi ipsi idem
esse dicitur. Cumq; ejusdem ad se-
ipsum non sit propriè dicta relatio:
Identitas hæc absolute, quoque dici so-
let. Est autem hæc maxima atque
summa identitas, unde quoque nemo di-
citur esse suiipsius.*

3. *Identitas Rei (c) est vel Ex-
trinseca vel Intrinseca. Illaque vi-
cissim causalis (d) Effectiva (e) Sub-
jectiva (f) & Accidentalis (g). Hæc
vero*

verò essentialis (h) vel supposita-
lis (i).

(c) *Identitas rei est, quā plura in aliquo
tertio conveniunt, alias etiam Relativa
dicitur.*

(d) *Identitas Causalis est, quā plura
respectu cause ejusdem conveniunt. Ut duo
gladii respectu ejusdem fabri Efficientis;
studiosi respectu ejusdem finis,
scilicet eruditionis acquirendæ.*

(e) *Identitas effectiva est, quā plura
respectu ejusdem effecti convenientiam ha-
bent. Talis identitas est inter duos e-
quos currum trahentes; inter Patrem
& matrem respectu proli.*

(f) *Identitas subjectiva est, quā plura
in eodem subjecto conveniunt. Sic intel-
lectus & voluntas habent identita-
tem in animâ.*

(g) *Identitas accidentalis est, quā plu-
ra in aliquo accidente conveniunt. Talis
Identitas est equalitas, quæ est conve-
nientia in eâdem quantitate, ut cum
linea*

linea lineaæ æqualis dicitur: & similitudo, quæ est convenientia in eâdem qualitate, ut cum duos homines ratione coloris virtutis &c. similes dicimus.

(h) *Identitas essentialis est, quâ plura conveniunt in uno tertio essentiali, estque tum ratione Essentiæ simplicissimæ: tum ratione essentiæ compositæ. In essentiâ simplicissimâ, plures conceptus identificantur eidem Essentiæ, ut Unitas, veritas, bonitas &c Enti. Atque huc suo modo pertinet Identitas illa planè singularis, quâ tres personæ S. S. Trinitatis habent eandem numero essentiam divinam, de quâ Theologi. In essentiâ compositâ plura ad eandem essentiam constituendam intrinsecè concurrent, sic materia & forma identitatem habent ratione corporis, quod constituunt.*

Porro huc, scilicet ad Identitatem Essentialem, pertinet secundum Scartum in Metaph. Exempl. divisio I- denti-

dentitatis in *Genericam* (*univocam* & *analogicam*) *Specificam* & *numericam*, et si forte *identitas rationis* etiam *numerica* dicē possit. Ita generē *univoco proximo* conveniunt leo & equus, in animali; *res in moto*, Leo & quercus in corpore vivente. Substantia & accidens analogicē conveniunt in Ente. Petrus, Iacobus, Maria &c. conveniunt in eādem specie. Socrates *juventis* & *Socrates senex* est idem numero. Hic homo & hic studiosus sunt idem numero. Sic idem numero sunt Albis Dresdensis, Wittebergensis & Magdeburgensis.

(i) *Identitas suppositalis est, quā plures naturae conveniunt in uno supposito vel persona.* Talis identitas suppositalis est inter ferrum & ignem in ferro ignito, inter Sal & aquam in aqua falsa. Hujus identitatis insigne ac planè singulare Exemplum habemus in Theologia, in duabus Christi naturis, quæ unam personam constituunt.

4. *Diversitas* (k) est modus Entis, inferens plurium in aliquo tertio disconvenientiam (l).

(k) Quoad vocem i. *Diversa* in Logicis opponuntur *Oppositis*, suntq; illi termini, qui ita dissentunt, ut iis per naturam non repugnet consentire. 2. In Metaphysicis aliquando *diversa* opponuntur *differentibus*. Inde diversa in genere solent constitui duplia: *primo diversa*, quæ se totis seu totâ essentiâ; & *diversa differentia*, quæ per aliquid sui, seu parte essentiæ, differentiâ nimirum constitutivâ, distinguuntur. 3. Adæquate in Metaphysicis in doctrinâ affectionum Entis, *diversitas* opponitur *Identitati*, & ita nunc accipitur. Conf. Inst. nost. Log. parte i. cap. 12.

(l) Dicimus autem quod *diversitas* inferat plurium disconvenientiam, vel negationem convenientiæ inter plura; nam idem sibiipsi non potest non convenire.

L. Dts

5. *Diversitas est vel distinctionis,
vel oppositionis.*

6. *Distinctio (m) est diversitas
repugnantiam de se non inferens (n)*

(m) Ut qualis distinctio affectio-
nem Entis verè constituat, manife-
stum fiat, notandum hic diligenter,
*distinctionem ratione nominis aliam esse
Realem (Rei, sive ex parte rei) aliam ra-
tionis (sive juxta rationem)*.

Realis distinctio inter illa intercedit,
quæ citra operationem intellectus di-
stinguuntur : atque hoc loco atten-
ditur.

Distinctio rationis eorum est, quæ citra
operationem intellectus non distin-
guuntur, estque vel i. *Rationis ratio-*
cinantis (alias rationis puræ] quæ tantum,
nullis occurrentibus conceptibus for-
malibus diversis de objecto eodem,
ab intellectu ratiocinante fingitur,
dum eundem conceptum pro lubitu
diversimodè considerat. Sic si dicatur

Leo

Leo est Leo, distinguitur leo à seipso,
quatenus est subjectum & prædicatum;
estque distinctio rationis ratiocinantis, quæ
sic dicitur, quia ratio illam facit vel fini-
git ratiocinando, in terminis extra in-
tellectum planè iisdem. 2. Rationis ra-
tiocinatæ (alias rationis Eminentis, item for-
malis) quando ratio nostra ansam &
occasione distingvendi à rebus ipsis
accipit, datis nimis de uno eodem
que objecto diversis conceptibus for-
malibus. Ita distinguitur esse homi-
nis ab esse animalis. Sic immensitas
Dei distinguitur ab immortalitate Dei,
distinctione rationis ratiocinatæ, quæ sic di-
citur, quod ratio quasi passivè ratioci-
netur, hoc est ad ratiocinandum mo-
veatur ab aliquo fundamento in re ex-
tra intellectum posito. Vide Scheibl lib.
I. Metaph. cap. 8. n. 46 & seqq. Conf.
Scarff. in Metaph. Exempl. I.b. 2 c 16.

Nota I. hæc distinctio rationis ratiocinatæ, alibi
quidem vera & propria est diversitas; in prima tas-
men Philosophia propriè diversitas dici non potest,

cum affectiones Enti citra operationem intellectus competere debeant.

2. Modalis distinctio, distinctioni reali & rationis non contradistinguitur, omnis enim distinctio modalis est vel realis vel rationis.

Porro distinctio rationis ratiocinatae dividi solet in Virtualem, formalem & Modalem. Distinctio virtualis est, quando aliiquid in reipsa indistinctum, operando se variè exserit, ac si contineret virtutum diversitatem. Ita vis indurativa, liquefactiva, rarefactiva, condensativa, quæ in sole una est virtus, prout in diversis objectis diversimodè operando se exserit, distingvitur.

Distinctio formalis in specie (quandoq; enim generaliter usurpatur, & significat distinctionem rationis ratiocinatae in genere) est inter diversos conceptus formales & inadæquatos, seu diversas concipiendi rationes, sub quibus una & eadem res intellectui presentatur. Sic distinguitur conceptus formalis animalis à conceptu homi-

hominis. Ita alia formalis est ratio Entis, alia Unitus, Veri, boni &c.

Distinctio modalis est, quæ versatur inter rem & modum ejus inseparabilem, item inter modos rei sibi invicem non oppositos. Sic distinctio modalis est inter Ens & Unitatem, inter Unitatem & veritatem.

(n) In descriptione data dicimus distinctionem realem de se non inferre repugnantiam. Est enim diversitas alia sine pugna, alia cum pugna. Oppositiō formaliter importat pugnam: distinctio verò formaliter & de se pugnam non infert, etsi, quando materialiter cum oppositione coincidit, in pugnantibus quoque reperitur.

7. *Distinctio realis* est 1. vel analogicè, vel strictè sic dicta.

8. *Distinctio realis analogicè dicta* (alias *distinctio realitatis minoris*) (o) est, quæ intercedit inter rem \mathfrak{G}

*modum ejus separabilem, item inter
modos sibi invicem oppositos.* (p)

(o) Dicitur hæc distinctio realis analogica, nam distinctio utpote Entis affectio, modis Entis non nisi secundario & secundum analogiam convenit. Vide pag. 87.

(p) Sic realiter analogicè distinguitur compositio ab anima & corpore, ratio causæ à fabro &c. Causa & causatum, dependens & independens, omnesque adeò modi sibi invicem oppositi.

9. *Distinctio realis strictè* Σ *in rigore dicta* (alias distinctio realitatis majoris; Geilfusius etiam absolutam vocat) est, quæ versatur inter rem Σ rem, in hoc consistens, ut una res non sit alia.

10. *Distinctio Realis 2. Est vel
realis tantum, quæ in una essentia
singulare.*

singulari & numericâ reperitur: vel simul essentialis, quæ inter diversas essentias volvitur. (q)

(q) Addant nonnulli distinctionem suppositalem, sed gratis, ea namq; semper ad alterutram harum spectat. In divinis distinctio suppositalis realis tantum; in creatis simul essentialis est. Nec enim individua ejusdem speciei essentialiter differe, cum Calovio, contra aliquos, asseverare dubitamus.

Porro distinctio Essentialis dividi solet in Genericam, Specificam & Numericam. Genere differunt, quæ vel in diversis sunt prædicamentis, ut arbor, linea, virtus: vel sub diversis ejusdem prædicamenti generibus subalternis, ut arbor, & lapis. Specie distinguuntur, quæ sub genere formis specificis differunt, ut homo, leo, Elephas. Numero differunt, quæ sunt quidem ejusdem speciei; tamen vel in diversis subjectis existunt, ut albedo in homine, creta, lacte: vel

R 3 diver-

diversa absolvunt supposita, quando scilicet forma specifica per conditio-
nes individuantes hic & nunc contra-
hitur, ut, Petrus, Paulus &c.

*Coronidis loco genuina distinctionis realis
& rationis indicia εἰ τεκμήρια ex Calo-
vio recensere lubet. Realiter itaque differunt
1. quæ diversas habent essentias. 2. quæ a se invi-
cem separari possunt, sive id fiat ordinariè, sive ex-
traordinariè, sive separatione mutuâ, sive non mu-
tuâ. 3. Quæcunque sunt opposita. 4. Quæ se ha-
bent ut producens & productum. 5. Quorum sub-
iecta sunt realiter distincta. Formalis distinctio-
nis indicia hec notat. 1. Quæcunque in eas-
dem serie prædicamentali sibi subordinantur, ea sal-
tem formaliter distingvuntur. 2. Quæcunque defini-
tione (non quoad verba solum, sed quæ sensum)
differunt, ea ad minimum distingvuntur formaliter.
3. Quæcunque in Ente simplicissimo concipiuntur,
ea formaliter distinguuntur, in quantum opposicio-
nem realem non inferunt. Vide modò laudatum
*Calovium.**

11. *Oppositio* (r) est diversitas re-
pugnantiam de se inferens (s) Estq;
vel plurium, quæ dicitur *disparatio*
(t) vel duorum, quæ dicitur *opposi-
tio in specie* (u)

(r) Oppositio nunc generaliter accipitur, prout opposita quævis repugnancia complectuntur, quemadmodum etiam Ramæi hanc vocem usurpant,

(s) Veræ repugnantiæ, quam infert oppositio, requisita hæc continet maxima. *Opposita non possunt tribui 1. eadem 2. secundum idem 3. ad idem & 4. eodem tempore (adde) 5. in excellenti gradu.* Vide Instit. nostr. Log. part. I. cap. 13.

(t) *Disparata dicta videntur quasi disperata (antiquum enim verbum disparo separationem vel disjunctionem significat) ubi intellige separationem essentialem, ut disparata sint illa opposita, quæcumque in essendo vel ratione essentiæ sunt separata, sive localiter sunt separata, sive unita & conjunctissima.* Sic disparata, sunt: homo & lapis, corpus & anima, intellectus & voluntas.

(u) Hæc Ramo dicitur contraritatem. Vid. Inst. nostr. Log.

22. *Oppositio in specie cum unum uni opponitur, est positiva vel negativa* (x) *Illa iterum Relativa* (y) *vel contraria* (z). *Hæc privativa* (α) *vel contradictoria* (β).

(x) *In de Ramo divisione contrariorum (oppositorum specialiter dictorum) in contraria affirmantia & negantia.*

(y) *Relativa Oppositio est pugna relatorum ; hæc enim etsi quandam convenientiam habeant, habent tamen & discrepantiam inter se , ita ut unum non sit alterum. Talis oppositio est inter patrem & filium.*

(z) *Contraria Oppositio (Ramo adversa) est pugna terminorum positivorum è regione sibi perpetuò adversantium. Talis oppositio est inter calorem & frigus, albedinem & nigredinem.*

(α) *Oppositio privativa inter habitum versatur & privationem, ut inter vitam & mortem, visum & cæcitatem.*

(β) *Con-*

(β) *Contradicторia Oppositio* est inter ea quæ sibi invicem opponuntur, ut Ens & non Ens negativum. ut homo non homo.

Sed hæc omnia accuratiū tractata habes in Instit. nostris Logicis.

A X I O M A T A.

I. *Quæ in uno tertio convenientiunt (sunt eadem) & inter se convenientiunt (sunt eadem) (γ).*

(γ) Observabis autem identitatem hanc sive convenientiam, ultra illud tertium, in quo aliqua convenientiunt, non esse extendendam. Alii, & quidem acutissimi viri dicunt axioma hoc loqui de uno tertio, non communicabili sed incomunicabili. Vide Scarf. theor. trans. disp. 14. Ax. 1. & Met. Exempl. lib. 2, cap. 15. Adde Calov. de eod. & div. por. 1.

II. *Simile vel æquale non est idem (δ)*

(δ) Identitate nimirum rationis, absolutâ & omnimodâ. Ubi quoque tenendum, loqui axioma de iis similibus vel æqualibus, quæ distinctas habent essentias.

III. *Quæ separari possunt (ε) differunt realiter; non vice versa.*

(ε) Separatione scilicet reali, sive mutuâ, sive non mutuâ; sive ordinaria naturæ viâ, sive extra ordinaria Dei potentia. Conf. Calov.

*IV. Distinctio quæ non habet fundamen-
tum in re, nulla est. (§)*

(§) Axioma potest intelligi vel specialiter de di-
stinctione reali, quod nulla sit realis distinctio, ubi
termini præter mentis operationem non distinguun-
zur: vel generaliter, quod omnis distinctio funda-
mento aliquo in re ipsâ destituta sit inutilis, &
merum figmentum.

*V. Non omnis distinctio realis est essen-
tialis. Vid. theor. 10.*

VI. Qui benè distinguit, benè docet. (η)

(η) Scilicet quando distinctione opus est. Negle-
ctus enim distinctionis confusionem parit.

*VII. Quot modis dicitur unum opposito-
rum, tot modis dicitur & alterum (θ)*

(θ) Hoc axioma cum grano salis est accipien-
dum, ut intelligatur principaliter de significatis vo-
cum, non de ipsis speciebus, suppositis vel rebus
sub oppositis contentis, & sensus sit: significata Iu-
nius oppositi plerumque ē significatis alterius oppo-
siti colligi posse. Interim adhuc notandum unum
oppositorum toto modis dici, quot alterum, si in
omnibus significationibus oppositum habeat. Unde
non procedit. Ius diciur 1. de liquore, 2. de eo
quod est affine legi. E. & injuria tot modis dicitur.
Jus enim cum pro liquore sumitur contrarium
non habet.

Reliqua vulgatoria de Oppositis Axiomata tradi-
dimus in Institut. Logicis part. 1. cap. 13, & seqq.

C A P. XIII.

De

COMMUNICABILITATE
ET INCOMMUNICABI-
LITATE,

De Communicabili & Incommunicabili agimus
cum Scarfio & Frommio hic inter affectiones dis-
junctas; et si non ignoramus nonnullos doctrinam
de communicatione, theorizæ Unitatis & Unio-
nis includere.

1. *Communicabilitas est modus
Entis, quo aliquid alteri communi-
cari (a) potest.*

(a) *Communicabile igitur quid sit,
ut sufficienter cognoscatur, commu-
nicationis natura modique varii bre-
viter expendendi veniunt.*

2. *Communicatio (b) est, quæ ali-
quid (c) propter unionem (d) par-
ticipat (e) ab altero, sive id fiat
quoad possessionem, sive etiam quoad
usurpationem (f)*

(a) *Ut æquivoci communicationis
modi*

modi hinc removeantur ; tenendum.
Communicationem ratione nominis distingui. I. in *Verbalem*, *Intellectualem*, & *Realem*. *Verbalis* seu *Nominalis* est, in quâ nudum duntaxat nomen sit commune, sive *per equivocationem*, quomo-
do vox Galli communis est homini in
Gallia nato & avi domesticæ : sive *per
tropum*, ut cum pratum dicitur ridere :
sive *honoris causâ*, utpote, cum uxor ab
officio mariti nominatur, item quan-
do studiosus aliquis salutatur doctissi-
mus &c. sive denique *per fictionem*, ut
cum Papa à Pontificiis dicitur *Sponsus
Ecclesiæ*. *Intellectualis* communica-
tio, *κοινωνία νατὰ μέθεξην*, & secun-
dum essentialēm participationem est,
quam intellectus ponit inter talia extre-
ma, quæ non realiter; sed ratione tan-
tum distinguuntur, ut, cum generis
propria à speciebus ; Speciei ab indi-
viduis essentialiter participantur. *Rea-
lis communicatio* in theoremate defini-
ta est, & nostræ jam considerationis.

2. In communicatione eam quæ est inter separata, & eam, quæ est inter conjuncta. Communicatio inter separata contingit præcipue quatuor modis: 1. κατὰ μετέκεισιν secundum transgressionem, cum communicatum relicto communicante, transit in id cui communicatur, Sic communicatur sonus Professoris studiosis auditoribus. 2. κατ' ἄλλοποιώσιν, secundum alterius similis numero tamen diversi, productionem, quomodo Pater in generatione communicat filio essentiam, specie eandem sed numero diversam. 3. κατὰ κρῆσιν, secundum usurpationem, quomodo usus aëris est omnibus communis, & amicorum bona dicuntur esse communia. 4. κατὰ σχέσιν, secundum relationem & habitudinem, propter quam aliquid alteri communicatur. Sic Magistratus communicat leges subditis; subditū tributum magistratui. Communicatio inter conjuncta est propriè dicta communicatio, quam etiam hīc intendimus.

Nam

Nam cum Unio sit omnis communicationis fundamen-tum, ut mox dicetur: certè inter illa, quæ in ipsâ etiam communicatione non unita sunt, sed separata manent, propriè dicta communicatio esse non potest.

(e) Data in theoremate Communi-cationis descriptio continet illius i. *Ex-trema* (vocibus *aliquid* & *ab altero*) quæ non semper sunt *Entia*; sed interdum etiam modi. (d) 2. *Fundamentum*, quod est *Unio*, realis tam impropria, quam propria. Vide suprà pag. 113. & 114. quæ nisi intercedat inter aliqua, nulla planè inter illa fieri potest communica-tio. (e) 3. *Modum*, quo fit commu-nicatio. In eo enim consistit com-municationis ratio, ut unum *participet* siue *particeps fiat* (ita passivè verbum hoc iam, salvo aliorum judicio, po-stulat exponi) ab altero. (f) 4. *Fi-nem*, ut communicatio fiat vel *quoad posse-sionem*, vel *simul quoad usurpati-onem*, quæ duo sunt summa quasi com-municationis genera.

Nota. Clariss. Scarfius theor. transc.
disp.

disp. 16. tb. 37. Communicationem realem describit, hunc in modum: *Realis communicatio est, quâ plura realiter distincta de uno communi participant.* Sed hæc descriptio justo videtur esse latior, & convenire communicationis etiam modis æquivocè sic dictis.

3. *Communicatio realis est quadruplices:* 1. *Unius essentiae ad diversos modos* (g) 2. *Inter accidens & accidens* (h) 3. *Inter substantiam & accidens* (i) 4. *Inter substantiam & substantiam conjunctas.* (k)

(g) *Communicatio essentiae ad diversos modos est, quâ Unum numero Ens commune est diversis modis, qui illud afficiunt.* Sic Essentia est communis unitati, veritati, bonitati &c.

Huc quoque quodammodo referri potest *communicatio Unius essentiae ad diversa supposita*, cuius exemplum unicum tantum est & singulare in essentia divinâ; quæ etsi incomunicabilis

sit ad

sit ad plures numero essentias; est tamen communis quoque pluribus diversis suppositis, quæ in unicâ istâ incommunicabili essentiâ subsistunt, circa ullam divisionem & multiplicacionem essentiæ. Sed, ut Scarfi verbis loquamur, ad Theologiam ea spectat; hic saltem distinctionis gratiâ enarratur, ut à reliquis religiose secernatur.

[b] *Communicatio inter accidens & accidens est, quando plura accidentia in uno subjecto concurrunt & uniuntur, ut albedo & dulcedo in saccharo, Theologia & Philosophia in uno homine. Unde fit quoque, ut accidentia talia de se invicem prædicentur in concreto: V. g. album est dulce, Theologus est Philosophus.*

(i) *Communicatio inter substantiam & accidens est, quando id quod accidentis est, substantia quoque, cui accidens inhæret participat. Ita siccare, quod siccitatis est, competit quoque subjecto, cui siccitas inest.*

(k) Com-

(k) *Communicatio inter substantiam & substantiam est, quâ proprium unius substancie alteri communicatur, & hæc commode videtur dividi posse in Secundariam & Primariam.* Illa intercedit inter substantias leviter, & per nudum contactum coherentes, ut, cum aqua vase conten- ta illi humorem communicat, item, quando res inodorae junctæ odoriferis ab his odorem participant.

Primaria communicatio conspicitur vel inter substantias incompletas, utpote partes essentiales & quasdam integrales: Sic anima corpori, vitam, sensum, intellectum &c. communicat: Vel inter substantias completas arctissimè unitas & intimè se permeantes: Sic in ferro ignito ignis proprietates suas, calorem & splendorem ferro communicat. Vide Jac. Mart. tract. de commun. propr. & Meisn. Phil. Sobr. part. i. Sect. i. Cap. i. Qu. 2.

Hæc communicatio, (utpote primarius & celeberrimus communicationis modus)

*καὶ ἐξοχὴν appellatur κοινωνία καὶ
ἐνώσιν καὶ κατὰ συνδύσιν, atque hunc
in modum communiter, & accurate
quidem describitur:*

*Communicatio κατὰ συνδύσιν est,
quā propter unionem (1) proprium (m) u-
nius substantiæ, alteri substantiæ essen-
tialiter quidem distinctæ, sed tamen ar-
etissimè unitæ (n) verè & realiter, absque
tamen sui multiplicatione aut transfusione
(o) communicatur, ad communem possessio-
nem, usurpationem & denominationem: (p)*

(1) *Fundamentum* hujus communica-
tionis est *Unio* (in statu, propin-
quum; in actu, remotum) & quidem
realis propria, vid. sup. pag. 113.

(m) Id quod hic communicatur,
sive *communicationis Objectum est Propri-
um*, & quidem in quarto modo. Vi-
de Institut. nost. Log. part. i. cap. 8.
theor. 6. E tertii quoque modi pro-
priis communicantur operationes,
quæ è propriis quarti modi fluunt.
Sic anima non tanrūm communica-
corpo-

corpori potentiam; sed etiam actum
videndi, audiendi, intelligendi &c.

(n) *Subjecta sive Extrema* inter quæ
versatur hæc communicatio, sunt duæ
substantiæ, quæ debent esse 1. *Essentiali-*
ter distinctæ, sive completæ sive incom-
pletæ, (quo ipso differt hæc commu-
nicatio ab intellectuali) sed tamen
2. *arctissimè unitæ*, quo ipso hæc com-
municatio ab omni communicatione
inter separata, vel etiam leviter co-
hærentia distinguitur.

(o) *Modus*, quo fit hæc communi-
catio, exprimitur in definitione, dum
dicitur, quod fiat 1. *Verè & realiter*,
quo ipso removetur hinc communi-
catio nominalis. 2. *absque sui multipli-
catione*, quo distinguitur hæc commu-
nicatio ab illâ *κατ' ἄλλον οὐσίαν*.
Non enim hic, quia subjectum du-
plex est, etiam proprium geminatur,
sed idem proprium, quod in pro-
prio subjecto est per se, est in altero

quoque, sed per communicationem.
3. *Absque transfusione.* Semper enim proprium in subiecto suo manet inhæsive; nec relicto illo migrat in aliud, licet in eo quoque sit communicative. Hoc ipso ergo opponitur hæc communicatio illi, quæ fit *κατὰ μετένθεσιν.*

(p) *Finis* denique communicacionis est, ut fiat i. *Ad communem possessionem.* Ad propriam possessionem nulla propria communicantur; sed manent in suo subiecto ad possessionem verò communem propria alterius substantiæ communicantur omnia. Sic formæ simplicitas materiæ; ignis levitas ferro; animæ spiritualitas & invisibilitas corpori est communicata. Quicquid enim totam alterius essentiam, quæ priorum est subiectum, possidet, id non potest simul non possidere propria ipsa (si non omnia immediate, tamen mediately) quæ essentiam

tiam necessariò consequuntur, nec ab illâ separari possunt.

2. *Ad usurpationem.* Hæc à communi possessione in eo differt; quod sicut ad illâ omnia alterius substantiæ propria communicantur: ita ad hanc tantum ea, quæ sunt 1. *receptibilia*, quæq; non repugnant ἀντιφατικῶς naturæ subjecti alterius. 2. *ένεργητικὰ* sive *operativa*; non ἀνενέργητα sive quiescentia, quæ quasi insinu subjecti sui latitant.

3. *Ad finem sive scopum Unionis substantiarum facientia;* non ea quæ ad finem istum nihil conducunt. Hinc nec simplicitas formæ materiæ; nec levitas ignis ferro; nec spiritualitas & invisibilitas animæ corpori sunt ad usurpationem communicatæ.

3. *Ad denominationem.* Fluit verò denominatione non à possessione; sed usurpatione. Eruditè hæc more suo exponit *B. Meisn.* loc. cit. memb. 3. ad obj. 5. ita scribens: *Communicatio duplíciter accipitur.* 1. pro sola κτήσει
S 3 & post

& possessione propriorum &c. 2. pro
 $\chi\eta\sigma\epsilon$ & usurpatione &c. Habent
verò, inquit paucis interjectis, duæ
hæ communicationis species istud pro-
prium, ut illa (pro nudâ $\chi\tau\eta\sigma\epsilon$ sum-
pta) non denominet subiectum; hæc
autem (pro $\chi\eta\sigma\epsilon$ accepta) verè de-
nominet. Etiam si enim immateria-
litatem animæ corpus possideat, & ita
sibi communicatam habeat, corpus
tamen non dicitur immateriale, quia
immaterialitas est proprium $\alpha\nu\nu\epsilon\varrho$ -
 $\gamma\gamma\tau\sigma\nu$, quod sese per corpus non exer-
it. A communicatâ autem vitâ cor-
pus dicitur vivum, quia vita in corpo-
re & per corpus exeritur. Ratio diver-
sitatis est, quoniam denominatio idio-
matum, non pendet neque sumitur à
 $\chi\tau\eta\sigma\epsilon$, vel possessione nudâ, verùm
à $\chi\eta\sigma\epsilon$ & $\epsilon\nu\varrho\gamma\epsilon\eta\epsilon$. Unde prior com-
municationis acceptio, *indenominans*;
hæc posterior, *denominans* cōmuni-
catio dici posset. Hactenus *Meisnerus*,
qui ibidem quoque distingvit inter
deno.

denominationem mediatam & immediatam.
Immediatā, sola idiomata operativa de
 unito enunciari dicit, ut, corpus est
 vivum, sentiens &c. ferrum est cali-
 dum, splendidum: *mediatā* verò, idio-
 mata quiescentia & *άνεργητα*: Sie
 non dicimus, corpus est simplex &
 incorporeum; sed corpus habet po-
 tentias sentiendi intelligendique, sim-
 plices & incorporeas.

4. *Incommunicabilitas* (q) est
 modus Entis, quo aliquid alteri com-
 municari non potest.

(q) Hujus varietatem ut sigillatim
 hic persequamur, necesse non vide-
 tur, cum ea benè, ex cognitis variis
 communicationis modis, nullo ne-
 gotio colligi possit.

A X I O M A T A.

I. *Omne Ens est communicabile vel in-
 communicabile.*

Ergo verum non est axioma Lippii Metaph. mag.
 p. 83. *Omnis essentia est incommunicabilis: nisi*

hoc sensu, quod hæc essentia non sit ista essentia.
Vide Fromm, de commun. & incom. ax. I.

II. Non omnis communicabilitas repugnat individuo (r).

(r) Repugnat quidem singulari communicatio
κατὰ μέθεξιν, juxta essentialēm participatiōnēm; alii tamen communicationis modi ipsi con-
venire possunt, ut ex totā hæc doctrinā patuit. Vide
Calovium de Unitate p̄oris, 4.

*III. Proprium cum communicatur, non
desinit esse proprium. (s)*

(s) Nam et si communicatur proprium, non taz
men fit accidentis commune. Aliud enim, inquit
Meissu, loc. cit. ad obj. 2. est accidentis *κοινὸν*,
& aliud *κοινωνητὸν*. Nullum *ἴδιον* est
κοινὸν, potest nihilominus esse *κοινωνη-
τὸν*, ita tamen, ut semper in ipsā quoque commu-
nicatione uni subjecto inhæreat *πρώτως*.

C A P. XIV.

NATURALI ET ARTI- AFICIALI.

Naturale derivatur à *Naturâ*, cuius
vocis ambiguitatem supra pag. 55. e-
volvimus. Inde derivati sunt quo-
quej termini. *A naturâ* (a) secundum
natu-

naturam (β) *Præter naturam* (γ) *contra naturam* (δ) *supra naturam* (ε) *esse vel fieri.*

(α) *A natura dicuntur ea esse, quæ naturas rerum sequuntur.* Talia sunt
 1. *Congenita seu connata, sic à natura inest homini potentia ridendi, igni virtus urendi &c.* 2. *Quæ quidem non sunt congenita, successu tamen temporis sponte suâ in subjectis capacibus proveniunt.* Sic viris barba, fœminis mammæ à naturâ conveniunt. 3. *Quorum potentia tantum inest, actus autem ex res ipse industria & labore parantur.* Sic Virtutes Ethicæ, Philosophia &c dicuntur esse à naturâ. 4. *Ea ad quæ inclinationem habemus naturalem, vel naturâ sumus magis proclives.* Sic Poëtæ nasci dicuntur, non fieri.

(β) *Secundum naturam esse vel fieri dicuntur ea, in quibus servatur ratio, communis naturæ cursus, & rei uniuscujusq; naturæ conveniens.* Ita

secundum naturam levia ascendunt,
gravia descendunt.

(γ) *Præter naturam* esse vel fieri dicuntur ea, quæ quidem aliter se habent quam leges naturæ exigunt, ipsi tamen naturæ non planè repugnant. Sic præter naturam fiunt monstra.

(δ) *Contra naturam* sunt vel eveniunt, quæ rei naturæ simpliciter repugnant, producta per violentiam ab agente extrinseco prædominante. Sic lapis contra naturam ascendit.

(ε) *Supra naturam* sunt vel fiunt, quæ Deus Author naturæ, non secundum consuetum naturæ ordinem, sed novo quodam modo, in creaturis, sine ullâ tamen secundarum causarum luctâ aut repugnantiâ, efficit. Sic supra naturam fuit, quod sol integrum diem stetit, aqua ex petra effluxit, fons è maxilla asini scaturivit.

1. *Naturale* (ζ) est, cuius veritas refertur immediatè ad intellectum divinum (η)

(ζ) Ne ambiguitate vocis decipiatur, tenendum *Naturale* opponi i. Supernaturali. 2. Præternaturali. 3. Fortuito. 4. Violento. 5. Voluntario. 6. Acquisito seu adventitio. 7. Substantiæ materiæ & formæ experti. 8. Animali & vitali in *Physica* & *Medicina*. 9. Adoptivo, ut cum dicirur filius naturalis vel adoptivus. 10. Morali, ut in divisione actionum in naturales & morales. 11. Artificiali; in quâ postremo oppositione, significationem habet præsenti theoriæ convenientem.

Porro *Naturale* dicitur vel absolute ζ in se, vel respectivè ζ ratione alicujus. Priori modo vel consideratur in *Physica* ζ specialiter, nihilque aliud quam substantiam ex materia & formâ constantem significat: vel in prima Philosophia ζ , generaliter, denotatque omne id quod

id quod est, nec ab arte dependet, quod significatum impræsentiarum atten-ditur.

Posteriori modo quando considera-tur vox naturalis, dicitur aliquid ali-cui esse naturale 1. *Constitutivè*, sic a-nima rationalis & corpus organicum homini sunt naturalia. 2. *Consecutivè*, sic potentiae ridendi, loquendi &c. sunt homini naturales. 3. *Subjectivè*, quo-modo illud quod intimè est infixum naturæ, dicitur alicui naturale, ut non-nullis aversatio vini, calei &c. 4. *Per-fectivè*, quomodo id, quod naturam per-ficit, dicitur naturale, ut bona indeoles ho-mini. 5. *Transitivè*, quomodo id quod cū natura propagatur & transit in aliud na-turale dicitur, ut morbus hæreditarius.

(7) Cum hæc affectio à veritate o-riatur, rectè hic in descriptione men-tio veritatis injicitur.

Itaque dicimus, inquit Combach, lib. Metaph. cap. 25. prout res diversimodè obtinet suam veritas tem relata ad prototypum suum, ad intellectum scilicet divinum vel humanum, eâ ratione dici vel naturalem vel artificialem,

Omne

Omnē ergo id, quod cum est, ab arte non est, Naturale est: ut Naturale ita complectator non tantū Naturam, ut loquuntur, naturatam, sed etiam Naturam Naturantem, id est ipsum Deum, sitque Naturale in genere, cuius veritas essentialis immediate ex intellectu divino aestimatur.

2. *Artificiale* (9) est, cuius veritas proximè refertur ad intellectum artificis (1).

(9) Ut acceptiōnem vocis *Logicam*, quā argumentum, quod in se arguendī vim habet, denotat, & argumento in artificiali seu testimonio contradistinguitur, jam præterea nullus: notandum artificiale aliás usurpari tribus modis.

1. *Concretè*, prout rem ipsam arte factam, subjecto & formā artificiali constantem, significar. 2. *Materialiter*, prout solum subjectum vel materiam, in quam forma artificialis inducitur, notat. 3. *Formaliter & abstractè*, prout ipsam

psam formam artificialem, cum idea in mente artificis congruentem denotat, quomodo hic accipitur.

(i) Etsi artificialis veritas etiam ad intellectum divinum, quippe qui solus infallibilis est, & ex quo veritas omnis ultimò aestimari debet, refertur; sit tamen id non proximè; sed remotè & mediatè, quatenus idea artificis, quam immediatè artificiale respicit, ad intellectum divinum relata, vera est.

Quomodo artificiale à naturali differat, ostendit fusè Pererius lib. 7. Phys. cap. 2. Conf. Scarf. Met. Exemp. lib. 2. cap. 22.

A X I O M A T A.

I. Tria sunt agentia, Deus, Natura & Ars.

Deus est creator omnium. Natura est Dei opificium, debitiss agendi viribus instructum. Ars denique est naturæ inventum ingeniosum. Scarfius.

II. Ars & Natura nihil faciunt frustra. (x).

(x) Quantum ad intentionem & consilium.

III. Ars imitatur Naturam. (λ).

(λ) Non tantum ratione intentionis; sed etiam ratione formationis, vel ut ita dicam, effigiationis rerum. Quò verò magis ars naturam pro fundamento habet, eò operatur feliciss.

^{de}PERMANENTE ET
SUCCESSIVO.

1. *Permanens* (a) est, quod non habet partes sui esse in fluxu unius ad aliam abeuntem, (b)

(a) *Permanens* hic non sumitur 1. *Generaliter*, prout omne id quod duratio nihil aliud sit, quam permanentia Entis in existendo; sic enim etiam successiva permanent. Nec 2. *Specialissime & excellenter*, prout omnimodam indefectibilitatem infert, & sibi Deo competit. Sed 3. *Specialiter*, pro eo, quod totum suum esse simul habet, & successivo contradistinguitur, cumque eo latitudinem Entis exhaucit.

(b) Negativè describimus permanentis (non affirmativè, quod partes sui esse omnes simul habet) ut etiam Deo, qui ex parte est partium, tribui possit.

sit. *Dn. Galovius* definit permanens, quod habet totum suum esse simul. Parùm verò accurate Reiherus in Synopsi. Philos. ex diuturnitate describit, cum reperiantur Entia Philosophicè loquendo permanentia, quæ tamen, diuturna non sunt.

2. Successivum (c) est, quod habet partes sui esse (e) in fluxu (d).

(c) Ut qualis successio hic intelligatur, planum fiat, nomen ipsum initio distinguendum occurrit. Est autem
1. Successio alia imaginaria & quasi extrinseca, quæ per coëxistentiam ad tempus (in ipsâ quoque æternitate) ab intellectu concipitur: alia realis & quasi intrinseca, quæ non fингitur, sed revera datur in essentia.

2. Successio est vel privativa (negativa) quæ est vel à non esse ad esse, ut in generatione Physica, vel ab esse ad non esse, ut in corruptione: vel positiva, hæcque iterum vel Discreta, inter plura

Entia

Entia totalia, ut cum homo succedit homini in officio; *vel continua*, inter partes ejusdem Entis continuè fluentes, quæ successio Ens successivum constituit.

Denique observandum est, inquit Scheibl. lib. i. Met. cap. 19. n. 12. quod ubicunque reperitur prius & posterius, possit suo modo dici successio. Unde sequitur, quod non incommode distingvi possit successio per eam, quæ est in ordine naturæ, & per eam quæ est in ordine temporis.

(d) Fluxus iste hoc dicit, quod Ens successivum totum suum esse simul non habeat, sed quod aliquid illius habuerit, aliquid habeat & aliquid habiturum sit. Habet ergo Ens successivum partes, in succedendo, non simul in componendo: ut dicit Calovius, vel clarius: *momenta successionis sunt continua*, non ratione *simultatis in extendendo*; sed ratione *consequentiae in successione*.

cedendo. Talia Entia successiva sunt motus & Tempus Physicum.

(e) Fluxus Entis successivi talis est, ut spectet ad ipsius esse, adeò ut fluxu cessante, ipsa etiam essentia cesseret. Unde patet aquam intra ripas, & sanguinem in venis &c. fluentem, non esse Entia successiva, omnes enim partes suas simul habent, nec fluxus iste spectat ad essentiam.

Coronidis loco e dictis conditiones Entis successivi has elicimus. 1. Ens successivum debet habere partes. 2. Partes illæ non possunt esse simul & in eodem momento, sed aliquid de esse Entis successivi præteriit, aliquid est, aliquid deinceps erit. 3. Ens successivum debet habere copulatas partes suas ad præsens. 4. Partes Entis successivi succedunt sibi invicem continuè, non contiguè. 5. Partes Entis successivi, debent esse alias aliis priores & posteriores tempore.

A X I O M A T A .

I. Ens indefectibile est summè & simpli-
citer permanens.

II. Ad actualem existentiam Entis succes-
svi sufficit, ut pars præsens actu existat.

C A P .

C A P. XVI.

DEFINITO ET INDEFINITO, CIRCUMSCRIPTO
ET INCIRCUMSCRIPTO.

Affectiones disjunctæ quæ ab ubietate fluunt, prout titulus capitis ostendit, duobus modis ab accuratisissimis Philosophis proponi & explicari solent; quorum utrumque, cum neuter sit incommodus, breviter attingemus.

z. *Definitum (α) est, quod naturā suā ubietatem habet finitam.*
(β) Estque vel definitum in specie di-
stum, vel circumscriptum.

(α) *Definitum* hīc non accipitur Logicē, prout est correlatum definitionis; sed Metaphysicē, prout consideratur ratione Ubietatis, & cum Indefinito disjunctam Entis affectionem constituit.

(β) Pro descriptionis & divisionis intellectu, conferantur ea, quæ suprà pag. 155. & seqq. de Ubietate

finitâ dicta sunt. Talia Entia definita sunt omnes creaturæ.

2. *Indefinitum* (γ) est, quod naturâ suâ ubiqutatem habet infinitam (δ)

(γ) Etiam vox *Indefiniti* hic non complexè & Logicè usurpatur, quomo-
do propositio, quæ non est singularis,
nec tamen signo aliquo quantitatis
determinata, indefinita dicitur ; sed
Incomplexè & *Metaphysicè*, prout Ens
denotat, quod adessentiâ gaudet sim-
pliciter interminabili, quale Ens so-
lus est Deus.

(δ) Vide sup. pag. 152 & seq. de
unitate infinita.

3. *Circumscripsum* (ε) est, quod naturâ suâ terminis loci clauditur &
continetur (ζ).

(ε) *Circumscriprio* alia est *essentiæ seu
essentialis*, quâ quævis res creata, fini-
tam & certis terminis circumscripsum
habet essentiam ; atque hoc modo *cir-
cumscripsum* formaliter idem est quod
finitum,

finitum, de quo suprà pag. 191. alia *quantitativa* sive (ut nonnulli eam vocant) *Entitativa*, quâ res finita circumscribitur propriæ quantitatis terminis, partem extra partem obtinens: *alia denique localis*, quâ Ens finitum loco, quem occupat, circumscribi dicitur, & hæc hujus est loci.

(5) *Contineri* & *claudi terminis loci*, *idem* est quod occupare spaciū, & locali circumscriptione esse in ubi. Vide sup. pag. 157 & seq.

4. *Incircumscriptum* est, quod naturâ suâ loco non clauditur aut circumscribitur.

Talia Entia Incircumscripta sunt spiritus.

A X I O M A T A.

I. *Quicquid* est, *definitum* est vel *indefinitum*; *circumscriptum* vel *incircumscriptum*.

II. *Quod* naturâ *circumscriptum* est, *actus fieri* potest *incircumscriptum*, *Calovius*.

Item: Ens definitum ubique esse non est impossibile, nec contradictorium. Frommius. (7).

(7) Non est enim vera oppositio aut contradictionis inter hæc: esse naturā seu per naturalem propensionem & aptitudinem circumscripsum; & esse in circumscripsum actu, supernaturaliter per potentiam infinitam. Item: esse per naturam & intentionem constitutionem determinatum ad certum ubi: & supernaturaliter ac virtute externā esse in omnibus ubi. Veram oppositionem fieri debere ad idem, notissimum est. Conf. laudatos Calovium & Frommum.

SERIES TERTIA

D E

Affectionibus disjun-

Etis secundariis seu minus
principalibus.

C A P. XVII.

De

ABSOLUTO ET RE- SPECTIVO.

Ita pro ratione instituti, contemplati sumus affectiones Entis disjunctas, principales cum immedia-
tas, tum Mediatis: nunc tandem ad affectiones disjunctas minus principales progredimur.

z. Affe

2. *Affectiones disjunctæ minus principales sunt, quæ ratione quodammodo extrinsecâ Enti competunt.* (a).

(a) Tales sunt eæ, quibus denominatur *Ens absolutum vel Respectivum, Subjectum vel Adjunctum, Signum vel Signatum, Imago vel id cuius est imago, Mensura vel Mensuratum.* Hæ namque affectiones omnes, habitudinem quandam in Ente dicunt extrinsecam, & propterea *Scarfio attributa Entis accidentalia* vocantur.

2. *Absolutum* (b) *est aliquid, quatenus excludit respectum ad aliud* (c).

(b) *Absolutum*, quoad nomine (ut hujus ratio primùm habeatur) dicitur quasi *ab alio solutum*, varièque usurpatur quatenus nimirum opponitur, vel 1. *Inchoato*, estque idem quod consummatum 2. *Respectivo*, ut hoc loco. 3. *Restricto, limitato*, vel ei quod est secundum quid, quomodo dicimus ab eo, quod simpliciter & absolute

tale dicitur, non valere argumentum ad id, quod restrictivè & secundum quid tale fuerit, & vice versa. 4. *Conditionato*, quo sensu dicimus aliquid dici vel fieri non absolutè, Sed cum conditione. 5. *Comparativo*, unde sensus aliis absolutus, aliis comparativus.

(c) Ens eatenus absolutum est, quantum respectu caret ad aliud. Ut ita in genere absolutum hic intelligatur vel *ratione cause*, quomodo solus Deus est Ens absolutum: vel *ratione subjecti*, ut substantia: vel *ratione objecti*, ut quantitas: vel *ratione termini*, ut accidentia omnia præter relationem. Etsi ergo absolutum & respectivum ratione termini, hic præcipue attendantur, priores tamen modi non planè excluduntur. Quò verò natura cum Absoluti tum respectivi planiùs percipiatur, huic loco, de respectu in abstracto nonnulla injicienda sunt.

3. *Respectus relatio habitudo*, (item
argos)

$\sigma\gamma\delta\sigma\tau\iota$ ad aliquid, si hoc abstracte
 & formaliter sumatur) (d) est mo-
 dus Entis, quo id aliorum termi-
 natur (e).

(d) Quicquid inter has voces in-
 tercedit discriminis quod exponit Geil-
 fusi. Contempl. in prim. Phil. II.
 theor. 3. id hoc loco non attenditur,
 s̄pissimè enim termini isti pro syno-
 nymis habentur.

Cæterum Relatio ratione nominis
 est 1. vel *realis*, quando habitudo est
 inter res præter fictionem mentis, ut
 inter causam & causatum, subjectum
 & adjunctum &c. vel *rationis*, quæ ab
 intellectu fingente pendet, qualis est
 inter genus & speciem, definitionem
 & definitum. 2. Vel secundum esse, in
 quâ reverâ habitudo talis est, qualis
 esse dicitur: vel *secundum dici*, ubi ha-
 bitudo nulla est quoad rem; sed sal-
 tem quoad nomen, conf. Institut. nost.
 Log. tract. proœm. cap. 7. de relat.

T 5 (e) Ter-

(e) Terminari aliorum hic generaliter intelligendum, ut modò ad descriptionem absoluti lit. (c) dictum.

4. *Respectus sive relatio est vel subsistens (f) vel Transcentalis (g) vel Prædicamentalis (h).*

(f) *Relatio subsistens alias substantialis, personalis, mystica, infinita & planè singularis est inter personas S. S.tæ Trinitatis, ut docent Theologi.*

(g) *Relatio Transcentalis, strictissimè quidem & ex vi vocis est respectus ille qui versatur inter terminos transcendentales, utpote, actum & potentiam; causam & causatum; principium & principiatum; subjectum & adjunctum &c. Ex communi tamen Philosophorum usu latius se extendit, estque respectus intimè in ipsâ Essentiâ inclusus, realiterque cum illâ identitatem habens, terminum actu coëxistentem non semper exigens, & ad omnia Entium genera se extendens.*

Tran-

Transcendentium natura est, inquit Scheibl. lib. 1. Met. cap. 21. n. 24. habere realem identitatem ad suum subjectum, adeoque Enti nihil realiter addere. Igitur respectus ille erit transcendentis, qui ad id, quod respectivum dicitur, habet identitatem realem. Veltuti potentia habet respectum ad actum & objectum suum, ut in specie potentia visiva ad videntem, vel colorem. Ille respectus, non potest esse aliquid additum ad essentiam potentiae. Nam præcisissime loquendo de essentiâ potentiae, & removendo prorsus omne extraneum, semper tamen implicatur in potentia istâ, ista habitudo sive respectus ad objectum & actum suum. Talis igitur respectus erit transcendentialis. Idemq; est in habitibus, qui similiter respectus habent ad actus & objecta sua.

(h) *Relatio prædicamentalis est respectus, accidentaliter rei superveniens, & rem coëxi-*

coëxistentem seu terminum exigens, ad certum Entis genus restrictas.

De hâc ita Scheibl. dict. cap. n. 25.
 Porro alii respectus, inquit, non sunt tales, sed comparantur ad subjecta, si-
 ve id quod respectivum denominatur,
 tanquam realiter (in quantum impli-
 cant aliquid coëxistens) ab eo distin-
 cit, qui consequenter in præcisissimis con-
 ceptibus subjectorum non includun-
 tur, quibus scilicet præcisè essentia
 illorum apprehenditur. Talis est re-
 latio limitandi, quæ advenit lapidi;
 Relatio dominandi vel serviendi quæ
 advenit homini; relatio conjugii, quæ
 advenit Abrahæ & Saræ &c.

5. *Absolutum est aliquid vel pri-
 mariò, quatenus caret respectu præ-
 dicamentali ad aliud: vel secunda-
 riò quatenus non habet respectum a-
 liquem transcendentalēm. Vide From-
 mium.*

6. *Respectivum est aliquid quate-
 nus has*

nus habet respectum ad aliud; vel
esse aliorum terminatum.

Hæc descriptio ex iis, quæ dicta sunt, facile intelligitur.

A X I O M A T A.

I. Quicquid est, absolutum est vel Respectivum (i).

(i) Inferunt enim termini oppositionem contra dictoriam, Interim nihil obstat, quin unum & idem Ens absolutum & respectivum, alio atq; alio modo consideratum dici potest. Vid. sup. pag. 176. ax. 2.

II. Respectivum nihil aliud dicit quam esse ad (k)

(k) Licet in prædicentalibus illud E S S E A D, sit coniunctum cum E S S E I N, hoc tamen non impedit, quo minus relatio quatenus talis, esse possit sine illo E S S E I N. Calovius. *Quod est de materiali rei vel termini, id in formale eiusdem non est inferendum, habuimus supra pag. 62.*

III. Relatio quæ talis non componit. (l)

(l) Relatio enim non Ens est, sed modus Entis. Ac Transcendentalis quidem relatio nullam compositionem in Ente infert; sed formaliter tantum ab Ente distinguitur, sicut affectiones transcendentia cæteræ. De relationibus etiam prædicentalibus nonnulli dubitant. Vide Calovium.

IV. Nullum Ens datur, quod aliquo modo non sit respectivum.

Manifestum hoc est ex prioribus. Confer etiam Frommum.

C A P. XVIII.

S U B J E C T O E T A D- J U N C T O.

2. Subjectum (α) est Ens, quod recipit aliquid, quod essentiam ejus non ingreditur (β).

(α) Vocis ipsius distinctiones in hâc etiam theoria utiliter præmittuntur. Itaque 1. *Subjecti Vox* accipitur vel *Philologicè* & *adjectivè*, quomodo subditum significat: vel *Philosophicè*, quomodo iterum denotat vel *absolutè substantiam*: vel *priorem partem propositionis*, quæ *subjectum καρνηγιας* & *prædicationis* dicitur: vel *id quod adjuncto opponitur*.

2. *Subjectum prout opponitur adjuncto, accipitur vel latè & Logicè, prout subje-*
ctum

ctum tum recipiens tum occupans complectitur, in quâ significatione, de eo egimus Instit. nostr. Log. part. i. cap. 8. vel strictè & Metaphysicè, quatenus subjectum tantum recipiens denotat, & subjectum attributionis appellatur.

Subjectum illud occupans, alias materia circa quam objectum & subj. occupationis: item subjectum tractationis & considerationis vocatur, de quo in abstracto, cum omnino in primâ Philosophia agendum sit, nec locus ipsi adhuc à Philosophis alius ab hâc doctrinâ sit assignatus, pauca tantum pro ratione instituti trademus. Plura de eo qui desiderat, adeat institutiones nostras Logicas, Scheiblerum & Authores alios.

Objectum est, circa quod aliquid occupatur. Estque i. Vel adæquatum, totale & proprium, quod cum occupato aquè latè patet, sic corpus naturale quat. naturale est obj. adæquatum Phyficæ: vel inadæquatum idque vel partiale vel commune,

mune, prout occupato angustius est vel latius: Sic obj. inadæquatum & partiale est cœlum. Atque partiale objectum si perfectissima & nobilissima pars fuerit objecti totalis, *subjectum perfectionis* dicitur, inde divisio *subjecti in subj. adæquationis & Perfectionis.* Tale subj. *Perfectionis Physicæ* est Homo.

2. Objectum est vel *Per se*, vel *Per accidens*. Sic Obj. intellectus per se est verum, voluntatis bonum, visus lux &c. Per accidens verò obj. intellectus est falsum, voluntatis malum, visus tenebræ &c.

3. Objectum est *primarium vel secundarium*, 4. *absolutum vel limitatum*, Consule, ut dictum Institut. n. Logicas.

(β) Dum *Subjectum Ens* esse dicimus; Non Entia subjecti rationem tueri, nisi per fictionem non posse, innuimus. *Accidens* autem, cum Ens sit, subjectum esse nil prohibet: Ita intellectus & voluntas utpote accidentia, subjecta sunt suorum habituum.

2. Tò *aliquid* latiorem h̄ic conceptum notat, Enti & Entis modis communem; nec enim solum Ens, id est, Substantia & Accidens, sed & Entis modi adjunctorum nomine veniunt. In de Unitatem, Veritatem &c. adjuncta Entis nuncupamns.

3. *Recipiendi* verbum non *strictè* accipiendum est, quasi id tantum recipiatur à subjecto, quod intrinsecus ei accidit; sed laxè, ut omnia ea *recipi* dicantur, *que rei superveniunt*, sive ab intrinseco, sive ab extrinseco.

4. *Essentiam rei non ingredi quid sit*, Cai lovius aliâ Phrasî exprimit, dum dicit *ita ut in communionem sui esse non trahatur*. In communionem autem r̄s esse trahi, vel essentiam ingredi ea dicuntur, quæ ad essentiæ constitutionem concurrunt. Ad eam v. quæ non concurrunt, extra essentiam sunt: ita affectiones transcendentales etiam sunt extra essentiam. Neq; requiritur ad rationem adjuncti in abstracto, ut à subjecto suo realiter differat. V 2. *Sub-*

2. *Subiectum varie dividitur*, i.
In Subiectum Inhaerentiæ ε⁵ adhaerentiæ (γ) *In Subiectum Quod ε⁵ Quo* (δ) 3. *In adæquatum ε⁵ inadæquatum* (ε) 4. *In Per se ε⁵ per accidens* (ς) 5. *In Absolutum ε⁵ Limitatum* (η).

(γ) *Subiectum inhærentiæ seu inhæsionis est*, cui adjunctum inhæret ε⁵ intrinsecum est: *Adhærentiæ*, cui adj. adhæret ε⁵ extrinsecum est. Homo est subiectum inhærentiæ doctrinæ, virtutis &c. Locus subj. adhærentiæ rei locatæ.

(δ) *Subiectum Quod seu denominationis est*, quod adjunctum fundamentaliter sustinet ε⁵ ab illo denominatur: Subj. Quo seu informationis, quod adjunctum immediate sustinet, quoque mediante illud in subiecto fundamentali recipitur. Sic subiectum quod doctrinæ est homo; subj. quo anima vel intellectus. Subj. Quod vestitus est Johannes; subj. quo corporis ejus superficies. (ε) Sub-

(ε) *Subjectum adæquatum, seu totale, quod est proprium, & Græcè πρῶτον δέκτικόν dicitur, si sit subjectum inhærentia, est quod cum adjuncto reciprocatur, eoque non est, vel latius vel angustius. Inadæquatum, commune & partiale est, quod cum adjuncto non reciprocatur, sed est eo angustius.* Animal est subj. proprium sensus, homo commune. Corpus naturale est subj. proprium quantitatis, cœlum commune.

Hoc porro subjectum inadæquatum est vel Primarium vel Secundarium; sic subjectum veritatis, bonitatis, &c primarium est Deus; secundarium creaturæ.

(ζ) *Subjecto Per se adjunctum per se; subjecto Per accidens verò adj. per accidens competit. Sic anima rationalis est subjectum intellectus & voluntatis per se; vitiorum per accidens.*

(η) *Subjectum absolutum est, cui adjunctum citra limitationem; Limitatum, cui adj. cum restrictione tribuitur. Lac est subjectum absolutum albedinis; æ-*

thiops, cui ratione dentium duntaxat competit, limitatum.

3. *Adjunctum* (θ) est quod ab aliquo ita recipitur, ut ejus essentiam non ingrediatur.

(θ) Etiam vox *Adjuncti* non populariter & adjectivè; sed Philosophicè & substantivè hic accipitur.

4. *Adjunctum* est vel *Internum*, quod subiecto inhæret; vel *Externum* quod subiecto adhæret. (ι).

(ι) Hæc divisio, ut & ipsa *adjuncti* definitio, ex præcedentibus intelligitur facilimè.

5. *Adjunctum* deinde est vel ex genere *substantiarum*, vel ex genere *modorum*, vel *Accidentium*.

6. Et ea quæ ex modorum & accidentium genere sunt *Adjuncta*, communia (κ) sunt, vel *Propria* (λ).

(κ) *Adjunctum commune* est, quod non

non convenit uni soli subjecto primò, vel quod cum subjecto non reciprocatur, quodque subjectum contingenter afficit. Sic Adjuncta communia sunt, albedo in cygno, nigredo in corvo, eruditio in Socrate &c.

(λ) *Adjunctum proprium est*, quod Subjecto omni (μ) Soli (ν) semper (ξ) primò (ο) per se, necessariò (π) & adæquatè (ρ) convenit.

(μ) Intellige individuum, si modò subjectum tale sit, quod individua habeat. (ν) nimirum speciei, vel quasi speciei (ξ) semper quoad potentiam, non quoad actum (ο) primò, non secundariò, sicut propria ignis calor & vis urendi aquæ & ferro competent. (π) non per accidens & contingenter (ρ) adjunctum enim proprium cum suo subjecto æquè latè patere & reciprocari debet.

Nota. Tria cum primis requisita sunt Propriorum
1. Ut distingvantur à subjectis suis vel realiter vel ad minimum formaliter. 2. Ut subjectum extraessentialis

ter afficiant, idque παρανύμως denominantur.
Ut cum subjecto reciprocentur.

Caterum Proprium aliud est simplex & unitum, quod solum & absque disjunctione cum subjecto reciprocatur: aliud coniunctum sive dissunctum, quod non nisi cum disjunctione & illatione oppositi cum subjecto reciprocatur. Sic quantitas est Proprium corporis naturalis simplex: motus & quies sunt propria conjuncta.

Propriorum etiam alia sunt prædicamentalia, quæ realiter à suis subjectis differunt, qualia sunt accidentia propria in Physicis: alia Eminentia, quæ realiter à subjecto suo non distinguuntur, cujusmodi sunt attributa transcendentia & divina.

7. Tandem Adiunctum aliud est separabile (σ) aliud inseparabile (τ).

(σ) Adiunctum separabile est, quod naturaliter & realiter à subjecto suo separari potest, ut calor aquæ, notitia mentis, sanitas corporis &c.

(τ) Adiunctum inseparabile est, quod per definitam naturæ potentiam separari à subje-

subjecto suo realiter nequit, E. g. nigredo corvi, albedo cygni, calor ignis, humiditas aquæ.

Sed de his plura in Institut. nostris Logicis tradita invenies, hic enim consultò brevitati studemus.

A X I O M A T A.

I. Subjectum & adjunctum non distinguuntur necessariò realiter (v).

(v) Id patet in proprietatibus illis, quæ realiter à subjecto non differunt, quales sunt affectiones transcendentales & attributa Divina. Realiter enim à subjecto distingvi, non est de formalí proprietatis in abstracto, sed proprium est propriis prædicatis mentalibus. Consule Calovium cap. de subj. & Adj. por. 3.

II. Proprium unus nequit esse proprium alterius. [φ].

(φ) Potest tamen proprium unius alteri arctissimè unito communicari, vel saltem quoad communem possessionem, vel simul quoad usurpatiōnem & denominationem. Vid. sup. pag. 277.

III. Uno propriorum communicato, non statim communicantur cetera. (χ)

(χ) Axioma intelligendum cautè. de communicatione non quoad communem possessionem (ad eam enim propria, quando communicantur, propter

*συνυπάρχειν, omnia communicantur) sed quo-
ad usurpationem & denominationem. Ita anima
corpori eti vitam, non tamen simplicitatem com-
municat & spiritualitatem. Ignis ferro calorem
communicat non levitatem. Vide pag. 277.*

Alias quo sensu & quatenus verum sit
hoc Axioma: *Quaecunque realiter idem
sunt, eorum communicato uno, communi-
catur & alterum: eruditè & accurate
docet Dn. Calovius Metaph. Div. part. gen. cap. de
eodem & diverso porism. 12. quem vide.*

*IV. Propria non possunt à subjecto sepa-
rari. (ψ).*

(ψ) Observandæ, ad verum Axiomatis sensum tenendum, distinctiones
hæ veniunt. Distingvuendum 1. Inter
Propria realiter à subjecto distin-
cta, & inter attributa, quæ cum sub-
jecto realiter idem sunt. 2. Inter
propria quoad actum primum, &
quoad actum secundum considerata.
3. Inter actualem priorum inexi-
stentiam, & naturalem convenienti-
am. 4. Inter potentiam Dei absolu-
tam, & potentiam naturæ definitam.
Sensus ergo Axiomatis limitatus hic
est,

est. Propria quæ realiter essentia identificantur, nullo modo à subjecto esse separabilia: Illa verò, quæ realiter ab essentia distinguuntur, per definitas naturæ vires, non posse quidem à subjecto suo separari quoad actum primum, posse tamen quoad actum secundum etiam naturalibus causis impediri. Per potentiam verò Dei absolutam, propria talia ratione actus tum primi, tum secundi; & quoad actualem in existentiam, & quoad naturalem convenientiam omnino à subjectis suis separari posse.

V. Quæ easdem habent proprietates (ω) eandem habent essentiam.

(ω) Scilicet quatenus proprietates, & non per communicationem ab alio.

VI. Unum numero accidens (a) non potest esse (b) in diversis subjectis (c).

(a) Scilicet simplex, non aggregatum. (b) Intellegit simul, non successivè. (c) Intelligenda subjecta non subordinata. Nam alias unum accidens in uno subjecto, est ut QUO, in altero ut QUOD.

SIGNO ET SIGNATO.^{De}

z. *Signum* (a) est id quod potentia & cognoscientia aliquid repræsentat (b)

(a) *Vox Signi* 1. aliquando apud historicos & vulgo notat vexillum militare. 2. *Inscriptura sacra* significat nunc prodigia, ut *Luc. 21. v. 24. A&t. 2. v. 19. Joh. 4. v. 48. & 54. & pœnas*, in quibus singulariter elucet divina severitas *Exod. 4. v. 17. cap. 7. v. 6. &c.* nunc intransitivè rem ipsam, ut *Matth. 24. v. 30. Rom. 4. v. 11. Matth. 12. v. 39.* 3. *Ab Astronomis usurpatur pro constellatione*, unde 12 signa Zodiaci. Sed eæ acceptiones omnes ab hoc loco sunt alienæ. Nobis ergo 4. hoc loco signum id est quod cognitionis principio aliquid notificat.

(b) Per potentiam cognoscentem hic intelligitur non sensus duntaxat, sed etiam *Intellectus*. Verbum quoque repræsentans

sentandi, non de actu solum, sed & de potentia accipiendum est, ut sensus sit signum id esse, quod potentiae cognoscentialiquid vel actu repräsentat, vel repräsentare potest.

2. Signi divisiones variæ sunt I.
Signum est Naturale (c) vel arbitrarium (d).

(c) Signum naturale est, quod naturalem cum signato connexionem habet, quale signum ignis est fumus, species objecti sensibilis vel intelligibilis &c.

(d) Signum arbitrarium est, quod non ex connexione naturali cum signato, sed peculiari instituto vel divino vel humano aliquid significat. Ita iris est signum gratiæ divinæ, hedera vini venalis &c.

3. II. Signum est Rememorativum (e) Demonstrativum (f) vel Prognosticum (g).

(e) Signum Rememorativum est, quod signat & in memoriam revocat rem præteritam, sic Epitaphium Herois alicujus est sic

est signum rememorativum virtutis ejusdem.

(f) Signum demonstrativum est, quod rem præsentem significat; ita fumus ignem præsentem significat.

(g) Signum Prognosticum est, quod rem futuram indicat. Talia signa familia-
ria sunt in primis Medicis & Astrologis.

4. III. Signum est vel notificans
(h) vel commonefaciens (i) vel ob-
signans (k)

(h) Signum notificans est, quod rem i-
gnoram indicat & patefacit, alias Nota di-
citur. Est, autem Nota Necessaria vel con-
tingens.

*Nota necessaria, Græcè γνώρισμα,
τεχμῆγιον, κριτηρίον, est, quæ rem infal-
libiter notificat.* Sic Theologi docent
puram verbi prædicationem & rectum
Sacramentorum usum esse notas vera
Ecclesiæ.

Cum ergo tales notæ notatum certo demonstrare
debeant, requiritur I. ut uni, soli, necessariò &
semper convenient, utque cum notato reciprocen-
tur, ut

tur, ut ubicunque notæ sunt, ibi sit quoque notatum & vice versa. 2. Ut notatum ab omnibus aliis discernant, & sint ab eo inseparabiles.

Nota contingens, Gracè εἰκὼς, est quæ rem non certò, sed probabiliter tantum & contingentè indicat. Ita Paillor est nota morbi, lac partus.

(i) *Signum commonefaciens Gr. μημόσυνον est, quod conservat & renovat rei antea cognitæ notitiam. Tale signum commonefaciens foederis inter Deum & homines est iris. Gen. 9. v. 12. seq.*

(k) *Signum obsignans, Gracè ὀφαγίς est, quod rem cognitam confirmat & certificat. Talia signa pactorum, contractuum &c. Solent esse subscriptiones manuum & sigilla.*

5. IV. Signum est Formale (l) vel Instrumentale (m).

(l) *Signum formale est, quod immediate & absque sui cognitione rem representat, ut species sensiles, intelligibiles.*

(m) *Signum instrumentale est, quod mediare, ita ut ipsum prius cognoscatur, ducit*

ducit in cognitionem alterius. Talia signa sunt limites agri. Vestigia lupi, leporis &c in nive, sunt signa istorum animalium.

6. *V. Signum est doctrinale (n) vel non doctrinale (o).*

(n) *Signum doctrinale est, quod in ratione docendi & discendi usum insignem habet.* Estque vel *Internum*, ut conceptus: vel *externum*, ut vox & scriptura.

(o) *Signum non doctrinale, quod in ratione docendi usum evidentem non habet.* Tale signum est *imago cæsarialis*, *aurora diei*, *latratus canis*, *mugitus bovis &c.*

7. *VI. Signum est Nudum (p) vel exhibativum (q).*

(p) *Signum nudum Græcè σημαντικόν seu significativum est, quod rem tantum significat non simul exhibet.* Sic hedera est signum vini vel cerevisiæ venalis; mappa apposita signum futuri prandii, apparatus doliorum signum futuræ vendemiæ vel coctæ cerevisiæ &c.

(q) *Sic*

(q) Signum exhibitivum, Græcè μεταδοτικὸν est quod rem præsentem, quam significat, simul exhibet. Talia signa sunt panis & vinum in S. S. Eucharistiâ corporis & sanguinis Christi, ut orthodoxi docent Theologi. Sic poculum vino repletum est exhibitivum signum vini &c.

8. VII. Signum est Theoreticum

(r) vel Practicum (s).

(r) Signum Theoreticum est quod tantum signat & per se nihil efficit, ut statuae & imagines.

(s) Signum Practicum est, quod non dunt taxat signat, sed simul aliquid per se efficit. Sic cum pescator extrahit hamum ex aqua; hamus non est nudum signum capiendi piscis, sed eum secum trahit.

9. VIII. Signum est vel manifestativum tantum (t) vel simul suppositivum (u).

(t) Signum manifestativum est, quod tantum rem signat, & non supponit pro ea in oratione. Sic voces sunt signa respectu

concess

conceptuum, quas tantum notificant.

(ii) *Signum suppositivum est, quod rem significat, & pro ea in oratione supponit.* Sic voces sunt signa respectu rerum. E. g. in hâc propositione: *homo est animal:* homo non tantum significat rem, quæ est homo, sed etiam pro illâ supponit.

20. *Signatum est quod per signum repræsentatur.* (x).

(x) *Signatum aliàs dicitur significatum, cuius natura & varietas ex opposito signo satis innotescit.*

A X I O M A T A.

I. *Signum non est signatum* (y)

(y) Scil. formaliter; materialiter enim si considerantur, idem potest esse signum & signatum.

II. *Signatum nullâ ratione prædicatur de signo in casu recto* (β).

(β) Signum enim & signatum sunt relativè opposita, E. nec propriè nec figuratè hoc de illo in casu recto prædicari potest.

III. *Quicquid non exhibet rem ipsam verè & realiter, sed eam tantum idealiter repræsentat, id non est signum exhibittivum,*

sed

sed nudum, seu purè significativum. Vide Calov. cap. de signo & signato, por. 2.

IV. Notæ sint notiores notato (γ).

(γ) Per notam enim cognoscimus aliud; at propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est.

V. Notæ sint infallibiles. (δ).

(δ) Intellige notas necessarias, quæ rem certò demonstrare debent.

C A P. XX.

IMAGINE ET EO CUS JUS EST IMAGO.

De imagine quoque & ejus correlato agendum hic loci paucis judicamus, ob rationes à Calovio allatas cap. de imagine & Exemplari.

1. *Imago (a) est expressa alterius similitudo (b).*

(a) Vox *Imaginis* in sacris varias habet significationes; quas, si placet, vide apud Calovium. In Philosophia etiam & usu loquendi communi, non uno modo accipitur. Usurpatur enim vel 1. *Pro statuis, picturis vel sculturis.* Vel 2. *Pro vivis simulacris.* 3. *Vel pro re inconstante & evanida.* Vel 4. *pro*

speciebus sensibilibus & intelligibilibus. Vel 5. pro exemplari, seu eo ad cuj⁹ exemplum aliud procedit. Vel 6. propriè pro eo, quod procedit ad similitudinem alterius.

Cognatae imaginis sunt similitudo, signum & vestigium. Similitudo ab imagine differt, ut latius à strictiori. O. quidem imago importat similitudinem quandam; non contrà, Omnis similitudo statim infert rationem imaginis. Similitudo nudam dicit convenientiam; Imago requirit etiam, ut sit aliunde expressa.

E⁹ imaginis differentia in eo consistit, quod signum dicat respectum non tantum ad rem signatam; sed etiam ad potentiam cognoscentem. Imago autem formaliter, respectum illum ad potentiam non involvat, et si materialiter aliquando imago & signum coincident. Vestigium etiam ab imagine distinguitur, quod hæc manifestè repræsens id cuius est imago; illud tantum obscurè, sitque imperfecta duntaxat similitudo, imperfectè ducens in cognitionem ejus, cuius est similitudo, ut Thomas loquitur.

(b) Ex descriptione appareat, duo imaginis requisita esse 1. Similitudinem siue convenientiam cum exemplari. 2. expressionem ab exemplari, vel processionem ad similitudinem illius, voce processio-
nis la-

nis latè acceptâ. Nonnulli 4. imaginis requisita numerant. 1. Similitudinem. 2. proportionem. 3. expressum & proximum speciei signum. 4. Ordinem.

2. *Imaginis distinctiones praecepit sunt sequentes.*

1. *Imago est vel perfecta, quæ πρωτότυπον suum exactè refert, quantum ad speciem & signum speciei.* Sic filius, qui in humanâ specie & figura est similis Patri, dicitur ejus imago. *Vel Imperfecta, quæ πρωτότυπον quoad signum, non quoad speciei veritatem refert.* Talis imago hominis est statua.

2. *Imago est vel Φυσική, essentialis & completa, (eaque vel καθ' ὁμοισιαν, ut filius Dei est imago Patris; vel καθ' ὁμοισιαν, quomodo filius in humanis imago sui Patris est) vel μημητική, accidentalis & incompleta, sic homo aliqui similitudine referre Deum dicitur.*

3. *Imago est vel per eternam generationem, ut Filius Dei: vel per creationem,*

ut imago Dei in Adamo: *vel per naturalem propagationem*, ut imago Adami in Setho: *vel per artificiosam productionem*, ut pictæ imagines & sculptæ: *vel per intentionalem operationem*, ut imagines rerum in mente.

4. *Imago est vel æqualitatis*, ut Filius Dei imago Patris: *vel imitationis*, sic homo fuit creatus ad imaginem Dei; *vel repræsentationis*, Sic Mundus est speculum, in quo creaturæ creatorem velut architectum in opere speculan- tur, juxta illud: *Præsentemque refert qualibet herba Deum.*

5. *Imago est vel Substantialis*, quæ in substantia; *vel Accidentalis*, quæ in ac- cidente aliquo dicit convenientiam.

6. *Imago est vel Materialis seu corporea*, *vel Immaterialis seu Incorporea*, qualis est species sensibilis & intelligibilis.

7. *Denique Imago est vel aeterna*, *vel in tempore producta*, quæ distinctio ex al- latis constat.

3. *Id cuius est Imago (c) est, à quo aliquid, quod cum eo similitudinem habet, exprimitur. (d)*

(c) *Id à quo est imago, uno verbo dicitur exemplar & πρωτότυπον: aliquando etiam Idea, forma, & ψευδεπίστων. Barbarè Imaginatum appellatur.*

(d) *Apparet duo etiam exemplaris esse requisita, scilicet 1. Expressio- nem imaginis. 2. Cum Imagine expressa convenientiam.*

A X I O M A T A.

I. *Omnis imago est similis exemplari.*

II. *Omnis imago est aliunde expressa.*

C A P. XXI.

De

MENSURA ET MEN- SURATO.

1. *Mensura (a) est, ad quam aliud sufficienter examinatur (b).*

(a) *Mensura aliás norma, regula & canon dicitur. Accipitur autem 1. vox*

Mensura vel *activè*, quomodo Mensura est id, quod aptum est mensurare aliud, & dicitur *Mensurans*: ut ulna mensura panni: vel *passivè*, quomodo mensura mensurata vel mensurabilis dicitur, quæ mensuratur ab alio. Talis mensura motus est Tempus. Prior acceptio hujus est loci. II. *Mensura* dicitur vel *negativè*, quod à nullo mensuretur, sic Deus dicitur Mensura sui ipsius, quia non datur aliud quod ipsum mensuret: vel *Positivè*, quatenus aliquid denominatur mensurans *activè*. Ita hoc loco usurpat. III. *Mensura ratione nominis est* vel *intrinseca*, quæ rem intrinsecè mensurat, sic quiditas rei dicitur esse mensura ejus intrinseca; sed hæc mensura impropriè mensura dicitur, & tantum ab intellectu concipitur aliquid esse mensura sui ipsius: vel *Extrinseca*, quæ mensurat aliud extra se, & hæc propriè est mensura, nostræque jam considerationis.

(b) Ter-

(b) Terminus mensuræ quidem, secundum primam impositionem, Mensuram duntaxat quantitatis propriæ sic dictæ, significavit; nunc tamen ampliatus est, ut etiam reliquas mensuræ species sub se comprehendat, quam ob causam Nos quoque, Frommum secuti, generalem istam descriptionem posuimus, quod scilicet norma sit id, ad quod aliud examinatur sufficienter, vel quod mensurat aliud cuius est norma.

Requisita Mensuræ sunt quatuor. 1. *Mensura sit notior mensurato.* Intellige quod ad notitiam accuratam & distinctam, non confusam. 2. *Mensura sit homogenea mensurato.* Intellige homogeneum de quâvis proportione & convenientiâ, ad mensuratum examinandum necessariâ & idoneâ; alias Deus nullius rei mensura dici possit. 3. *Mensura sit certa & infallibilis.* 4. *Mensura sit indivisibilis, scilicet quatenus Men-*

sura; alias extra rationem mensuræ, res præsertim quanta augeri minuive potest.

2. Mensura est vel quantitatis (c) vel Perfectionis (d) vel veritatis (e) vel vita & morum (f).

(c) Mensura quantitatis est, quâ rei quanta moles & extensio examinatur. Estque vel adæquationis, quæ cum mensurato in quantitate exactè convenit, nec ab eo exceditur, qualis mensura est ulna panni ejusdem quantitatis; sex unitates senarii: vel Repetitionis, quæ, cum mensurato in quantitate cedat, per repetitionem mensurat. Ita ulna est mensura panni, linteī &c. majoris qnanticatis.

(d) Mensura perfectionis est, ex quâ perfectio alterius estimatur. Sic Deus est mensura omnium creaturarum, homo corporum viventium.

(e) Mensura veritatis est, ad quam veritas exigitur & examinatur. Sic Mensura,

sura veritatis in essendo est intellectus divinus. Mensura veritatis in cognoscendo principalis sunt Scriptura S. & natura; Instrumentalis regulæ Logicæ & Grammaticæ, aliaque pro rerum cognitione ab hominibus inventa. Hæc mensura veritatis in cognoscendo Dn. Calovio dicitur, mensura *Sæpias* & doctrinalis.

(f) *Mensura vita & morum* (Dn. Calovio, mensura πράξεως & moralis) est, secundum quam hominum vita, mores & actiones examinantur. Tales sunt leges morales, jura naturæ, gentium & positiva.

3. *Mensuratum est, quod ab alio mensuratur.*

Sic quantitas panni mensuratur ulna; longitudo diei exigitur ad horologium; cognitio nostra à rebus ipsis mensuratur.

A X I O M A T A.

I. *Primum (g) in unoquoque genere est mensura reliquorum.* (g) A-

(g) Arist. lib. 10. Metaph. cap. 2. Primum verò intellige ratione dignitatis & nobilitatis, ut sit idem quod perfectissimum. Nam de mensura perfectios nis loquitur axioma.

Il. Mensuratum extra mensuram suam extendi non debet (h).

(h) Excipe mensuram quantitatis, quæ sèpè à mensurato exceditur.

Atque hic partis generalis Metaphysicæ finis esto.

PARS SPECIALIS.

Theoriam Entis sub minori abstractione exhibens.

C A P . I.

De DIVISIONE ENTIS IN GENERE.

Absolvimus ita per divinam benedictionem partem Philosophiae primæ generalem; ubi Synonyma & paronyma transcendentia, quæ naturam Entis in summâ abstractione declarârunt, contemplasti sumus: nunc tandem ad partem progredimur specialem, expressiores essendi rationes in abstractione minori, sed breviùs, ob rationem, quam posse adferemus, consideraturi.

z. Mi-

2. Minor Entis abstractio est, quâ Ens ut Ens, citra differentias determinatas expressius sifitetur per substantiam & inherentiam (a).

(a) Hæc minor Entis abstractio cum Ente retrocurrit, & Calovio prima dicitur. Sub hâc datur adhuc alia, quam Calovius vocat sub primâ, quæ sub abstractione Entis summâ mediatè ponitur. Vel quâ mediatè Ens repræsentatur minori latitudine: cum in eâ quoque possit salvari indiferentia Entis transcendentalis, saltem δευτέρως ita dicta. E. g. Suppositum est expressior essendi ratio, non quidem πρώτως transcendentalis, tamen δευτέρως, quatenus adhuc à supposito finito vel infinito præscindit, & ad Ens quâ Ens revocatur, sub minori tamen abstractione, mediante substantia, quatenus subsistit.

2. Dividitur Ens in Substantiam & Accidens. (b).

(b) Ita

(b) Ita Ens ad Inferiora immedia-
tè per Subsistentiam & inhærentiam
contrahitur.

Est autem hæc divisio Entis 1. Prima,
& immediatè abstractissimæ Entis ra-
tioni subjicitur. Nonnulli præferunt
divisionem Entis in Independens &
dependens, sive increatum & creatum;
alii eam, in Finitum & infinitum. Sed
istæ divisiones sumuntur ex Ente me-
diantibus affectionibus, adeoque prio-
res esse nequeunt.

2. Vera & sufficiens. Omnia enim
Entia realia, positiva vereque existen-
tia huc revocantur, ita ut omnino
nullum Ens sit, quod hinc exclu-
atur, juxta illud :

*Summus Aristoteles trutinando eacumina rerum,
In duo divisi quicquid in orbe fuit.*

Et miranda certè est Philosophi in-
dustria, quâ ita omnia Entia, quæ vel
sunt, vel esse potuerunt, infinita fe-
rè, tam ipsi, quam Nobis incognita,
ad duos hæc revocavit capita, ita ut
quid-

quidquid sit vel fuerit, alterutrum ho-
rum non esse non debeat.

3. *Realis, non nominalis & equivoca.*
Ens enim & nomen & definitionem
substantiae tribuit.

4. *Non tamen Univoca* (prout univo-
cum opponitur non æquivoco, nec pa-
ronymo, sed analogo) Non enim Ens
æquè primò competit substantiae & ac-
cidenti, sed primò substantiae, deinde
accidenti, quod substantiae, tanquam
inseparabili fundamento innititur, ab
eaque dependet.

5. *Sed analogia.* Analogia autem hic in-
telligenda non proportionis, ea enim
cum æquivocatione coincidit; neque
attributionis extrinsecæ, sed intrinsecæ, quæ
requirit, ut denominans reperiatur in
omnibus analogatis, & analogata habe-
ant unum conceptum, ita tamen, ut
eum inæqualiter & dependenter ab in-
viciem participant. Inæqualitas quoq;
hic non requiritur dignitatis, sed ordi-
nis, ut nimicum unum ex inferioribus
parti-

participet conceptum istum primo & absolute, aliud vero secundariò, & per dependentiam, attributionem, habitudinem & ordinem ad prius.

Porro dum conceptum Entis ad Substantiam & Accidens analogicum dicimus, inde non statim colligendum judicamus Ens esse Subst. & Accidentis genus analogum, accurate loquendo. Ratio generis hic prorsus expirat; Si namque Ens genus esset, Substantia & Accidens essent species, quod admitti nullo modo potest. Conf. Calovium, Frommum & Institut. nostras Logicas tr. proœm. cap. 4.

C A P. II.

De

S U B S T A N T I A.

z. *Subsistētia* (α) est modus existendi substantiae proprius. *Substantia* (β) est *Ens* (γ) per se subsistens (δ).

(α) *Subsi-*

(α) *Subsistētia* jam non *specialiter* accipitur, quomodo κατ' ἐξοχὴν modum subsistendi perfectissimum & ultimatum, suppositis & personis competenter significat; sed *generaliter*, prout talem existendi modum, juxta quem res per se, & non in alio tanquam subjecto existit, denotat.

(β) *Vocis Substantiae Etymologiam, Homonymiam & Synonymiam evolvimus* in Instit. nost. Log. tract. proœm. cap. 4. theor. i. quò breviti studentes Lectorem remittimus.

(γ) *Ens* in datâ descriptione stat loco generis, utpote substantiâ latius, verum tamen genus non est, ne analogum quidem, ut superiori cap. dictum.

(δ) Prolixiorem Phraseos per se subsistere explicationem pete ex Instit. nost. Log. loco modo citato. Nunc breviter dixisse sufficiat, rō per se subsistere commodissimè negativè exponi, ut idem sit ac non esse in alio tanquam in subiecto. Quæ vero sunt in alio tanquam in subiecto,

jecto, necessum est ut 1. Essentiæ eorum, in quibus insunt, non constituant. 2. aut ab iis, quibus insunt non componantur, 3. neque cum iis, in quibus insunt, constituant Ens per se, 4. non tantum intra superficiem subjectorum contineantur, sed reverâ iis insint; & 5. non possint esse extra ea in quibus insunt, saltem per potentiam Dei ordinariam, ut non ineptè docet Posnerus disquis. Metaph. 16.

2. *Gradus porro seu modi subsistendi hic occurrunt expendendi, & ratione quidem Substantiæ singularis, quæ est substantia unitate numerica determinata.*

3. *Est ergo substantia vel completa in essendo vel incompleta. (e)*

(e) Hæc distinctio, ex doctrina completi & incompleti suprà pag. 237 & 238 traditâ, illustrari potest.

4. *Substantia in essendo completa, est vel incompleta in subsistendo, vel completa simul in subsistendo. 5. Sub-*

5. *Substantia in essendo completa in subsistendo incompleta*, dicitur ἀνυπόστατη, quæ propriâ subsistentiâ sibi per naturam debitâ destituitur, & alterius, per arctam cum ipso unionem, subsistentiâ gaudet. (5)

(5) Ita ignis in ferro ignito est substantia, in ratione quidem essendi completa; in subsistendo vero incompleta, quia in subsistendo à ferro dependet, inque ejus supposito subsistit.

6. *Substantia simul in subsistendo completa*, dicitur αὐθυπόστατη, quæ habet ultimum subsistentiae completa actum, sibi naturâ suâ debitum.

7. *Αὐθυπόστατæ sunt Suppositum & Persona* (7).

(7) Hæc materialiter solum, non formaliter à se invicem distinguuntur; & respiciunt se ut subordinati subsistendi modi, sive ut latius & angustius.

8. *Suppositum est substantia singularis completa, per se, ultimâ, & incommunicabiliter subsistens.* (9) *Ergo: Suppositalitas est substantia singularis completa, per se, ultimâ & incommunicabiliter subsistendi modus.* (1).

(1) Tam Suppositum quâm personam & in concreto & in abstracto describimus. Terminî autem *per se, ultimâ, incommunicabiliter, perfectissimè, independenter subsistere*, hic coacervari solent, ut sensus eò penetrantiùs exprimatur. Volunt autem hoc, verba sunt Frommii, quod suppositum ultimò terminatum sit in ratione subsistendi, per subsistentiam specialem, & quâ tale, non dependeat ab alio, tanquam sustentante, nec sustentetur in alio unito. Sic omnes arbores, plantæ, herbæ, hic vel ille equus, camis, cervus, gallina, sic ignis sibi relictus, sal &c. Sunt supposita.

In spe

In specie *rò incommunicabile*, denotat id, quod ab aliis ejusdem rationis participari nequit, vel quod nulli alii communicari potest, sic ut ulterius in subsistendo terminetur, vel subsistendi actum consequatur perfectiorem.

(e) Scarfii descriptio prolixior hanc nostram illustrato: *Suppositalitas* habet ille, *est modus subsistendi perfectissimus, independens & ultimè completus,* quo *substantia prima completa, per se independenter subsistit, ita ut cum alio non possit uniri, ut communem subsistentiam ab illo accipiat.* Patet hinc quid Suppositum addat substantiæ, nimiruin, non existentiam aut singularitatem; vel peculiarem aliquam Entitatem aut rem positivam; sed modum duntaxat substantialem, qui quidem in abstracto, à naturâ non differt realiter, cum in divinis essentia & suppositum realiter non distinguantur; in substantiis verò creatis realiter ab essentia discriminatur, tanquam modus

re ab ipsa separabilis. Vide pag. 259.
th. 8. & pag. 243. th. 4.

9. *Persona est suppositum intelligens (x).* *Personalitas est modus substantialis, quo substantia individua completa intellectualis, subsistit per se, incommunicabiliter.* (λ).

(x) Boethius ita describit: *Persona est naturæ rationalis individua substantia.* Alii ita: *Persona est Substantia individua, completa, intelligens, incommunicabilis, non sustentata ab vel in alio.* Materiale personæ exprimitur, cum dicitur esse substantia individua, completa, intelligens; formale verò, dum asseritur esse incommunicabilis, non sustentata ab vel in alio, & ultimè subsistens. Malè proinde sentiunt, qui formale personæ in intellectu ponunt.

(λ) Alii eundem sensum ita efferrunt: *Personalitas est subsistentia incommunicabilis naturæ intelligentis:* item: *Persona in abstracto est modus subsistendi perfectissi-*

fectissimus, quo substantia prima, completa, intelligens independenter subsistit.

20. Substantia est vel incorporea & immaterialis, (μ) vel materialis & corporea. (v).

(μ) Illa corporeæ molis expers est, (ita eam à posteriori, melius & magis adæquate describi posse cum Scheiblero Met. lib. 21 cap. 2. n. 123 existimamus) & comprehendit sub se, non duntaxat Spiritus, strictè & usitatè sic dictos, id est Deum, Angelos & animam rationalem; verum omnes etiam formas Physicas, quas ob dependentiam à materia in existendo materiales appellant, quæ, si non veri sunt spiritus, naturam tamen essentiæ spirituali habent analogam.

(v) Hæc molem habet & quantitatem propriè dictam, & non tantum corpus physicum, quod est substantia ex materia & forma constans; sed & ipsam corporis Materiam complectitur. Corpus porro hinc allegatur ad scientiam inferiorem Physicam.

sicam, tanquam Objectum disciplinæ & scientificum, ibi pertractandum: (quò etiam formarum & materiæ, ut-pote principiorum corporis, contem-platio spectat) *Spirituum Theoria Pneumaticæ*, utpote disciplinæ peculiari, re-linquitur.

AXIOMATA.

I. *Quicquid est, substantia est vel acci-dens.* vid. pag. 332.

II. *Nulla substantia est in subjecto,* vid. pag. 335 & 336.

III. *Substantia, quæ talis, non est instru-cta accidentibus.*

IV. *Substantia non incurrit in sensu,* (§) (ε) *Scil. per se & immediate, sentitur enim me-diantibus accidentibus.*

V. *Substantia non recipit magis & mi-nus.* Vide Inst. nost. Log. cap. de subst. can. 2.

VI. *Non omnis substantia propriâ gaudet subsistentiâ.* Consule Calovium.

VII. *Subsistentia naturæ unius potest communicari alteri.* (o)

(o) Si

(8) Si nimirum natura altera propriâ subsistens-
tia destituitur. Nam cura incomunicabilis dicitur
subsistens, respectus saltem habetur ad alia sup-
posita, vel personas. quod nempe unius suppositi
subsistens, alteri supposito vel personæ communis-
eari non possit, eò quod unaquæque persona, pen-
se ultimatum subsistendi actum incomunicabiliter
obtineat.

VIII. Suppositalitas cum naturâ creatâ
per realem compositionem cohæret. Vide
pag. 243.

IX. Multiplicatis existentiis, non statim
multiplicatur subsistens. (π)

(π) Si scilicet existentia accipiatur in sensu fac-
mosiori, pro actuali essentiâ, & non specialiter pro
existentiâ substantiæ complectæ, singularis & incom-
municabilis.

C A P. III.

De

ACCIDENTE IN GENE- RE ET IN SPECIE.

1. Inhærentia. (a) est modus in-
existendi in alio, accidenti proprius.
Accidens est Ens substantiæ inhæ-
rentis: vel Accidens est Ens extrin-
secè substantiam afficiens.

(a) *Inherentia vox* hic non specia-
liter accipitur, sed generaliter: prout
*inherere idem est quod substantiam ex-
traessentialiter afficere*, adeoque adæqua-
tè opponitur τῷ *per se subsistere*.

2. *Summa Accidentium genera*
juxta Aristotelem recensentur no-
zem: *Quantitas*, *Qualitas*, *Rela-
tio*, *Actio*, *Passio*, *Quando*, *Ubi*,
Situs & *Habitus*.

Horum quinque priora primaria,
quatuor reliqua sunt secundaria. Quan-
titas item & Qualitas accidentia abso-
luta sunt; Relatio Respectivum; reli-
qua sex mixta.

3. *Quantitas est accidens*, secun-
dum quod *substantia est extensa*.

Estque vel continua, cuius partes com-
muni termino copulantur, ut *longitudo*
(linea) *latitudo* (superficies) & pro-
funditas (corpus, scil. *Mathemati-
cum*)

cum) vel *Discreta*, cujus partes termino
communi non copulantur, ut numerus.

4. *Qualitas est accidens, secun-*
dum quod substantia est qualis.

Frommius ita describit: *Qualitas est*
accidens, per modum formæ essentialis sub-
jectum suum (extraessentialiter tamen) af-
ficiens, qualificans & perficiens.

Species qualitatis sunt quatuor: 1. Ha-
bitus & dispositio. 2. Potentia & Impoten-
tia naturalis. 3. Patibilis qualitas & Passio.
4. Figura & forma.

1. *Habitus est qualitas permanens, po-*
tentiæ naturali superaddita, subiectum
promptum reddens ad operandum. Di-
viditur ratione principiis seu originis, in con-
creatum, Connatum, Infusum & Acquisi-
tum: ratione vero subjecti in habitum ani-
ma sensitivæ & rationalis, qui vel est In-
tellectualis vel Moralis.

Dispositio est qualitas facile mobilis,
subiectum ad operandum adhuc imper-

fecte facile reddens : vel brevius : ~~Est~~
imperfectus habitus.

II. *Potentia naturalis* est qualitas à na-
turâ primò ordinata ad facilem operan-
dum, ut sit primum actus alicujus prin-
cipium. Vel, ut definit Fromius: est qua-
litas in naturâ radicata, quâ subiectum
aptū est ad aliquid agendum vel patiendū.

Dividitur ratione originis in Prīmam
& secundam: *ratione subjecti*, in poten-
tias spirituum creatorum & corpo-
rum, cum animatorum tum inanima-
torum: *ratione activitatis* in activam &
passivam; Realem & Intentionalem;
Manifestam & occultam.

Impotentia naturalis est, quâ subiectum
primò difficulter operatur. Vel brevi-
us: est diminuta potentia.

III. *Patibilis qualitas seu afficiens*, est
qualitas permanens, ab iuncta perficiens
subiectum, non ordinata primò ad a-
ctum, sensum afficiens vel è passione
oriunda: vel definiens Frommio: est
ejusmodi qualitas, quæ afficit sensus
& ap-

& appetitum sensitivum. Dividitur ratione subjecti, in patibilem qualitatem corporis & animi.

Passio est subitanea animi vel corporis immutatio: vel, est patibilis qualitas subito transiens.

IV. *Figura sive forma*, est qualitas modificans quantitatis terminos. Differentia figuræ & formæ consistit in eo, quod figura ut plurimum usurpetur abstractè & mathematicè; forma vero concreta, prout hæret in corpore, vel ut tritum illud sonat:

Formam viventis, piñi dic esse figuram. Dividuntur figuræ ratione cause in Naturales & artificiales; ratione subjecti, ut aliæ sint in rebus animatis, aliæ in inanimatis; ratione terminorum quantitatis in planas, solidas &c.

V. *Relatio est accidens*, secundum quod aliquid, quicquid est, ad aliud est.

Frommis præter formale connotativum,

tivum, quod data exhibet descriptio, formale abstractivum ita exprimit: *Relatio est respectus rei ad rem coëxistens tem, accidentaliter rei superveniens.*

Dividitur Relatio 1. In Naturalem & ex instituto. 2. In mutuam & non mutuam. 3. In æquiparantia & disquiparantia.

6. *Actio est accidens, secundum quod aliquid agere dicitur.*

*Dividitur variè. 1. In Objectivam & realem. 2. In Immanentem & trans-
cendentem. 3. In substantialem & acci-
dентalem. 4. In Instantaneam & suc-
cessivam. 5. In perfectivam & corru-
ptivam. 6. In mutuam & non mu-
tuam. 7. In naturalem & voluntati-
am. 8. In materialem & immateria-
lem.*

7. *Passio est accidens, secundum quod aliquid actionem recipit.*

*Dividitur 1. In Objectivam & rea-
lem, hæcque in Instantaneam & suc-
cessi-*

cessivam. 2. In substantialem & accidentalem. 3. In materialem & immaterialem. 4. In Perfectivam & corruptivam.

8. *Quando est accidens, durationis finit & habitudinem inferens:*

Vel ut finit Frommius: est habitudo rei durantis finita ad durationem defectibilem.

Dividitur Quando 1. In præteritum, præsens & futurum. 2. In Quando ævi & temporis.

9. *Ubi est accidens habitudinem ad spatum finitum inferens.*

Vel, ut habet Frommius: Ubi est habitudo rei finita ad suum situm vel locum.

Ubi est 1. definitivum vel circumscriptivum. 2. naturale vel fortuitum. 3. Commune vel proprium.

10. *Situs est Accidens, secundum quod substantia corporea, ordinem suarum partium in ubi suo obtinet.*

From-

Frommius ita describit: *Situs* est habi-
tudo partium corporis, certo modo disposita-
rum ad locum. *Situs* alius rectus est
alius obliquus; alius naturalis, alius
voluntarius aut fortuitus.

22. *Habitus* est accidens substan-
tie corporeæ, notans adjacentiam
corporis alterius.

Vel ut Frommius loquitur: *Habitus* est
habitudo corporis ad aliud corpus adjacens.
Estque Naturalis vel Artificialis.

Atque sic novem Accidenti-
um genera hâc vice, cum & pa-
gellarum & temporis id jubeat
angustia, quasi in Tabella bre-
viter delineâsse sufficiat. Alias
eadem prolixè, ac, ut speramus,
sufficienter, exposuimus in tra-
ctatu Institutionum Logicarum
procœmiali; ut idem nunc tra-
nare

nare æquor necesse non videatur. Finimus igitur hic opusculum, Trinuni Deo sempiternam tribuentes gloriam.

I N D E X C A P I T U M Compendii Metaphysici.

Proœmium de definitione & divisione Metaph. pag. 1.

P A R T I S G E N E R A L I S *Tractatus prior* 20

Cap. I. De Entis Etymologia & cognatis Etymologicis 21

II. De Entis homonymia & distinctionibus nominalibus 26

III. De Entis Synonymis eorumque cognatis 43

IV. De

**IV. De Natura & descriptione
Entis** 63

*Tractatus posterior de affectioni-
bus transcendentalibus* 75

*Membrum prius Generalem At-
tributorum doctrinam pro-
ponens* 76

Membrum Posterius

SECTIO PRIOR

**Cap. I. De affectionibus unitis in
genero** 88

II. De Perfectione 98

III. De Unitate 106

IV. De Veritate 119

V. De Bonitate 130

VI. De Duratione 139

VII. De Ubrietate 149

SECTIO POSTERIOR

**Cap. I. De affectionibus Disjun-
ctis in genero** 160.

SERIES

SERIES PRIMA.

- II. De necessitate & contingencia 163
III. De dependentia & independentia 178
IV. De Creato & increato 184
V. De corruptibili & incorruptibili 188
VI. De Finito & Infinito 191
VII. De Potentiâ & actu 194
VIII. De Principio & eo cuius est principium 206
IX. De causa & causato 215

SERIES SECUNDA

- X. De completo & incompleto 236
XI. De Simplicitate & Compositione 239
XII. De Identitate & Diversitate 250

XIII. De Communicabili & in- communicabili	267
XIV. De naturali & artificiali	280
XV. De Permanente & Succe- sivo	287
XVI. De definito & indefin. Cir- cumscripto & Incircumsc.	291
SERIES TERTIA	
XVII. De absoluto & Respecti- vo	294
XVIII. De Subjecto & Adjunc- to	302
XIX. De Signo & Signato	314
XX. De Imagine & eo cuius est imago	32
XXI. De Mensura & Mensura- to.	32
P A R S S P E C I A L I S .	
Cap. I. De Divisione Entis in ge- nere.	pag. 330
II. De	

II. De Substantia.

334

III. De Accidente in genere & in
specie.

343

FINIS.

Constatibit Tibi, Lector benevole,
in cap. 9. de Causâ & causato, pag. 234.
definitionem *Causati*, quæ theoremate
duodecimo & ultimo proponenda fuit,
per festinationem, omissam esse. Eam
igitur ut' hoc modo suo restituere loco
digneris, omniaq; candidè, & in melio-
rem interpretari partem, est quod Te
majorem in modum rogatum volumus.

12. *Causatum est principiatum,*
quod à causis suum esse habet.
Etique, prout à Materia, Formâ, Effici-
ente vel Fine dependet, *Materialium,*
Formatum, Effectum vel
Finitum.

